

MLADIKA

LETNIK VII. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1926. ŠT. 10.

Kruh.

Povest Slovenske Krajine. — Spisal Matija Malešič.

Osemnajsto poglavje.

Ivan govori z Lino.

Ivan je nasajen in gre le nerad k Ritoperju. Geza mu ne da miru, neprestano in lepo ga prosi; silnim prošnjam se ne more ustavljati.

Dobri so z Ivanom doma, predobri. Mati bi ga božala, da je ni sram; oče mu brani delati, dokler se roka popolnoma ne utrdi; Lizika bi mu rada čitala sleherno željico iz oči. Roko je zdravnik zacelil, niti ne čuti več, da mu je bila prestreljena. Orožnikov ni bilo niti na poizvedovanje — Ritoper le nekaj momlja skozi nos, kadar ga sreča. Oveseljen je Ivan obiskal Ilonko in ji povedal, da je njen strah prazen; ne vklenejo ga orožniki, ne zaprejo ga; drugačen bi bil Ritoper, če bi bil poboj naznanjen sodišču. Ilonka se je oddehnila, ali prijaznejša ni bila. In ko je skušal razvedriti — ni odgovarjala. Mati pa je povedala: S sosedi hoče živeti v miru, dobri sosedeje so Sukičevil Ivan hoče kaliti mir med sosedi — v njeno kočjo naj sploh več ne pride. Noče, da bi Sukič grdo gledal Ilonko in njo in da bi Sukička jokala. Dosti deklet je po svetu, izbere naj si drugo, bogato. Zakaj ne pogleda po Lini, bogati Ritoperjevi Lini? Četudi je evangeličanka — bogata je, z njo bi bil še stari Sukič zadovoljen.

Lepo je Ivanu doma, prelepo, če se spomni na tisto cigansko življenje na marofu. Ivan pa ni zadovoljen. Nataknjen je in gre le nerad k Ritoperjevim. Še nerajši gre, ker je šiftarka izblebetala tako nesmisel. Da bi pogledal po Lini?!

Ivan ve, da Ritoperja ni doma, misli, da bo na samem govoril z Lino. Pa se moti. Šolnik sedi v gostilni, Lina sedi pri njem, šopek rož dehti na belo pogrjnjeni mizi.

»Kaka čast!« se mu klanja Lina.

Ivana ozlovolji njen glas, njeno priklanjanje in prisotnost šolnikova. Sede k nepogrjnjeni mizi in naroči vina.

Lina prinese vina in prisede.

Ivana še bolj ozlovolji. »Kaj bi me častila! Prijetnejšo družbo imaš pri sosednji mizi.«

Lina našobi usta, vstane, ne reče nobene in ponosno odhiti k šolniku.

Ivan si zabobna s prsti po mizi in premišluje, ali bi počakal, da odide šolnik, ali bi kar plačal in šel. Smešno se mu vidi Gezovo naročilo. Taka naročila izvršujejo stare babure, ne pa mladi fantje. Vstal bi in šel, da se ne spomni, kako je Geza tedaj planil proti upravitelju s kuhinjskim nožem. In kako je Gezo tedaj prevzela Zemljičeva povest. Tudi tisti je bilo ime Lina, ki je spala tam za visokim oknom!

O Geza, Geza, kaj res hočeš posnemati Zemljiča? Kaj ni Lina, Ritoperjeva Lina, previsoka zate?

Saj pravzaprav Ivan noče poslušati, kaj govorita šolnik in Lina, pa mu le prizveni do ušes kaka besedica. In vzbudi njegovo pozornost. Čul je zvoniti, da hodi mladi šolnik k Ritoperju in nosi Lini rože. Če se res ženi pri Lini — kaj hočeš, Geza? Hoditi pod visoko okno ko Zemljič in sanjati o svoji sreči tam za zavesami?

Toliko razbere Ivan iz tihega pogovora: Mlad, črnolas odvetnik iz Sobote se je smukal pri proslavi dozidanja nove hiše okoli Line. In Lina je bila prijazna z njim. Te ga ji šolnik ne more pozabiti. Boli ga tako njeno vedenje. Lina se brani. Da bi ne bila prijazna z očetovim gostom? Lina draži, draži, draži mladega šolnika in se veseli njegove žalosti.

O Geza! Ivan je izpolnil tvojo prošnjo. Čemu bi sploh govoril z Lino? Ali ni vse jasno? Mladi odvetnik iz Sobote, mladi šolnik — kaj si, Geza, proti tema? Kaj si pred lakomnim Ritoperjem? Kaj si pred bogato Lino, edinko njegovo? O Geza, ne sanjaj po Zemljičevo! Izbij si Lino iz glave!

Izbij, izbij, izbij si iz glave Ilonko! Ivan ne čuje več tihega šolnikovega razgovora z Lino. Visoko je okno, za katerim spi Zemljičeva Lina, visoko je okno, za katerim spi Ritoperjeva Lina. Bogati sta, bela pogača kraljuje v belem dvoru Zemljičeve Line, cel grad podeduje Ritoperjeva Lina. Ilonkina mati ima malo, razdrapano bajto. Bogat je tvoj oče, Ivan!

Čudni, prečudni svet! Vse je narobe!

Ivan pije in naroči novo merico.

Šolnik ne pride Lini do konca. Vstane in gre k Ritoperki v kuhinjo. O, Ritoperka mu je dobra in prijazna. In kadar ga draži Lina, gre k Ritoperki po tolažbo.

»Zakaj pa smo tako čemerni? Ali smo morda visoki?«

»Če le ni gospodična Lina bolj visoka ko jaz!«

»Beži, Ivan! Če se očeta ne moreta, ali se naj midva tudi grdo gledava?«

»Saj te ne gledam grdo!«

»Odkar si pobegnul z dela, te še ni bilo pri nas. V novi hiši si danes prvič.«

»Čemu bi hodil? Dolgčas ti ni, kakor vidim.«

Lina se ko v zadregi igra z vžigalicami in ne reče ničesar.

»Saj bi tudi danes ne prišel in bi te ne nadlegoval, da mi ni naročeno.«

»Naročeno? Zame?« Lino prevzame radovednost.

»Pa ne, da si prišel prosit?« Hipoma zaigra poreden smehlaj po Lininem obrazu. »Pa ne, da bi Geza zopet...«

»Geza!«

»Kje imaš pismo? Dolgo si ga hranil! Lahko bi mi ga bil prej prinesel!«

»Nimam pisma!«

»Kaj mi sporoča zopet ta tepček?«

»Tepček, praviš?«

»Kaj pa mu naj rečem? Ali veš, kaj si je vbil v glavo?«

»Pravil mi ni, mislim si.«

»In se ne smeješ? Ha, še zaljubljena pisma bi mu morala pisati! Ali ni najpripravnejše ime, ki mu ga morem dati, tepček?«

»Že veš, Lina! Ne vem, kaj sta imela...«

»Imela?« Lina kipi. »Kaj sva imela? Kaj naj imam z Gezo? O, le naj poskusi kaj pripovedovati. Da si upa domišljevati, da bo Ritoperjeva Lina...«

»Saj sem si mislil.« Naglo preseka Ivan tok njenih besed in se kratko zasmije. »Zemljičeva povest!«

»Kaka povest? Kaj hočeš reči z Zemljičevo povestjo?«

»Nič, nič! Le na nekaj sem se spomnil.«

»Na kaj si se spomnil? Ali se mene tiče?«

»Ne, neke druge Line! Plačam!«

»Kam se ti tako mudi?«

»Premišljat v samoto, kakšne ste ženske.«

»Kakšne?«

»Vse enake! Samo ena na ta način, druga na drugi...«

»Razen Ilonke, kajpak!«

Ivana zbode. Skoči pokonci in vrže klobuk na glavo.

»Kam dreviš? Saj mi še nisi povedal, kaj je naročil Geza. Radovedna sem, kake se je zopet domislil.«

»Ne povem! Čemu bi po nepotrebem vznemirjal lepega šolnika in jezil mladega odvetnika iz Sobote?«

Rdečica jeze zagori na Lininih licih.

Ivan trdo zapre vrata za seboj. Ve, da Geza ne bo vesel pisma, ki mu ga napiše.

Dolg.

1.

Repo pulijo.

Mrzel veter brije po ravnini.

Domov, domov! Pobrali so zemlji plodove, razrili so jo, ko so ji ropali krompir, ranili so jo, ko so orali za ozimino. Mrzle so noči, mrzlo je pod kozelci, še v hlevih je mrzlo. Če ne piha veter, pada dež, droben dež. Redko posveti solnce na oropana polja. Premražen, premočen se vračaš z dela na marof, ves se tresesh. In nimaš ognja, da bi se ogrel. Domov, domov! Tam morda ne pada dež, tam morda sije solnce, toplo, božajoče sije, ko je sijalo tisti zgodnji spomladanski dan, ko jih je vozil vlak mimo Hodoša. Sedem mesecev — moj Bog, samo sedem mesecev! Pa so bili meseci dolgi, dolgi ko sedem dolgih let. In v trpljenju so se vlekli in vlekli ko sedem suhih let. Tam štejejo dneve srca, ki vriskajo pri misli na veselo svidenje. Butare suhljadi so navlekli h kočam, pohlevne pečice čakajo. Sedeš k topli peči, deca se igra na njej, žena prisede k tebi, prijetno ti je v srcu, pozabiš na vse trpljenje na tej daljni pusti.

Domov, domov!

Delo ne gre od rok.

Časar kolne in priganja.

Premrle roke se ne morejo hitreje gibati, vse da bi hotele, misli niso pri repi, misli so na Goričkem. Tam morda sije solnce.

»Še ti, Veren, popuščaš!« očita Časar.

Verena ne peče očitaje. Saj govori Časar resnico. Pa da pride sam Ritoper in mu očita popuščanje, ne bi mu šlo do srca. Moro naj prežene iz srca — potem, potem morda oživi kri v žilah, izginejo težke misli iz glave. In roke bi morda posegale z veseljem po repi.

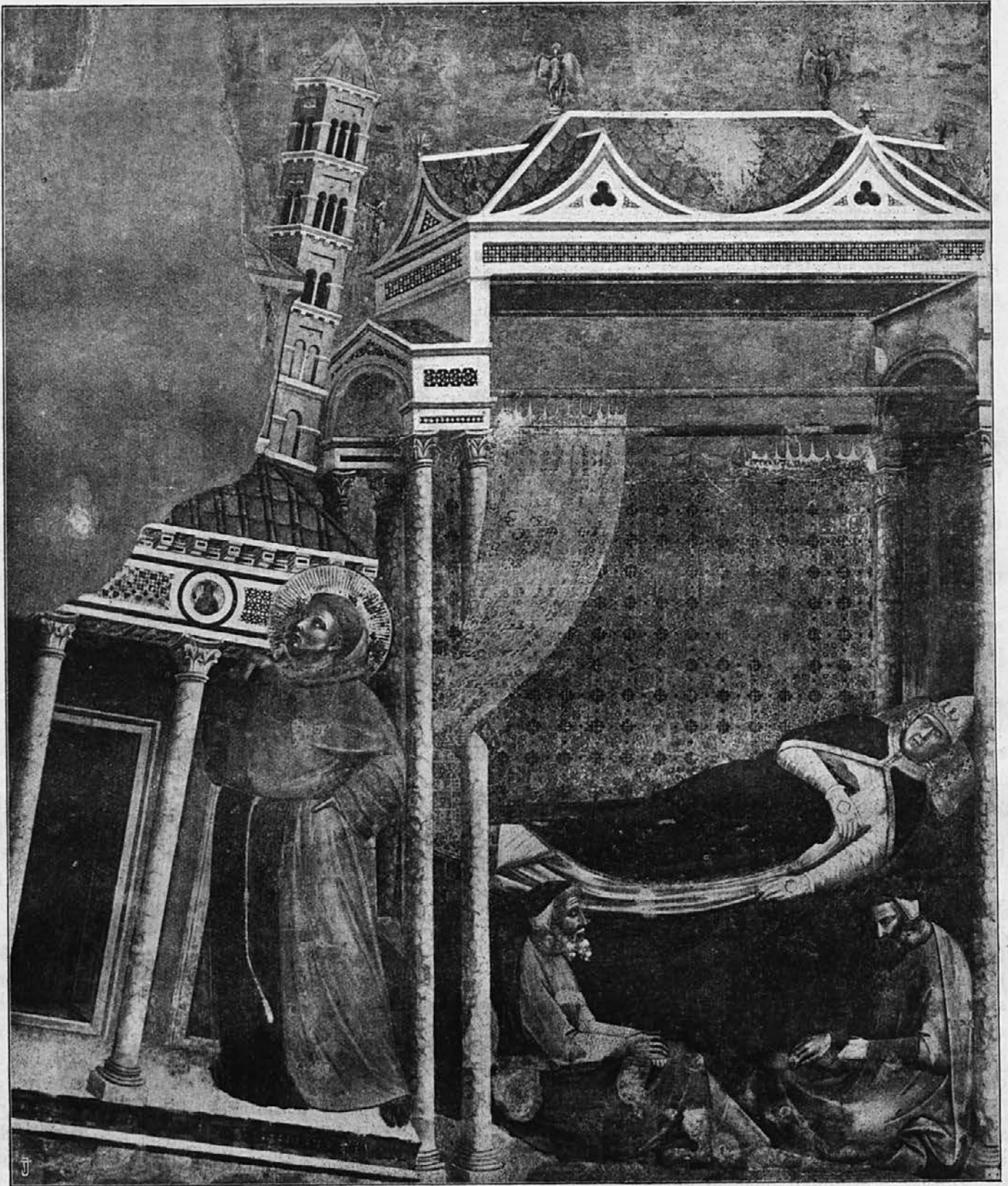
Dolg, dolg, dolg! Ko s kladivom buta beseda ob senc, ko z iglo zbada srce.

Dolg Ritoperju!

Ritoper ne pove, koliko je dolga. In žena piše, da so vsi zdravi doma, tudi najmlajše dete je zdravo; in da je vse dobro doma, piše, in da ga težko čakajo. Kolik je dolg, ne piše. Zdravnik je bil pri njej tedaj — plačal ga je Ritoper. V lekarno so hodili, zdravila je plačal Ritoper. Ritoperka ji je stregla, obiskavala jo vsak dan, nosila ji gorke juhe, prinašala vsega, kar ji je srce pozelelo! »Ne zadolži se, zlasti pri Ritoperju se ne zadolži! Prodaj rajši kravico iz hleva, kupim v jeseni kozol! Samo dolga, dolga ne delaj!« je pisal ženi. Kravica je v hlevu, dolg, dolg je pri Ritoperju.

Ritoper pokaže pri vsaki priliki, da mu je Veren dolžan.

Horvat, saj se ti ne čudi človek, da si čemeren in zadirčen! O, Veren ve in čuti, kaj pomeni dolgovati Ritoperju!

Giotto: Papež Inocenc III. vidi v sanjah, kako Frančišek podpira podirajočo se cerkev sv. Petra.

Ne misli na volka, ker pride!
Ritoper raca z marofa.

In še tista redka beseda potihne, ki jo zine kdo,
ker ga zebe v roke ali ker ne more skriti svojega
prevelikega hrepenenja po domu.

Česar jih toži. Ritoper maje z glavo in se glasno
sklicuje na pogodbo, kjer je napisano, da morajo de-

lati marljivo. Posledice naj nosi vsakdo sam, če se ne
drži pisane pogodbe!

Delavce zazebe pri srcu. Ritoperjevo namigavanje
ne pomeni veselega pričakovanja.

Roke pa se ne gibljejo hitreje. Ko da manjka te-
lesom volje in duha; ko da so misli daleč, daleč, telesa
pa zoper svojo voljo priklenjena na repišče.

»Še ti popuščaš, Veren!« V Ritoperjevih besedah niti ni preveč čemernosti in zbadljivosti.

»Povej, koliko ti dolgujem?« Veren hoče biti na čistem in vpraša brez uvoda in ovinkov.

»Ni sile! Doma povem!«

»Tako hočem zvedeti!«

»Hočeš? Res? Če pa nimam knjige pri sebi in iz glave ne vem?«

»Veš, pa mi nočeš povedati! Zakaj me mučiš?«

»Jeziš se radi dolga! Zahvale pa ni iz tvojih ust! Kaj ta malenkost! Ali bi ti bilo ljubše, da se vrneš in najdeš kočo brez gospodinje?«

Veren molči.

»Polna bajta otrok — pa brez matere! Mačeha jih toliko ne bi preljubeznivo gledala.«

»Molči o tem!«

»Molčim naj! Radi malenkostnega dolga, ki ga je žena napravila, se jeziš name. Le dobro sem storil, rešil sem jo smrti...«

Verenu je žal, da je nagovoril Ritoperja. Mora še teže leži na srcu. Obrne se in pokaže Ritoperju hrbet.

»Da nisi bolan, Geza? Bled si, delo ti ne gre od rok. Nekaj te tare.«

Gezi zalije rdečica lica, jezno vrže repo ob tla, se zravna in besno pogleda Ritoperja. »Dražiti me nimate pravice! Tega ni v pogodbi!«

»Saj te ne dražim! Le v skrbeh sem za tvoje zdravje. Na pravo pot sem te pripeljal, na delo sem te privadil — hudo bi mi bilo, da zbolíš sedaj, ko si spoznal, da te pri delu baronska kri ne ovira.«

V Gezovih očeh vzplamti tak ogenj sovraštva, da jo Ritoper naglo odkuri.

»Ujec!« Gezi se trese glas; »ali ste videli na svetu zlobnejšega človeka kot je Ritoper?«

»Kaj si šele zdaj prišel do tega spoznanja?« Horvat je Gezi dober in ga ne zbada vse od tedaj, ko mu je povedal, da se je mati vrnila iz Budimpešte. Nekajkrat že je hotel Geza pobegniti z marofa, pa ga je ujec vselej pridržal, zlepa, z dobrimi, skoro očetovskimi besedami. Geza se je moral čuditi, odkod godrnjavemu in zadirčnemu ujcu tolika nežnost. »Toda čezenj ne smeš reči nobene grde besede! Ali nisi slišal, da ti je dobrotnik? Dobrotniku moraš biti hvaležen!«

»Saj sem mu, o, in kako sem mu hvaležen!« Geza se ves trese v gnevu. »Izkušeni ste, ujec! Povejte mi, kako mu najlepše pokažem svojo hvaležnost?«

Horvat presunljivo pogleda nečaka. »Morda... morda ti povem...« reče tiho.

Geza bi rad govoril in iztresel svojo jezo in svojo žalost ujcu. Ujec pa noče in noče govoriti, le preišljuje, preišljuje.

»Silje sem dobil na veleposestvu!« pove glasno Ritoper. »Ali ga razdelim?«

Molk. Delavci se spogledajo, nekateri pihajo sapo v pesti, drugi čakajo s široko odprtimi očmi, da spregovore starejši in izkušenejši.

»Zdaj, tu bi razdelil?« vpraša Horvat in pogleda Verena.

»Kaj ne razdeliš doma?« vpraša Veren počasi in pogleda Horvata. Rezeko ga zaboli v glavi: Ritoper nastavlja zanko!

»Kakor hočete! Kakor hočete! Nekateri Dolinjeci in Ravenci hočejo že sedaj svoj zaslužek. Mislil sem, da hočete i vi! Dobite pa doma.« Ritoper naglo od-drobni proti marofu.

Zopet se spogledata Horvat in Veren. In se s pogledom sporazumeta: Ritoperjeva zanka.

O, zvit si, Ritoper, zvit ko ovnov rog, samega Boga bi goljufal, da ga moreš! Kako zanko nastavljaš premraženim, izdelanim delavcem?

»Če bi vzeli?« preišljuje Horvat in pogleduje Verena in pogleduje za Ritoperjem, ko da hoče skočiti za njim in mu povedati, da vzame takoj prisluženo silje.

»Kako spraviš silje domov? Kako do železnice? Tretjino silja ti požro stroški, če hočeš spraviti na svojo roko silje domov.«

»Vem, zato se bojim!« Horvatu, ki ni nikdar v zadregi za pripravno besedo, zmanjka besede. Gube skrbi se mu zarišejo po obrazu, temno žari skrb v njegovih sivih očeh.

Delo ne gre od rok.

»Dolg, dolg, dolg!« bije Verenu v sencih.

In Ritoperjeva zanka!

Verenu je tesno pri srcu.

2.

Slovo od marofov ni težko. Znoj, ki so ga posejali po njivah, klije v tuji zemlji in cvete v beli, ledeni slani. Misli, ki so jih mislili v težkih dneh, je raznesel veter po nepregledni ravnini. Vzdihe je požrl marof. Vzdihi spijo v pustih, golih stenah, po kozelcih spijo, po hlevih in kolarnicah. Do spomladi! Kdorkoli pride prihodnje leto na marof, ga pozdravijo kot znanca.

Gosta slana škriplje pod nogami, ko da se jeze cvetovi, ker hodijo po njih tisti, ki so jih sejali, dan na dan sejali, sedem mesecev.

Ko da se boje, da jih v zadnjem hipu priklenejo na marof, beže trudne, izmučene postave po poljih in potih. Ko da je bilo bivanje na marofu muka in mora, na katero človek rad ne misli niti v sanjah.

Molče hite delavci proti postaji. Kaj bi govorili, ko govore izmučeni obrazi? Le ženske vzdihujejo pri hitri hoji in se krivijo pod culami. Voza ni poslal Ritoper, da bi jim prepeljal cule in kovčege k železnici.

Vlak vozi prepočasi. Vozovi so nezakurjeni. Doma so pripravljene butare drv, peči čakajo. In gorka srca čakajo. In nečka čaka. Saj niso v njej mesili kruha vse od Velike noči. In od Velike noči niso razbelili peči za kruh. Prepočasi vozi vlak. Vendar — z vsakim stokom stroja si bliže doma.

Razprede se beseda. Mrzlo je v vozovih, gorško je v srcih. Kako si bo zavihala žena rokave, ko bo po

tolikem času namesila kruha za polno peč! Kako ji bodo gledali otroci pod roke, da ne zamesi kateremu manjšega hlebčka. Ko za samo Veliko noč bo mesila žena, ko ob Veliki noči bo deci veselo v srcih. Velika noč v tej mrzli jeseni? O Velika noč! Polna je skrinja zlate pšenice, atek je doma, atek hoče, da se najedo belega kruha ko po velikonočnem blagoslovu. Atek je prebudil kruh, ki je spal vse poletje tako trdno in nevzdravno spanje ko vojska kralja Matjaža.

»Gostijo napravim, pravo gostijo! Poveselim se veselih obrazov, poujčkan deco in naužijem se zadovoljstva. In potem . . . potem krenem v slavonske gozde!« pripoveduje mlad mož. Oko mu žari, ko da je pozabil na sedem dolgih mesecev na marofu.

»Polovico silja prodam in vtaknem izkupiček v dolg,« meni njegov sosed. Njegovo oko je zamišljeno.

»Kaj bodo doma jedli, če prodáš polovico silja?«

»Kdaj poplačam dolg, če ne prodam nekaj silja? Zadušiti me hoče dolg.«

»Saj tudi mene tlači. Stradali pa ne bodo! Kar zaslužim čez zimo v gozdih, pojde v dolg. Iz silja ne plačam dolga.«

»Na Štajersko pojdem v tovarno. Kar tam zaslužim čez zimo, tudi vtaknem v dolg. Ko izplačam dolg, ne prodam nikdar več ni zrnca prisluženega silja. Tedaj šele se bomo najedli do sitega belega kruha. Prej ne.«

»Izplačáš dolg? Kaj pa obleke?«

»Dolg je prvi!«

Verena pretrese. Ozre se na mlada moža in ju vpraševaje gleda.

Moža ne razumeta njegovega pogleda. Misel na obleke, ki jih morata kupiti otrokom in ženama, jima križa račune.

»Saj ne tlači samo mene mora,« pomisli Verena. Moža se mu smilita, sam sebi se smili. Še nobeno leto ni šel čez zimo v gozde, v tovarno. Dolga se je bal ko smrti med otroki. Da bi šel letos? Da bi prodal silja in bi deci že pred Veliko nočjo legel kruh spat?

Prepočasi vozi vlak. Prehitro je vozil, ko je divjal z njimi na pusto, prepočasi jih vozi domov. Ko zagleda človek svoje drage in njihovo radost, vsaj za hip pozabi na svojo skrb!

»Polovico silja bom moral prodati! Nakupiti moram krompirja in koruze. Veš, da nimam razen kočice in majhnega ograjčka nobene zemlje. In obleke, obleke! Ne bom vteknil dosti v dolg!«

»Ne prodam ni zrnca! Kaj niso dosti stradali vse od Velike noči? Kaj jim moje delo ne bo niti toliko koristilo, da bi bili vsaj čez zimo siti?«

»In s čim kupiš obleke? Ali si zopet izposodiš? Nikdar se na ta način ne izkoplješ iz dolgov.«

»Prislužim v Slavoniji!«

»Kje si še od Slavonije! Razcapani ne morejo letati po snegu. Dolg je prvi!«

»Upnik počaka!«

»In prišteje obresti k dolgu!«

»Pusti me! Naredim kako brez tvojih nasvetov!«

»Dolg je prvi, mislim!«

Moža se neprijazno spogledata in umolknetata.

»In še Ritoper vaju ogoljufa! Na to niti ne računata!« misli Verena. »Na to ne mislita, mlada moža. Pa vaju ogoljufa, vse nas ogoljufa! Zastonj ne sluti Verena!«

»Kako nas letos prikrajša?« Verena ne more več vzdržati in vpraša Horvata.

»Premišlujem že vse te dneve, pa ne morem do jasnosti. Odtrgati za vožnjo nam ne more! To je zapisano v pogodbi! Ali se spominjaš, da sem iz previdnosti dosegel, da je prišlo v pogodbo?«

»Po glavi mi šumi, ko se spomnim pogodbe. Ko bi moral paziti na vsako besedico, da me Ritoper ne ukane, sem bil z mislimi drugod, ne pri pogodbi.«

»Za vožnjo bi nam odtrgal tako gotovo, kakor je Bog v nebesih, da se nisem pravočasno domislil, da je Ritoper zvitejši ko hudič.«

»Ali je zapisano, da razdeli silje doma? Da plača prevoznino in vse druge stroške?«

Široko odpre Horvat oči in gleda Verena.

»Nikakor se ne morem spomniti, ali je zapisano.«

»Ne vem . . .« Horvat položi prst na čelo, zamiži in napeto premišlja.

»Če ni zapisano, se bojim, da nam odtrga za stroške, ki jih bo imel s siljem pri prevozu . . .«

»Mislim, da ni zapisano!« Horvat gleda Verena, ko da pričakuje, da mu ovrže temno slutnjo.

»Odtegne nam, verjemi mi!«

»Za vse ne morem misliti, na vse tudi ne morem sam misliti!« Horvat je jezen. »Na vožnjo sem mislil in dosegel, da je prišlo v pogodbo, da jo plača. Zakaj pa ni nihče drugi črhnal besedice in zahteval, naj vpiše, da razdeli žito doma?«

»Še vsako leto nas je kako speljal na led in ogoljufal. In vsako leto sem sklenil, da prihodnje leto pazim — pa vendar zamota in zavije vsako leto pogodbo tako, da vleče dobiček in nam odje nekaj težko zaslužene silja.«

Delavci poslušajo Verenov razgovor s Horvatom.

»Hišo je zidal letos! Pišejo, da nima noben palir take! Letos nas ogoljufa, da bo joj!«

»Če samo po kili odtegne vsakemu, se mu bo poznalo. Do tristopetdeset nas je bilo med letom pri njem na delu.«

»Koliko je pridobil samo pri jedi! Kako hrano nam je dajal letos!«

»Da, lahko si je sezidal hišo! Leto na leto nam je pritrgoval pri hrani in pri zaslužku! Nabral si je z leti!«

»Oj, koliko je letos samo pri hrani pridobil! Če nam odtegne še za prevoznino silja . . .«

»Poskusi naj!« Horvat vzdigne pest in zagrozi v smeri proti Slovenski Krajini. »Utekel je Zemljč,

utekel Ivan, odšel je Andraž, drugih treh ni privedel na naš marof, delali smo poleg svojega pogojenega dela še njihovo. Nagraditi bi nas moral po vseh postavah, ne pa nam odtrgati! Naj poskusi!»

»Gotovo poskusi! Ritoper je Ritoper!«

»Tožimo! Saj je običaj, da razdeli silje doma. Če je zapisano v pogodbi ali ne!«

»Kaj dosežemo s tožbo proti Ritoperju?«

»Zakaj pa nisi bleknil besedice pri pisanju pogodbe? Kaj mora samo Horvat misliti na vse in za vse? Zakaj pa nisi bleknil, ko je vprašal na marofu, ali hočemo takoj svoje silje?«

»S čim bi plačali prevoznino? To je tisto! Vendar — tedaj bi morali govoriti in se do dobra pomeniti!« kima Veren.

»Pa zakaj nisi? Samo cinčaš in cinčaš in pre-mišljuješ in razglabljaš. Zvoni sedaj po toči! Ko bi moral govoriti, molčiš! Tebi menda ne odtegne! Saj si se gnal ko vol zanj in si delal ko črna živina zanj. In še nas si priganjal!« Strupeno gleda Horvat Verena.

»Ne draži me, Horvat! Da veš, kako mi je pri srcu, bi me ne zbadal!«

»Ali zaslužiš kaj drugega? Vsaj prihodnje leto odpreš usta pri sklepanju pogodbe. Prav vam je, vsem! Bi pa govoril, ko je bil čas za to!« Horvatu sije prikrita škodoželjnost iz oči.

»Mi smo pa vzeli silje že na marofu in ga prodali! Denar imamo! Nas ne ogoljufa!« Čokat Dolinjec se trka po žepu in gleda pomilovalno po Goričancih.

»Bahavost dolinjska!« vzkipi Horvat. »Čemu sploh hodite na poljsko delo? Saj se cedi med in mleko po Dolinjskem! Ko v obljubljeni deželi! Ptička s pšeničnim klasom v kljunu je priletela k vam, ptička brez daru je priletela k nam. Le da nas palirji bolj izžemajo, se jim ponujate in nam hodite v zelje!«

»Dolinjsko in ravensko bogatijo vidite Goričanci, siromaštva, v katerem vzdihujemo kočarji, ne vidite.« Dolg Ravenec govori užaljeno.

»Sila in siromaštvo nas goni k palirjem.« Dolinjecu, ki se je potrkal po žepu in pobahal z denarjem, je očitvidno žal, da je sploh izrekel kako besedo. Vzdihne: »Siromaki smo vsi, ki nimamo zemlje in nam režejo kruh palirji!«

»Pa se vsaj ne bahaj, če si siromak!« Horvat ne dovoli Dolinjecu zadnje besede. »Da sem kje na Dolinjskem ali Ravenskem, bi se že znal vrniti med grajska polja in travnike. Zakaj so se pa drugi kmetje znali? Ne hodil bi s palirji! Pri nas na Goričkem pa imej še toliko zemlje — kaj ti pomaga, če ne rodi? Pesek in ilovica ne rodita!«

»Tudi pri vas imate bogataše! Poglej palirje! Zakaj nisi palir, če bi se znal pri nas vrniti med graščake in si pridobiti zemlje? Palirji po Goričkem so bogati; kar pri nas graščak, to pri vas palir! Zakaj ne vstopiš med palirje?«

»Gobezdalo ravensko!« Horvata dvigne s sedeža. »Meni se boš rogal?«

»Nikar, ljudje božji!« Veren stopi med Horvata in Ravenca. »Reveži smo Dolinjci in Ravenci in Goričanci, ki moramo jesti palirjev kruh! Še prepirajmo se med seboj! Ne davijo nas dovolj palirji, ki ne poznajo med nami razlike!«

»Naj ne zbada!«

»O, da mi je jesti kruh iz ovsca, ki bi zrastel na moji lastni njivi...«

»Jedel bi tudi sirkovega!«

»Čudni smo,« misli Veren, ko se pomiri Horvat. »Toliko skrbi nas tlači, toliko znoja smo skupno potočili po tuji zemlji, pa smo drug drugemu na poti in bi skočil drug v drugega, le da si olajša srce. Pa da z mrzlo besedo še tako potare soseda!«

»Eno povem: le zrnce naj mi odtegne Ritoper!« govori Horvat ko sam zase in ko da se hoče vživeti v prekinjeno zamisel.

»Odtegne! Čisto gotovo odtegne! Ne bi bil Ritoper, da ne odtegne!«

»Že radi nove hiše odtegne! In še več odtegne radi nove hiše ko druga leta.«

»Dobro! Naj odtegne radi nove hiše! Rečem le: naj odtegne!« V Horvatov obraz se zajedo skrivnostne gube. »Geza, ali bi še rad pokazal Ritoperju svojo hvaležnost? Oni dan si rekel.«

»Bi!« Brez preudarka izgovori Geza in išče v uječevih očeh razbistritve.

»Če nama odtegne, kar sva prislužila z žuljavimi rokami, ti povem!« Horvat kaže svoje žulje nečaku.

Verenu se zdi, da ropoče vlak: dolg, dolg, dolg, dolg, dolg... Neprestano in neutrudljivo: dolg, dolg, dolg, dolg, dolg...

»Hodoš!«

O zemlja domača! Pozdravljena! V temo si zavita, nisi vesela v črni temi. Le dihaš gorko, gorko kot utripljejo srca, ki čakajo.

»Šalovci!«

Trpini si segajo v roke.

»Gornji Petrovci!«

Naglo stopajo z vlaka. Ko da se boje, da za minute zamude težko zeleno svidenje.

»Stanjevci!«

Gnetejo se k vratom, jezijo se na cule, kovčege in kosišča.

»Mačkovci!«

Po goričkih cestah, potih in stezah hite v črno noč mračne postave.

Ko da se vračajo prazni domov in niso ničesar zaslužili, hite tiho in zamišljeno. Pa se zdrami fant iz zamišljenosti, spomni se, da so včasih vriskali ob vrnitvi. In zavriska. Toda vrisk ni prešeren in razigran, skoro zadirčen je in ko da ni prikipele iz srca. In ko da ne najde odmeva v srcih in ga Slovenska Krajina, zemlja domača, ni vesela.

3.

Verena presune, da obstane. Luč gori v koči. »Da ni bolezn doma?« mu šine po možganih. »Zvedela je morda in me čaka!« ga tolaži srce. Postoji, da se umiri srce, ki burno bije. Obris si pot s čela. Rad bi naglo planil k oknu in pogledal v sobo. Pa se boji. Skozi okno ne vidi, okna so zastrta. Tih mir diha po vsej koči. Trese se mu roka, ko potrka.

»Kdo je?« vpraša žena preplašeno in z nezaspnim glasom.

Verena spreleti po vseh žilah in ga pogrjeje vse v mozeg. »Ni bolezn v koči!« vzkipi v glavi. Sam ne ve, kako in zakaj ga stiska v grlu. Pri srcu mu je mehko, mehko. »Ali mi ne odpreš, Margita?«

»O Bog!« Vesel vzklik zadoni iz sobe. »Saj sem vedela! Saj mi je srce pravilo!«

Potemne okna, skozi špranje v veži zasveti luč. Žena odpira vrata.

»Štefan, o Štefan!«

»Margita!« Veren pozabi položiti kovček na tla, pozabi odložiti kosišče in culo, pozabi seči ženi v roko. Napeto ji gleda v obraz in hoče na njem brati, koliko muk je pretrpela, koliko sledov je zapustila bolezen na njem. Izsušen je njen obraz in bled — oči, oči pa žarijo v presvetlem ognju in ga gledajo, gledajo. V roki se ji trese svetiljka.

»Saj mi je srce govorilo že ves dan in ves večer, da prideš!« Margita govori naglo in ko v zadregi in ko da ne ve, kaj naj pravzaprav reče. »Samo da si prišel! Samo da si doma!« In hipoma iztisnejo žareče oči dve svetli, čisti, debeli solzi, ki polzita po bledem licu, ko da ju je sram.

»Tu sem, hvala Bogu!« Verena stiska v grlu. Beseda, prava in topla, iz srca izžeta beseda ne pride na jezik. »Ali že spijo otročički?« Ne, tega pravzaprav ni hotel vprašati.

»Spijo, pa le polspanje! Ves božji dan in ves dolgi večer ni bilo miru, ni bilo ne konca ne kraja povpraševanju, kdaj prideš. Jožek se mi ni dal sleči. Oblečen, je rekel, se gotovo vzbudi, ko prideš.«

»Ali si zdrava?« Naglo hoče Veren preobrniti smer govora. Pogleda ji čisto od blizu v oči.

»Ne vstopiš? Mrzlo je zunaj.«

»Saj res! Pa niti v roko mi ne sežeš?«

Sežeta si v desnici in si zreta v oči. Vse polno svetlih solz zablješči v Margitinih očeh. Trudi se, da bi jih zadržala, pa jih ne more.

»Je bilo hudo?« jeclja Štefan. Več ne more iztisniti iz sebe.

»Atek, atek!« V sobi vzklikajo zaspani glaski ko v prelepah sanjah.

»Kluh, kluh, beli kluhek...« Jožek si menca oči na postelji.

Matjažek in Mariška in Margitka se že na vratih obesijo na očetovo suknjo.

»Ali ste kaj prinesli?«

»Meni ste obljubili knjigo!«

»Meni pogačo!«

»Meni konjička! In kluha, belega kluha!«

Vsega, vsega, vsega je prinesel atek. Knjigo, vso živo in pisano, pogače, konjička, orehov, slaščic in kruha, belega kruha. O, koliko belega kruha!

O atek, dobri atek! Ni bilo zastoj težko pričakovanje, ni bilo zlagano materino pripovedovanje.

Doma so bili pridni vsi, vsi, samo Štefanček ne. Razjezil je mamico, da bi kmalu umrli. Pijan je bil in je pušil cigareto.

Štefan se boječe obira na peči. Po sobi rajajo Matjažek in Mariška in Ludvik in Margitka in Jožek. Ludvik pripoveduje s polnimi usti, le kako besedo čuje atek, druge požira z belim kruhom. Štefanček stiska pesti v jezi na Ludvika, stiska zobe, ker mu ne ponudijo belega kruha. Ne upa se pred očeta, ki ga žalostno pogleduje. »Zaslужil sem pri zidanju Ritoperjeve hiše!« jeclja in skuša potolažiti očeta. »Za vse sem prinesel kruha.« Ko vidi, da oče ne misli na šibo, zleze obotavlja se s peči in od daleč požira kos pogače na mizi, ki bi moral biti njegov, ker je vsak dobil že svoj kos. Brez besede mu ga da oče, pogleda ga pa tako čudno, da se Štefanček s kosom naglo pobere na peč in stisne v kot.

O, pridni so bili doma! In Andražka, malega Andražka so prinesli tista botra, ki so prinesli tudi Jožka. Andražek edini ni priden. Rad se cmeri, še rajši ko Aleksander. Vendar ga imajo radi, malega Andražka. Ko bo večji, ne bo jokal!

Aleksander ne spozna ateka in noče k njemu. Ko da se boji njegovih brk. Mati mu prigovarja in dopoveduje, da atek ni hud in da ga ima rad. Veren se laska Aleksandru, pa učka Jožka, pa boža Ludvika, pa hvali Margitko in Mariško in Matjažka. Še Štefančkove poželjive poglede na mizo opazi in mu še ponudi kos kruha. In Štefanček se ne vrne na peč, skuša si priboriti prostora v očetovi bližini. Vidi jasno in ve natanko, da šiba danes ne bo pela.

»Truden je atek! Od daleč, daleč je prinesel belega kruha!«

E, pa ni tako truden atek! Pa siti še niso mladi želodčki! In trdi so zobje ko mlinski kamni in bi radi še mleli. —

Ko zaspi nazadnje tudi Jožek, najrazposajenejši in neugnani, mu hoče oče vzeti konjička iz roke. Toda rajši se zbudi, neugnanec, ko da bi izpustil svoj ponos.

Atek stopi k zibki in se zamisli v Andražkov obrazek.

Kar mu plane hipoma v glavo, da naglo pristopi k ženi. »Koliko dolga si napravila?«

Žena vztrepeta. »Zdravnik je bil pri meni... Zdravila je zapisal... Ritoperka mi je stregla ko lastni sestri... Sama nisem vedela tedaj, kako in kaj...« Zastaja ji beseda.

»Koliko je dolga?«

»Sama ne vem. Ni mi povedal!«

»Pisal sem ti, da bi si izposodila pri Sukiču! Pisal sem, da bi v najhujši sili prodala kravo...«

»Nisem ga prosila!«

»Da ni pri Ritoperju, naj bi že bilo v božjem imenu! Ali pri Ritoperju, dolg pri Ritoperju!...« Mož povesi glavo, vtakne roke v žep in koraki s trdimi koraki po sobi.

»Ne očitaj mi!« Žena jekne, se sesede na posteljo, omahne z glavo na zglavje in zajoče.

Veren se naglo obrne in stopi k ženi. »Saj ti ne očitam! Kaj vendar misliš! Da bi tebi očitaj? Margita, ne joči!«

Žena joče.

»Margita, ne teži mi srca! Saj nisem tako mislil! Da bi tebi, mučenici, kaj očitaj?«

Žena joče; vse telo se ji stresa ko v silnih krčih.

»Moj Bog, kak sem!« Veren je jezen sam nase. »Saj sem res rekel pretrdo, Pa če je dolg — samo da si zdrava! Namučila si se dolgih sedem mesecev s sedmerimi vedno lačnimi otročički in jih nasičevala s povestmi o belem kruhu. Podarila si mi osmega in ga hranila iz svojih prsi. Margita! Le kako sem ti mogel reči tako trdo besedo? Ne joči, odpusti mi!«

Ko da ga ne čuje, joče žena. Vse krčeviteje joče. Potolažiti se ne more.

Veren omahne na klop. Tako mu je pri srcu, da bi se sam zjokal nad svojo brezsrčnostjo. Toliko je trpela, toliko trpi, njene skrbi so jezerokrat večje ko njegove, njene muke jezerokrat hujše ko njegove... O Štefan, Štefan, ali nimaš srca? Radi dolga, ki ti jo je ohranil, ne moreš zadržati ostre besede, ki jo rani — nedolžno mučenico — v dno srca. Kaj pa, da si našel doma vseh osmero brez matere?

Veren bi butal z glavo ob steno.

Otroci so nemirni. Vse med svoj jok čuti mati njihov nemir. Zataji sebe, svoj jok in svojo boleost, vstane, stopi k postelji, pokriva četvorico, z nogo ziblje zibko; v kateri spi Aleksander.

»Margita!« Štefan vstane, stopi k njej, ji položi roko na ramo in ji gleda v oči. »Margita, Margita... Ti si... ti si zlato! Več ko zlato! Ne smeš jokati! Srce mi počí, če boš še jokala.«

»Ah, saj nočem. Pa ne morem drugače!«

»Odpusti mi! Saj ti nisem hotel očitati! Tebi ne. Nikomur! Ali mi odpustiš?«

»Kaj naj ti odpuščam? Sama vem, da ni bilo prav! Vsilil mi je zdravnika, zdravnik me je silil z zdravili, Ritoperka se mi je vsilila s postrežbo...«

»Molči, molči! Ni besedice več o tem!«

»Saj me dolg morda bolj peče ko tebe. Zame je bil napravljen...«

»Jezem bom, če še besedico zineš o dolgu. Samo ne joči, ne joči!«

»Sama ne vem, zakaj me je tako prijelo. Pomislila sem na vse te dolge mesece, ko te ni bilo, pomislila sem na trpljenje z Andražkom, pomislila sem na težko prislužení beli kruh, ki si ga delil otrokom, pomislila sem na naše siromaštvo...«

»Ne govori. Bog nam jih je dal osmero. Zato nam jih ni dal, da bi lakote pomrli! Bog živi ptičke pod nebom...«

»Dokler si zdrav in močan, se ne bojim!«

»O, zdrav pa! In močan tudi!« Veren jo stisne k sebi, da zaječi od sladke bolečine.

Veren se udari po čelu in skoči h kovčegu ter potegne iz njega gorko zimsko ruto. »Da ne boš huda...«

»Oj, zapravljivec! Taka lepa ruta!«

»Kaj me res hočeš razjeziti?«

»Kupuješ, na dolg ne misliš...«

»Še besedico o dolgu, pa... pa ne vem, kaj napravim.«

Margita si ogrne ruto in se pogleda v zrcalo. Jok je izginil iz njenega obraza in oči. »Saj se je še ob nedeljah ne bom upala nositi!«

Veren jo z dopadenjem gleda, ko se od vseh strani ogleduje v zrcalu.

»Če le ni predraga?«

»Saj mi je že žal, da sem ti jo kupil.« Hudomušno in izzivaje jo gleda.

Žena se naglo obrne in mu preplašeno pogleda v oči. Roke ji odpovedo, ruta ji zdrkne z ramen.

»Moški bodo gledali za teboj, ko se prikažeš v tej ruti...«

»Ti! Kak si! Da te le sram ni! Lasje ti že sivijo na sencih...« Žena ne dokonča, pobere ruto s tal, s pogledom bi ga rada karala, pa ga boža.

Veren bi zaukal, pa se boji, da prebudi deco.

(Dalje prihodnjič.)

Sveti Frančišek.

O sveti Frančišek, zakaj,
zakaj se te ptičke niso nič bale,
da so ti na roke, na rámena sédale,
da bi ti svoje skrivnosti povedale?
Zakaj?

O zato,
zato, ker si bil človek iz raja,
kot človek, ko prišel iz božjih je rok,
kot človek, ki v srcu je vedno otrok!
O sveti Frančišek, ti bi nam raj
rad vrnil zopet na zemljo nazaj!

Janez Pucelj.

Sveti Frančišek Asiški.

Ob sedemstoletnici (1182—1226). Legenda. Po H. Federerju — Marija Kmetova.

Kakor izklesana skala je mesto Assisi. Hiša sloni vrh hiše, tesno se objemajo, za večne čase so združene, vse gledajo na ravnino pod seboj, na dehtečo, modrikasto Umbrijo. Spodaj so njive in njivice, murve se držijo s trto za roke, škržati modrujejo na oljkah, škrjančki pojó v modro, modro nebó in lastovke-sestrice se podijo in lovijo in so iz srcá vesele. Zadaj so otožne, položne in strme rebri in so hribčki iz rumene prsti, kakor da bi jih za igračo napravili otročiči.

Tu se je rodil in živel in umrl Frančišek — »najmanjši, najneznatnejši, najskromnejši brat«.

Kakor sedaj je bilo tedaj: leta vojne in bojev so izgledala srca, lepote so sprhnele, izžele so se duše. Denar je bil gospod, denar je ukazoval mislim, zaslužnil si duha, podjarmil človeka in ga izmalil v ničè. Hrbtenice značajev so se zvile spričo denarja, ljubezen do bližnjega je prepodilo samoljubje in grabežljivost je stikala oberoč okrog in podirala domove. Bog je bil v besedah — v srcih ga ni bilo.

Frančišek je bil mlad, bogat, življenja vesel. Nameraval je postati vitez, plemič in vojščak. Pa je videl trdoto srca in puhlost denarja in ničemurnost svetá. In se je osvobodil in je storil, kakor je zapisano: »Če hočeš biti popoln, pojdi in prodaj vse, kar imaš, in razdeli med reveže!«

»Norec!« je klical svet za njim.

»Svetnik!« je vzklikal, kdor je Frančiška spoznal in je videl resnico in ljubezen v njem. In so se mu pridružili tovariši-bratje in je nastal red najmanjših bratov, Frančiškov red.

Pa se je zbudil ženski svet in je sprejela njegove nauke Klara, da je postala sestra Klara, »najzvestejša«.

Preosnoval, preoral se je svet.

Trdota srca se je umeknila ljubezni.

In tako je živel in delal sveti Frančišek.

Veliki papež Inocenc III. je umiral 12. junija 1216 v nadškofijski palači mesta Perugia in je ležal na visokih blazinah pri odprtih oknih. Kar iznenada je zadelo krepkega gospoda in ga vrglo od velikih načrtov in od mize, ki je bila še polna mokrih ukazov, v smrt. Polovico dneva je zadostovalo: nezrela pomaranča, zmeden zdravnik in — smrt. Ležal je in zrl v dolino reke Tibere in videl, kako so se tam daleč

svetlikala mesteca Assisi, Spello, Foligno in Trevi. Ni mogel več govoriti ne pisati, tudi ne namigniti s prstom. Spodaj pod okni so topotali konji, so prihajale in odhajale kočije, so dirjali sli v Rim. Umirajoči je slišal, kako so se prerekali njegovim zdravnikom, lučali arabske publice drug drugemu v obraz in pošumevali s svičlenimi haljami. Dvorjani in služabniki pa so šepetali: »Iz bogate hiše je doma in varčen je bil. Kakšen je njegov testament? Kaj nam je zapustil?« In zoprno je bilo slišati, kako so se pričkali zaradi ključev. Še hujše pa je bilo, ko so vzklikali: »Moj Bog, kaj bo zdaj z našo Cerkvijo? Cesar je tako mlad, Turek tako grozen, papež tako potreben kakor solnce na nebu! In kdo bo zasedel njegov prestol? Svet se bo podrll!«

Martini: Sveti Frančišek Asiški.

Vse take in enake besede je slišal umirajoči, zakaj tenko je uho umirajočega. A papež se je smejal sam pri sebi. Prava reč! Kake budalosti šušmarijo krog njega! Saj je na onem griču Assisi! In živi ondí nekdo, ki je najbolj pripraven ob takih prilikah. Kje je Frančišek, berač? Frančišek, pridi! Ah, da bi ga mogel poklicati! Kako je stal nekoč v Rimu nenadoma pred njim in ga ponižno vprašal:

»Gospod papež, ali smemo biti ubogi?«

Mladi papež je bil tedaj zmajal z glavo, dvorjani so se pričeli glasno norčevati.

»Ali smemo živeti od uboštvá?« je bil še bolj ponižno ponovil Frančišek.

Inocenc se je bil nalahno nasmehnil. »Kakšna hrana pa je to — uboštvo? Kakšna bogatija je to, če nimaš nič?«

»Gospod papež — takole si mislim: Ali smenu ustanoviti družbo samih snubačev? Pa ne takih, ki bi snubili hčere plemenitašev ali stolčke za škofo ali naslove baronov! Ne, ne! Moji snubači so taki, da snubijo lepo, čisto, blaženo gospo revščino. Ali smemo živeti od miloščine? V gozdu bi živeli kakor ptički in veverice. In bi sedeli na stolu-zemlji in jedli in spali in se učili na zemlji, ki bi nam bila miza in postelja in pisalnik. Pa živalce bi brenčale in godle krož nas — to bi bila naša godba — in z vodo bi se igrali. Smemo? Se smemo veseliti brez vseh skrbi prirode in njenega velikega Stvarnika? In ker je prav gotovo res, da je tako uboštvo edino bogastvo: ali smemo vse to oznanjati drugim? Vsem onim, ki se trudijo in so obteženi? Ki so slabe volje in so skopi? In vsem zapravljevcem? Da bi postali vsi preprosti? Zakaj, kdor je preprost, živi po besedah evangelija, in to se pravi, da živi blaženo! Ali smemo, gospod papež, povejte, če smemo?«

Pred nekaj leti je bilo. Kako dobro se še spominja! In kako natančno vidi pred seboj onega bledega, mladega, solnčnega meniha! Stal je ondi v zaprašeni halji in kakor ptički so ga obkrožali tovariši. Tako veselo je prosil, kakor bi bilo modro nebo v njegovih očeh in bi mu angel govoril z jezika.

»Pa boste nadlegovali ljudi, ko boste beračili okrog, in potem boste trpeli in ne zdržali do konca!«

»Kar brez skrbi, gospod papež, bo že šlo! Če se posreči tako življenje nevednim ptičkom, če zmore kaj takega celo vrabček in kalin-debeloglavček — pa se ne bi posrečilo nam, preprostim stvarcam?«

Uslišal ga je Inocenc. In so odskakljali manjši bratje iz marmorne dvorane Laterana in je tako nebeško zadišalo za njimi po gozdu in smoli. Nežna, modrikasta meglica je zaplavala pod stropom v spomin nanje in je počasi izginjala. Tedaj se je spomnil papež prvokrat, odkar je nosil belo svilo papeža, da je še nekaj višjega na svetu, kakor je blesteča se slava njegove krone: da je večja preprostost Frančiškove duše, preprostost svetega berača.

Zdaj se je izmotal iz zmešanega in vijugastega, branjevskega svetá in stoji pred smrtjo. Stoži se mu po tej preprostosti. Hrepeneče se zazre čez končnice proti Assisiju, kjer živi in deluje že več let oni svetnik s ptički in z lisicami in s tovariši in je kakor Adam novega stvarstva. Ah, ko bi bil zdajle tukaj ta ubogi Frančišek in bi mu govoril o pokoju duše, da bi mu govoril zdajle, v teh važnih, poslednjih trenutkih!

Tisti, ki so stali krog papeža, so videli, kako polzijo potne kaplje po njegovem bledem čelu in kako se mučijo oči in iščejo. Kaj bi rad?

Ali bi hotel hladne vode ali nadškofa Baldija ali zvestega dvornega kaplana?

Ne, ne, nič takega! Ah, da bi mogel zaklicati njegovo ime!

Ali bi molili?

Papež je pritrnil s svojimi velikimi, črnimi očmi, ki so doma v Campagni.

A da bi molil veliki, sveti berač! To bi bila molitev! Molitev velikana!

In so pristopili z gorečimi svečami in pričeli brati psalme. Kako je zadonelo iz stotega speva:

»Ne vzemi me iz sredine dnevov!«

In potem iz devetnajstega:

»Pa prihajajo z vozovi in prihajajo s konji — jaz pa prihajam v imenu Gospodovem!«

Oh, pa vse to ni, da bi človeka odrešilo!

Inocenc bi rad, da bi povedali kaj bolj prisrčnega, da bi slišal besedo »singo«, ki jo tako sladko izgovori Frančišek Asiški! Da bi slišal »oče«, »domovina«, ki ju tako domače izreče le on! Nezdovoljno mu begajo oči in se ustavljajo venomer na daljnih, blestečih se zidovjih Assisija.

Pa se domisli neki klerik, da je čudoviti Frančišek iz onega kraja zdaj v mestu Perugiji. Da so ga videli še dopoldne, kako se je igral z berački na trgu. Norec pa svetnik je! Mogoče bi on pomagal? In je to tisto, kar išče umirajoči papež?

»Ali bi poklicali beračka, svetost?«

Od veselja so se zaiskrile oči Inocencu. In neki višji duhovnik iz San Lorenza je odhitel v mesto in ga iskal po vseh zverženih ulicah. Zaman! Preiskal je vse gostilne. Neumnost! Slednjič ga najde na dvorišču bolnišnice in vidi, kako pita nekega starčka in mu pove pri vsaki žlici kaj lepega.

»Recite papežu,« se je veselo okrenil Frančišek k prelatu, »da ne utegnem priti. Moram streči bolnikom. Naš veliki papež ima sto služabnikov. Tale slepec, Nazaro, pa nima nikoogar, ki bi mu postregel lepo in vljudno.«

Sveti oče je pritrnil z očmi, ko so mu to povedali, in je potrpežljivo čakal. Ko se mu je zdelo, da je že dovolj dobro in spoštljivo postrežen oni slepi kruljavec, je pa spet poslal po Frančiška. To pot je odšel nadškof ponj.

Spet je iskal in iskal gor in dol. Slednjič ga je dobil v gneči otročajev. Frančišek jim je delil pomaranče, fige in kruhke, ki jih je bil naberačil, in jim je pripovedoval povestice. Otroci so pa grizli z velikimi, belimi zobki in jim je zelo teknilo. Frančišek jim je pravil o velikih in mogočnih otrocih iz Svetega pisma, o mogočnem pastirju Davidu in o še mogočnejšem fantu Samsonu, ki je bil zadavil leva kar tako z golo roko. Potem je pravil o bolj nežnem in ljubkem in zvitem Danielu in o sedmerih sinovih Makabejke, ki so imeli svetle lase in so se norčevali iz ognja in noža, kakor bi bile to igrače. Drobni poslušavci so vselej zaploskali z umazanimi ročicami in so zakričali:

»Bravo, David! Bravo, Daniel! Bravissimo, mali Makabejček!« In so zaprosili: »Še eno, samo še eno. bratec Francišek! Tako je lepo, ko veš vse. Tudi mi bomo taki, zares! No, povej, povej, kako je bilo...«

»Sporočite papežu,« je prekinil Francišek otroke in se spoštljivo priklonil nadškofu, »da zares ne utegnem priti. Otroke moram učiti. Saj je sveti Oče bolj moder kakor so vsi otroci in vsi starčki. Ne potrebuje učenika! Sam je učenik vseh učenikov. Če pa že hoče zvedeti kaj prav učenega, saj ima tucat doktorjev iz Pariza in Bologne krog sebe. — Torej, ljubčki moji...«

Grenkoba je legla Inocencu krog ustnic, ko so mu to sporočili. Čakal je, da bo povedal Francišek vse povestice o mogočnih in svetih otrocih tem paglavcem tam spodaj pri obzidju. Torej ga tako malo ceni ta sveti brat, da mu je več za slepca v bolnišnici in za neotesane pobaline, je trla Inocenca skušnjava. A Inocenc se je ponižal in je menil, da ima Francišek že prav. Ko se mu je zdelo, da so slišali otroci že vse lepe povesti, je spet poslal ponj in mu je skoraj že pošla sapa in je še komaj utripalo srce. Prosil je, da je nujno in naj za božjo voljo Francišek vendar pride! Papež bo umrl, če ne pride brž — in to je vendar nekaj posebnega, če kliče papež!

Zdaj sta odšla ponj dva kardinala v dolgih, škrlatastih haljah.

Franciška pa ni bilo nič več med otroki. Izprehajal se je po vrtu velikaša Baglionija. Sredi stezic je čepel med trtjem in tolažil pajka, ki mu je bil raztrgal nevede srebrni mostiček, ki je bil visel med grmičjem. Pa so zdaj žalostno frfotali ostanki v vetru.

Francišek je pulil iz svojih raztrganih rokavov prav dolge in tenke nitke in si je prav zelo prizadeval, da bi jih zvezal in z njimi zakrpal mostiček za pajka.

»Recite papežu, da moram prav zares popraviti škodo pajku, ki sem mu jo prizadejal. Sveti Oče me ne potrebuje tako zelo. Sto naslednikov ima, ki čakajo na njegovo smrt, da bodo kar koj dalje predli nitko v mreži svetega Petra — ali jo zakrпали — kakor bo pač prav. A ti, tako dražestno pisani pajček, imaš pač sto ljudi, ki ti razdirajo mrežo, nimaš pa nikogar, ki bi ti jo spet zakrpal. Pa mora že priti bedaček Francišek, da ti pomore.«

In je dalje pulil tenke nitke iz rokavov, jih vezal in razpredal med listjem. Pajek pa je sedel na nazobčanem lističu in opazoval s svojimi stoterimi hvaležnimi in lesketajočimi se očesci vsak Franciškov prst posebej in se je zelo zabaval, ko je videl, kako neroden je ta njegov čudoviti človeški pomagač.

To pot se pa kardinala nista upala iti domov, da bi povedala papežu, kako je Francišku več za grdi mrčes kakor za svetega in trikrat kronanega papeža. Čakala sta, Zdaj sta potegnili svileno vlečko, ki je hotel polž zlesti nanjo, zdaj spet sta odpodila muho,

ki je hotela sestiti prav na zlati križec na prsih, ker se je tako svetil v prisrčnem, rumenem, večernem umbrijskem solncu. Spet sta prisluhnila, če ne poje navček v cerkvi San Lorenzo in oznanja, da je umrl papež...

Slednjič je Francišek vendar dokončal svojo prejo. Pajek se je zahvaljeval tako, da je radostno zakobacal z nožicami in prav svetlo pogledal s stoterimi očesci.

»Pa pojdimo zdaj,« je dejal Francišek veselo, ko ni zagledal nobenega kruljavca ne otroka ne živalce ali kaj podobnega, da bi pomagal.

Inocenc pa je imel kopico blazin pod glavo in je bil obrnjen proti Assisiju. Solnce šeste popoldanske

Giotta: Sv. Francišek Asiški se odpove bogastvu in svojemu očetu.

ure je sijalo, tisto temnorumeno umbrijsko solnce, na papeževo krono ob vzglavju. Kakor bi posvetilo še eno solnce, je vzplamtelo iz krone in neka čudovita, temnozлата megla je napolnila vso sobano do zadnjega kotička.

Papež je prisluhnil pri vsakem koraku, ki je udaril zunaj na cestni tlak. Nenadoma je na široko razprl oči in se nasmehnil. Saj je iz vseh drugih stopinj dobro razložil štorljanje lesenih cokel brata Nemaniča. Že je dehnil vzduh gozda in travnikov vanj in ga je objel košček rajskega ozračja, ki ga je prinesel s seboj Francišek. Kakor bi ga hotel papež pozdraviti, so se mu nalahno zgenile nežne, tenke, blede ustnice.

Pa je obstal Francišek kakor vkovan na pragu in si je zastiral oči z rokami, rekoč:

»Gospod papež, ne morem noter!«

Začuli so se vzkliki, vse se je gnetlo, prerivalo. Kaj je spet to? Čemu se kaže in dela? Ali je to ponižnost božjega služabnika, da se vede takole? Zakaj, zakaj pa vendar ne more noter?

»Vid mi jemlje vsa ta zemlja, ki je tukaj!« je preprosto odvrnil ubožček.

Tedaj so prestavili krono. Dvorano so zmračili in Frančišek je mogel vstopiti.

Kakor otrok je pokleknil pred papeža na obe koleni. In tako zadovoljno se je smehljaj Inocenc, kakor se še ni bil, odkar so mu bili prinesli vest o zmagi v Tolosi. Bilo mu je, kakor bi klečal angel-kerub pri njem. Frančišek je govoril:

»Presrečni sveti Oče! Zdaj pač pravite: Z Bogom, svet! A še šumi svet krogi Vas in se Vam prilizuje, da nebesa kar ne morejo do Vas!«

In je koj odvezel papežu, ki je bil vedno bolj vesel, svileni plašček z ramen, mu snel zlato verižico in vzel celo široko, težko, z zlatom pretkano stolo.

Vsi so gledali in bili ogorčeni, ugovarjati se pa le nihče ni upal. Frančišek je vzel svoj rjavi plašč, ki je bil ves zaprašen od beraških potov in so ga bili paglavci že vsega premečkali, in odel z njim papeža po prsih in ramah. Potem sta se zazrla drug v drugega, sta si gledala dolgo časa skozi okna-oči v najglobljo, najskrivnejšo dušo, sta se gledala najvišji gospod in najnižji hlapec — in sta se razumela.

»Govori vendar z njim!« je želel škof-kardinal iz Ostije. »Tvoje tolažbe se mu hoče.«

»Pripoveduj mu o bitki pri Navas de Tolosa! Stotisoč paganov je bilo mrtvih! Povej mu!« je silil grof Benevent.

»Ali o križarskem pohodu v Bizanc!« je menil neki flamski baron.

A Frančišek je spoštljivo in nežno potegnil nekaj pajčevine s svoje brade in jo položil na rjave, kodraste in zdaj od umiranja vse potne lase papeževe. Tako častitljivo in pobožno je storil to, kakor bi bile tiste sive nitke nekaj najbolj dragocenega na svetu.

»Glejte, gospod papež,« je potem živahno povzel, »ničesar Vam ne bo ostalo od Rima in posvetnega kraljestva. Da, manj Vam bo ostalo od vse velike preje in neskončnega tkiva in težkih skrbi, ki ste jih razpredali čez Alpe in morja, kakor pa je ostalo mojemu bratcu pajku ondi med vinsko trto.«

»Tako pa že ne boš govoril!« se je razhudil vitezškof iz Pise. »Govori mu o izobčenju, ki je treščilo čez Šent-Gotthard v nemški sneg! O potolaženih kraljicah v Parizu — in o podobnem mu govori! To zveni lepo za življenje in smrt!«

»In vendar,« je radostno nadaljeval Frančišek, ne da bi se le količkaj zmenil za dvorjane, »vendar Vam je ostalo nekaj dragocenega, nekaj najlepšega: čisto ubožstvo! Pa sprejmite te koščke pajčevine! Tako ubogi

ste zdaj! Berač je bogataš v primeri z Vami, gospod papež!«

»Basta! . . . O zborovanju v Lateranu govori!« je opominjal namestnik iz Spoleta.

»O vojni zoper krivoverce pripoveduj!« se je razvnel drugi.

Frančišek pa je videl, kako je papež bolj in bolj vesel, kako se sveti kakor solnčna nedelja to veselje na njegovem čelu, in je nemoteno kramljal dalje:

»Kar pozabite na vse to, o čemer Vam govorijo ti Vaši prijazni gospodje! In se rajši povrnite v svojo mladost. Tedaj si ti . . .«, in je mahoma pričel tikati papeža, »tedaj si spisal neko drobno knjižico, ljubi moj brat, še veš?«

Nič več ni bilo politike in državnštva v papeževem licu. Mladosten, prijeten smehljaj je legel na vso tisto trdoto marmorne glave. Kakor otrok je bil videti veliki Inocenc. Zagledal se je, ko je bil še ves ognjevit, prezgodaj zrel dečko. Kako je zbežal od vina in ljubezenskih pesmi iz očetove palače in se skrnil v vinograd grajskega grička Segni in se zamislil. Tedaj je razmišljal, ali je vendar še kaj večjega na svetu, kakor je polna čaša vina in pesem na harfi in živahni, a vendar tako otožni ples s Campagne. Spet se je videl, kako je sedel ponoči v očetovi knjižnici in studiral, ko je bila svetiljka že dogorela in so se vračali njegovi tovariši vsi ponočnjaški domov. In se je videl, kako je sedel še v temi in razmišljal o onem, kar je bilo največ in ni izumil noben učenjak iz vseh dob kaj večjega: kaj se pravi, če je človek preprost. In dobro se je še spominjal umirajoči, kako se je bil pričel tedaj z vso burno vnemo oblačiti v raševino in je jedel in pil le toliko in samo tisto, da je komaj mogel živeti. In kako se je umikal visokim in mehkim naslanjačem in je pričel pisati skromno delce: »Kako se ne smeš vezati na zemljo.« Ah, zdaj se zaveda, da ni bil še nikoli tako srečen kakor tedaj, ko je pisal to delce in mu je burno utripalo srce. Bolj ga zdaj osrečujejo ti lističi, kakor pa so ga pripognjena kolena kraljev in cesarjev v dobi njegovega slavnega vladanja. To že ni bila več pozemska radost. To je bilo drugačno, zemlji tuje solnce, ki se je svetlikalo z njegovega, bolj in bolj bledega obraza.

»Knjižico bodo cenili vsi sinovi ubožstva in vse hčere svete skromnosti,« je dejal Frančišek. »A tvoje državne listine se bodo kmalu izkričale in bodo nemo obležale v knjižnicah kakor mrliči v rakvi. Knjižica bo živela, dokler bo vodila pot iz prahu do duha in z zemlje v nebesa skozi sveta vrata ubožstva!«

Inocenc je ležal, kakor bi bil zamaknjen.

»Pa dopolni torej to kraljevsko pot, ti, gospod papež in gospod berač! Le pojdi v miru! Zaradi te knjižice in njene tihote ti bo Bog odpustil veliko hrupa!«

In je segel papežu v roko, ki se je že ohlajala, kakor sezemo v roko prijatelju, ki se odpravlja na dolgo, prav važno potovanje, in kakor bi mu hoteli reči, naj nas zaradi bratovske ljubezni vzame iz tega vijugastega dolgočasnja na svojo svetlo, junaško in čudovito cesto s seboj.

Od glave do končnic postelje je nalahno vzdrtela vitka postava papeževa, da je šlo kakor srebrno svetlikanje po sobani. Odprl je usta in je radostno izdihnil svoj poslednji vzdih. Nihče bi ne bil zapazil smrti na prijaznem obličju in ne bi bil verjel, da ima mrliča pred seboj, če se ne bi bil okrenil Francišek in skoraj veselo dejal prisotnim:

»Poglejte si no našega ljubega gospoda papeža! Nič drugega ni zapustil svojim naslednikom kakor ta smehljaj na čelu in nekaj pajčevine v laseh. A to je dovolj.«

In prav tako radostno in z istimi nežnimi in vljudnimi rokami, ki je z njimi stregel slepemu Nazaru, božal paglavčke in pomagal pajčku, je zatisnil oči in ustnice svetega Očeta in se je še pošalil:

»Zdaj pa lepo tiho bodi; nagledal si se in nagovoril.«

Zmedla in vzvalovila se je vsa palača in prav tako je bilo na cestah mesta Perugije. Nad mrličem so zadonele pozavne v sunkovitih glasovih, zatopotali so konji, prišle so težke in vzburljive priprave za volitve novega papeža. In v tem velikem dirindaju je zapazilo le nekaj tihih, pobožnih ljudi, kako so zafrfotale perotnice belega, nepoznanega golobčka, ki je sedel tik glave papeževe na mrtvaški oder v San Lorenzu — kakor nekoč, ko so bili izvolili mladeniča za papeža.

Ko je prišel Francišek tisti večer pozno v asiški samostan, je dejal:

»Naš ljubi brat Inocenc je pravkar umrl tamkaj v Perugiji v tem plašču in je našel mir!«

Tedaj so pritekli Franciškovi bratje in poljubljali rjavo raševino. Hoteli so zapeti Requiem aeternam za mrtveca.

A Francišek je dodal:

»Pa molite torej za dušo — novega papeža!«

Ob gluhi polnočni uri.

Ob gluhi polnočni uri
dvoje osteklenelih oči
zastrmi v temo,
dvoje odrevenelih rok
vtrepeta plašno — —
O Bog! O Bog! —
Kdo je potrkal s koščeni prsti na duri?

Ob gluhi polnočni uri
z žalostjo tiho se spomnim nate,
deklica moja iz davnih dni!

Cvele so sanje ko rože bohotne,
sijale oči
pokojno in sladko ko zvezde samotne
v snu kresne noči...
V srcu mladosti svetel paradiz
nekoč — ah — nekoč — — —
Zdaj je vse daleč, o, daleč za nama,
pokopano, mrtvo, vse proč — vse proč — —
Vse le še prošlost, davnina, nedosežnost želja,
sanje, spomini, slutnje begotne,
bridkost srca — — —

Deklica moja žalostna,
deklica s tihimi, rosnimi očmi —
kam si šla, kam si šla
kot zarja večerna mimo mojih mladih dni?

Njen molk.

Mrakovi padajo v dolino
in v strahu rože trepetajo
pred slutnjami neznanimi,
ki skozi gluho noč beže — — —

Spomini, rosni od solza
in žalostni do same smrti,
se sklanjajo nad grudo črno:
— Si ti, o mati, ki molčiš?
Si ti, ki na vso bol brezmejno
z brezčutnimi očmi strmiš?
Si ti, o mati — ti?

Iz ran stoterih krvavi,
pod težkimi bremenih klone, pada
vse globlje v mrk objem močvirja
strasti in poželenj
tvoj sin,
življenje bič nad njim vihti — —
O, mati —
in ni iz tvojih ust besede, ni — — ?

Vse bliže plazijo se sence.
V brezdušnem joku, v tajnotih grozi
pred strašnimi očitki nemih usten
spomini trepetaje v noč bežijo — — —

Tvoj molk kriči do neba, mati!

Gospa Mica.

Ivan Vuk.

9.

Gospa Mica pa ni samo z velikimi kosi kvasanic kazala svojega dobrega srca težakom, nego tudi pri vsaki drugi priliki, ako se je kdo obrnil s prošnjo do nje. Ona ni umela, kar je umel Kecmec, da je lahko kmetija trdna le, ako kmet ni radodaren in na prošnje odgovarja: »Plačaj! Še bolje pa je, če odslužiš.«

Pozavčina iz Slovenske Krajine, kjer jih nazivajo pozvačine.

Gospa Mica ni za vsako »malenkost« zahtevala »odsluži«, nego poskrbela je s svojim vplivom pri Hijeronimu, da je dal in ni zapisal. Gospa Mica je bila tako vplivna, da je bil celo on sam, Hijeronim Kecmec, pod njenim vplivom. Njena želja mu je bila kakor cerkvena zapoved. Še več. Zoper cerkveno zapoved se človek včasih le pregreši, ali zoper želje svoje žene se Hijeronim Kecmec ni pregrešil nikdar.

Sprva so se zdele takšne želje Kecmecu nekaj sladkega in vesel je bil, če jih je mogel izpolniti. Bil je celo ponosen, da ji lahko dokaže, kako lahko njene želje izpolnjuje.

Včasih je pač pomislil, če bo tako izpolnjeval ženine želje, kakor žele težaki, mu ti do smrti ne odslužijo. Vendar se ni upal upreti ženi in se je tolažil:

»Kar prvo leto in že prve mesece je vendar ne morem žaliti! Sčasoma pa bo že sama uvidela, da je treba varčevati.«

Gospa Mica pa ni mislila na varčevanje. Ni zapravljala ali razmetavala, vendar pa tudi ni odrekala prosivcem. Včasih so ji bili že odveč, posebno nekateri, ki so izrabljali njeno dobroto in jo pri vsaki priliki nadlegovali.

»Kako naj porečem ,ne', ko pa res nima,« je pomislila. »Kecmečevini pa se to ne bo poznalo.«

Vendar je tudi včasih odklonila in dejala:

»Vi bi morda radi celo Kecmečevino?«

Gospa Mica je res vzela Kecmeca zgolj radi tega, da si je preskrbela bodočnost, a ji je bila njegova zunanost malodane zoprna, parkrat si je morala ponavljati v duši, da ga mora ljubiti, da je to prisegla. Vendar ji je včasih postal naravnost neznosen.

Nič ni mogla gledati, ko je zatrepetala njegova ustnica. Sedaj se je pridružilo še tisto bahanje z njo in nekako molčeče razkazovanje v nedeljo po maši, kakor da hoče reči vsem:

»Ali jo vidite, kakšno sem kupil?«

Zavest, da se je res prodala, je vzbujala v njej upor, ki je rastle in se izpreminjal v trmoglavost.

Kecmec pa je užival. Vsa zatajevana maščevalnost je izbruhnila sedaj na dan in se kazala v nedeljo na cerkvenem trgu. Vsakega je gledal izzivalno, kakor da bi mu rekel:

»Pje, ali jo vidiš, mojo Mico? Imaš ti takšno?«

Srečavši znanca, je glasno, naravnost izzivalno želel dobro jutro, da je iz pozdrava zvenelo: »Poglej, pje, mojo Mico!« Vsakomur je gledal v oči in zdelo se mu je, da vidi povsod občudovanje in zavist. To ga je veselilo.

»Posmehovali so se mi, kaj! Sedaj se naj posmehujejo! Pa tista Jukeševa, želarska sirota... o, saj ni sama na svetu, so še druge, lepše. Ali pa tista Marjanova, Žamrova, Kraljeva... ki so se vedno tako ošabno držale. Mojo Mico si naj pogledajo, hej!«

In še bolj ponosen je stopal ob strani svoje žene.

»Kako te vse gleda, Mica,« je rekel z glasom, ki je razodeval uživanje.

»Kakor da še niso videli ženske,« je odgovorila.

»Ali takšne pa zares še niso videli,« je rekel navdušeno ter pripomnil sladko:

»Pa si tudi zares lepa, Mica!«

»Pameten bodi, Rêmož,« je rekla, zadržujoč gnev.

»Kaj nisem?« se je norčeval in mislil, da zabava Mico. »Že tedaj sem bil, ko sem te snubil.«

Čim bolj pa se je gospa Mica privadila Kecmečevine, tem bolj je ščemelo Kecmeca pri izpolnjevanju njenih želj in tudi ona ni več želela, nego zahtevala.

Skupni pohodi iz cerkve so prenehali. Gospa Mica je vedno tako ukrenila, da je imela po maši še ta ali oni posel v trgovini, pri lončarju ali da je čakala na drugo mašo. Kecmec je šel počasi naprej in se vedno oziral, ali ne gre morda za njim. Toda ni je hotelo biti. Ko pa je prišel domov, jo je navadno našel doma.

»Kod si pa šla, da te nisem videl?«

Mica se je nasmejala in škodoželje je zvenelo v smehu: »Oh, Hijeronimček!«

Nekega dne je prišel slikar in poslikal zadnjo sobo, ki so ji pravili kakor običajno v Trioglovi 'hiška'. V to hiško se je preselila gospa Mica.

»Kaj pa to, Mica?« se je preplašil Kecmec.

»Hijeronimček,« je odvrnila. »To je radi higijene, radi zdravja. Pa tudi radi estetike.«

Poznala je Mica vse te učene besede.

»Velika soba, Hijeronimček, naj bo za težake, za kosilo in sploh za čez dan. Ne spodobi se, da bi tam stale še postelje. Zato sem dala ponesti svojo posteljo v hiško. Rada bi še tvojo, pa je hiška pretesna. Pač pa sem dala postaviti tvojo posteljo v štible.«*

Strašno ga je to udarilo.

M. Gaspari: Belokranjska hiša.

Več pa ni rekla. Ali Kecmec je čutil, da ta »Hijeronimček« ni bil izrečen z jezikom, kakor s sirovim maslom namazanim.

Ali prišlo je tudi, da je gospa Mica naravnost rekla, da se pač ne spodobi hoditi skupaj kakor dva neumno zaljubljena, ko se že tako vidita ves teden.

»Trioglovčani in Šentmartinčani so sploh tako neizobraženi, da gledajo človeka, ki ni iz njihove vasi in fare, kakor zverino.«

»Iz nevoščljivosti, Mica, iz nevoščljivosti.«

»Zato pa, Hijeronimček, da ne bova kriva tujih grehov, je lepše, če greva domov vsak zase!«

»Ali Mica... Mož in žena sva...«

»Zato pa nama mora biti vseeno, ali greva od maše skupaj ali ne.«

To je bil hud udarec za Kecmeca.

Pa še hujše je prišlo.

Spomnil se je tistega pomladanskega solnčnega dne, ko je povabil žensko, tujo in gosposko, na svoj kmečki koleselj.

»Kaj me je zmotilo, da sem jo povabil?«

»Izkušnjavec,« je reklo nekaj v srcu.

Kecmec je tiho povetil glavo, spoznanje pa je rastle. Tako je bilo v prvem letu zakona.

10.

Gospa Mica je jela pogrešati družbo. V začetku tega ni občutila, ni se zavedala. A potem je udarilo na dan. Glas navade je zahteval svoje.

V gostilni je bila vajena vedno novih obrazov, hrupnih popevk, popivanja. V vasi pa je vse tako enolično, tiho... iz postelje na delo, z dela v posteljo.

* Stranska sobica.

Samo v nedeljo gre v cerkev in vidi ljudi. Težaki so bili sicer tudi ljudje, s sosedi in vaščani se je tudi pogovarjala, a to ji je bilo brezpomembno. V gostilni je bila vedno čedno oblečena, tu pa se moraš, hočeš-nočeš, obleči tudi v navadno, delovno obleko, ki je ni škoda, ako se zamaže. Poleg tega pa tudi praznje obleke ne more nositi po mestnem kroju, nego jo je bilo treba prikrojiti po kmetskem, kar pa ji ne pristojajo prav nič.

Vse to je začelo togotiti gospo Mico.

Izpočetka ni vedela, kaj jo tišči. A polagoma je spoznala, kaj pogrša.

»Hudodelstvo je to, da me je privlekel sem,« je govorila. »Zločin je to, da me je priklenil nase človek, ki ni lep, poleg tega pa še star in kmet.«

Sicer se je oglasilo in jo vprašalo:

— Kdo je naredil ta zločin?

Ona pa ni pomišljala, nego odgovorila:

»Kdo? ... On, Rêmož!«

— E, v zemljiško knjigo si šla gledat. Ni bilo tam zapisano, da je star in nelep?

»Neumnost,« je rekla jezno.

— Do bogastva si se hotela priplaziti.

»Če bi pa on ne hotel? ... Če bi ne snubil? ...

Bi vsega tega ne bilo! Starejši je, zato bi moral biti pametnejši.«

— Kaj nisi skrbela, da je hotel? Da je snubil? Ali še pomniš, kako si bila nestrpna, če ga ni bilo kakor po navadi? Ali še pomniš, da si ga celo oštevala ... spretno, zvijačno, če se je zamudil?

»Neumnost,« se je razsrdila vnovič.

V hiško, kjer je bila njena spalnica, Kecmec ni smel. Zaklepala se je pred njim.

»Preozka je postelja za oba,« je rekla, »hiška pa za dve postelji premajhna.«

Zgodilo se je časih, da je Kecmec prišel z Vrha, kjer je imel vino, nekoliko dobre volje. Tedaj je bil nežen in se ji je dobrikal.

»Kaj noriš!« se je otepala.

»Saj ne norim, Mica! Mož sem ti, Mica!«

»Da te ni sram, Rêmož!«

»Zato, da sem tvoj muž?«

»Zato, ker si že tako star, pa še noriš.«

Kecmeca je to raztogotilo.

»Star sem ti, kaj? Tedaj pa, ko si se vknjižila na kmetijo, ti nisem bil star? Ko si za svoj kačji pogled dobila kmetijo, mi tega nisi povedala?«

Ko je Kecmec postal tak, da je jel vpiti, se je ona zaklenila v hiško. On pa je še stiskal pesti in psoval nekaj časa vse »babe«, nato pa šel v štiblc, kjer se je zvalil oblečen na posteljo.

V ta dolgčas in enoličnost pa je gospe Mici posvetil žarek izpremembe.

Ta žarek je bil finančni nadstražnik Plejnka, ki je služboval prej v Ljutomeru in bil sedaj prestavljen k Sv. Martinu.

Ker je bil Kecmec tudi lastnik kotla za kuhanje žganja, se je nekega dne zglašil Plejnka tudi pri njem, da vidi, ali je zeleni pečat na klobuku kotla še v redu in pravilnem stanju.

Ko je vstopil, se je zavzel. Ali kot mož, ki ve, kaj se spodobi, je takoj snel čepico in se priklonil.

»Kaj vidijo moje oči?«

Gospa Mica je nalahno zardela. Doteknila se je roke financarja, ki ji jo je pomolil, in rekla:

»Kaj ste pri Sv. Martinu?«

»To ni tako zanimivo, gospa Mica, kakor da vidim tukaj Vas!«

»Oh,« je zamahnila z roko. »V takšni puščobi! Ali je to kaj zanimivega?«

»Bogme, je ... Slišal sem, da ste se omožili nekam na kmete, bogato omožili. Ali da ste v Trioglovi, nisem vedel. Čestitam! O, bogati kmetje, Trioglovčani! Čestitam!«

Ko je prišel Kecmec z dvorišča, je financar pregledal pečat na kotlu.

»Ali hočete čaja, gospod?« je povabila gospa Mica.

»Preprijazni ste, gospa! Preljubeznivi!« se je branil financar in na skrivaj opazoval Kecmeca, ki je malomarno iskal v predalu za razna pisma in listine.

»O, to bo takoj gotovo. Star znanec ne sme kar tako od hiše!«

»Star znanec« je zopet sedel in pripovedoval vse mogoče novice. Ko je Kecmec odšel iz sobe, je jel hvaliti gospo Mico, kako se je ta čas, odkar se je omožila, razcvetela.

Ona se je branila, rdela, smejala in se vrtela, kakor da je v »Gostilni na pragu«.

»Kaj pa gospod soprog,« je vprašal financar. »Ali se ne srdi, da se tako dolgo mudim?«

»Zakaj bi se srdil?«

»Kmetje nas ne ljubijo in jim je všeč, če se nas čimprej znebijo.«

»Naš pa ni tak,« je rekla. Imela je na jeziku grenko besedo zoper Kecmeca, a jo je požrla nehote, kakor da jo je nekaj prijelo za usta in jo pogledalo:

— Tvoj muž je, Mica, ne pozabi! —

In kakor osramočena je pomislila:

»Saj res! Kaj treba Plejnki vedeti!«

In je rekla glasno:

»Samo časa nima, da bi posedel.«

»Verjamem! Takšna kmetija da vedno posla,« je govoril financar in srebal čaj. »A rum ... zelo dehteč rum ... Kaj ga sami delate?«

»Po receptu, da ...«

»Poprosil bi za recept, ali smem?«

»Moja skrivnost, gospod,« se je šalila gospa Mica »Če Vam pa ugaja, prosim, pridite večkrat!«

»Bom, če smem, gospa!«

»Star znanec« je držal svojo obljubo. Včasih je privedel s seboj tudi finančnega stražnika Čunto, ki je bil poln šal in dovtipov. Gospa Mica ju je bila veselja, Kecmec pa je, če je bil slučajno doma, našel izgovor, da ima v Vrhu važen opravke, in je odšel. Jezilo ga je, da hodijo k njemu v hišo financarji in Mica z njim poseda.

Nekoč je očital Mici to poznanstvo, pa se je razsrdila: »Saj ne prihajajo k tebi!«

»V mojo hišo hodijo.«

»Tako je tvoja kakor moja.«

»Kaj si priložila, da je tvoja.«

Pokazala je na sebe.

»Koleselj, Mica,« je ponovil, kakor da ni prav razumel... »To stane!«

»Bog pomagaj, če stane. Treba ga bo!«

»Nemogoče,« je zakrilil Kecmec z rokami.

Gospa Mica je namršila obrvi. O, kako jih je znala namršiti!

»Koleselj je prepotreben, Rêmož!«

To je bil že ukaz.

Ali Kecmec je vendar grešil naprej, zakaj, trdo ga je prijelo za žep.

»Voz za vožnjo potrebujem nujno. Računal sem, da ga kupim. Stari je že slab. Treba bo voziti gnoj za koruzo in buče.«

M. Gaspari: Hiša iz Adlesičev.

»Ne trpim tega!« je zavpil razdražen.

»Kdo te bo vprašal?« je rekla zaničljivo.

»Bomo videli!« je zagrozil.

Vendar do tega, da bi »videli«, ni nikdar prišlo in Kecmec se je v jezi rajši umaknil.

Sosedje pa so govorili hudobno, ko so videli sredi belega dneva lahek dim puhteti iz dimnika na Kecmečevi hiši: »Čaj kuhajo pri Kecmecu!« — — —

11.

Nekoč — bilo je v zgodnji pomladi četrtega leta zakona Hijeronima Kecmeca — je rekla gospa Mica:

»Hijeronim! Treba bo kupiti nov koleselj. Če se človek kam pelje, mora že sedeti v poštenem vozu, ne pa v takšni nerodi, kakor ga imamo sedaj.«

Kecmec je razširil oči. Prvič v svojem zakonskem življenju se je drznil grešiti.

Mladika 1926.

»Voz lahko počaka. Kar moraš zvoziti, zdrži še stari,« je rekla gospa Mica. »Koleselj pa vedno potrebujemo. S starim se ne bom več vozila.«

»Saj ni potreba. Tudi jaz se ne vozim.«

»Jaz se pa hočem, da veš,« je vzkipela gospa Mica.

Kecmec je utihnil. Gospa Mica pa je govorila vedno ostreje:

»Mislim, da je na Kecmečevini toliko gotovine, da lahko kupimo oboje. Na oni svet ne boš nesel ničesar, jaz pa tudi ne.«

»Zato je pa treba vse zapraviti,« je odvrnil zbadljivo Kecmec.

»Če Kecmečevina ni več vredna kakor staneta koleselj in voz, naj se zapravi,« je odvrnila istotako gospa Mica.

Kecmec je stisnil pesti.

Mica se je postavila predenj in mu zakričala pod nos: »Pesti boš stiskaval? Pred menoj?«

Kecmeca je zbodlo kakor z nožem. Pljunil je tako glasno, da je Mica poskočila tik k njemu kakor razdražena koklja.

Kecmec je besno pogledal. Nato pa, kakor bi se nečesa domislil, se je obrnil, vzela ključke in odšel v Vrh.

»Vrag vzemi to življenje,« je zagodrnjal jezen in pil.

12.

Luna je že stala na nebu, ko se je vračal Hijeronim Kecmec z Vrha. Ozka mu je bila sicer dovolj široka občinska cesta in silno krepkega se je zdel sam sebi.

Tam daleč nekje za vasjo so peli fantje.

»Lan' sem ji kupil prstan na prst,
letos pa hoče že zib'ko in krst...«

Pesem je potrkala Kecmeca na srce.

»Rad jo kupim,« je rekel glasno. »Še jutri bi jo kupil. A ona je rekla: koleselj.«

Polastilo se ga je na mah strašno koprnenje.

»Ne bom kupoval koleslja. Zibko kupim. Že jutri jo kupim.«

Pa ga je vprašalo nekaj:

— Čemu ti bo zibka, Rêmož? —

»Saj res,« je rekel. »Čemu mi pa bo?!«

— Zibka je samo za oženjene, — je reklo zopet.

»Za oženjene, da.«

Ali tedaj se je Kecmec vzravnaval in zakričal s pijanim glasom: »Kaj nisem oženjen?«

Ker ni bilo odgovora, je ponovil, pa še bolj glasno:

»Povej, ali nisem oženjen? Kaj? ... Že četrto leto teče.«

— Oho, je reklo. — Četrto leto? Potem že tako imaš zibko. —

Kecmeca je hkrati postalo sram.

»Tiho,« je ukazal. »Hudiči!«

Stisnil je pest in jo pomolil proti luni.

»Za seboj zaklepa! ... Ha! ... Kaj je to zakon?«

Luna je gledala stisnjeno pest in poslušala nerazločne razgovore Kecmeca, ki so bili zdaj srditi in glasni, zdaj tihi in pomirjevalni.

Na vasi pa so peli fantje in nekdo je zavriskal.

13.

Najnovejše, kar so gledali Trioglovčani, je bil nov koleselj, skoraj kočija, ki jo je kupil Kecmec na željo svoje žene.

V tistem koleslju se je vozila gospa Mica ob nedeljah k večernicam. Večkrat tudi k maši. Včasih jo je spremljala dekla. Ob delavnikih pa je Kecmec s hlapcem vozil gnoj na njive na starem, škripajočem vozu.

Kecmec je sicer poskusil narediti, kakor mu je svetovalo vino. Ali gospa Mica tega ni dovolila. Tisto noč je res vlomil v spalnico, ali gospa Mica se ga je prestrašila tako, da je še dolgo nosil znake njenih nohtov na obrazu.

Teh znakov Kecmec ni pozabil.

»Naj bo božja volja, če je tako,« je rekel ponižno.

»Vsak človek ima kak križ, ki ga vlačí v življenju, jaz imam pa svojo Mico.«

In spomnil se je tudi svarila starih trioglovskih ženic pred poroko.

»Pje, Rêmož,« so ga poučevale. »Ti glej, da izpregovoriš prvo besedo, ko bosta poročena. Tako boš imel moč nad njo. Nikar ne čakaj, da ona izpregovori!«

Takrat se je Kecmec v svojem napuhu norčeval:

»Kako jih skrbi,« se je rogal.

Sedaj, a prepozno, vidi, da je bila to prijateljska »skrb«. Ni je znal upoštevati, a Mica jo je znala.

Dobro se še spominja, kako je rekla nevesta Mica šepetajoče, ko je duhovnik odšel izpred oltarja, in sta še klečala:

»Hijeronim, vstaniva!«

Ugajalo mu je takrat. Spomnil se je »pouka« starih ženic in rekel v srcu:

»Če si oblačiš hlače, Mica, tu pred samim oltarjem, le oblači si jih. Rad ti jih prepustim, ker si lepa in te ljubim!«

O, da je bil tako bedast! Ali kdo bi slutil v tisti lepi nevesti, veseli in smehljajoči se, da je kakor pomladanska slana!

Povesil je glavo in se zagledal v žuljave dlani, čuteč se krivega pred samim seboj.

14.

Gospa Mica je rezala lepe kose pogač-kvasanic težakom in hvalili so jo. Hvalili so jo vsi, ki so kaj dobili od nje, in jo obenem opravljali radi gosposkega vedenja in ker ni imela tako žuljavih rok kakor prejšnja gospodinja, Kecmečeva mati, katere dlani so bile kakor podplati.

»Kar so nakupčili Kecmeci, bo že ona porazdelila,« so govorili in niso se tega sramovali in jo spet prosili.

Pri neki priliki je Kecmec omenil, da bi bil pripravljen kupiti zibko, če misli Mica, da bi kazalo.

Gospa Mica pa je odvrnila:

»Koleselj je bil zares drag, Hijeronim, in voz za vožnjo je prepotreben. Zato vsaj sedaj ne moremo misliti na druge stroške. Počakajmo, da se kaj prigospodari.«

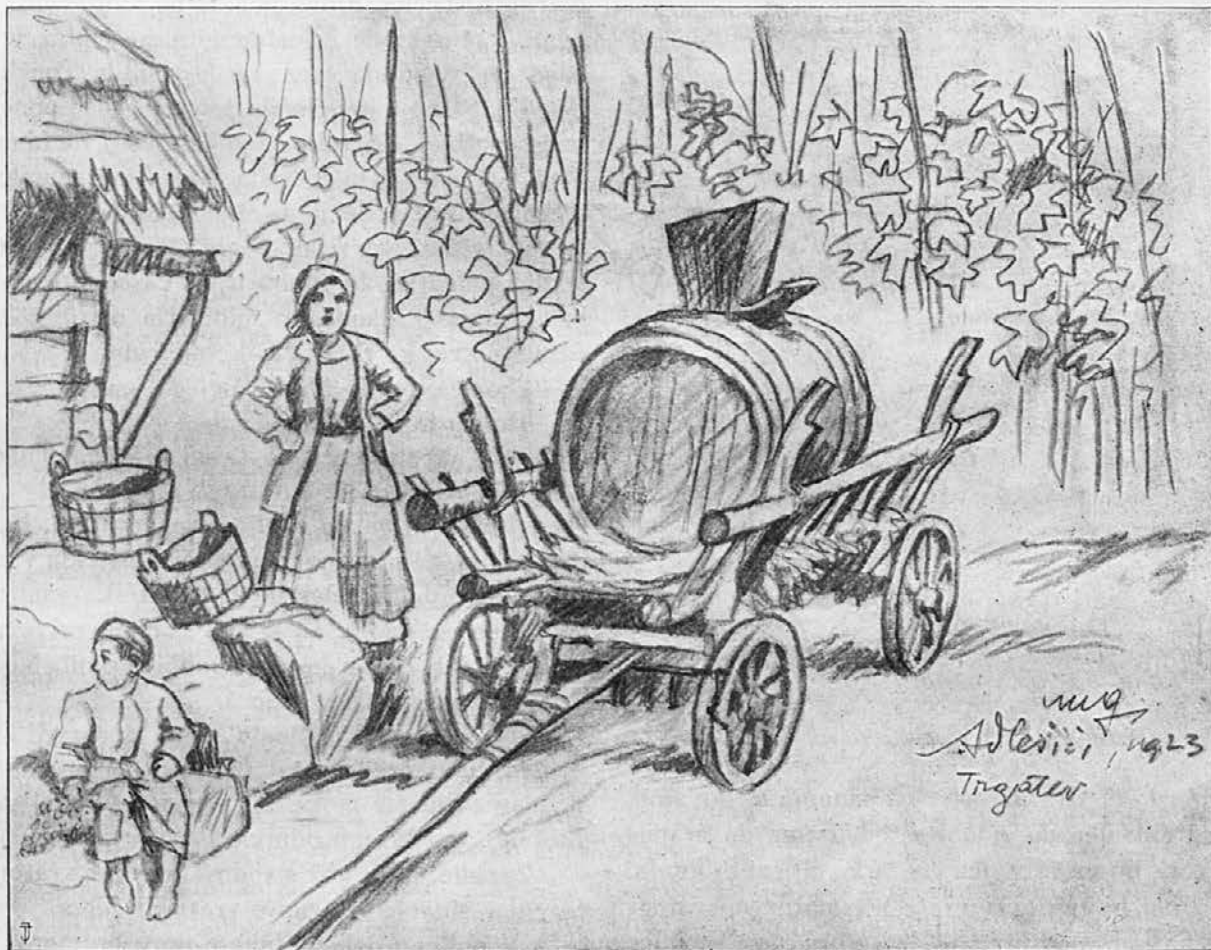
Kecmec je uvaževal to »željo« svoje žene in čakal, kdaj se bo na Kecmečevini kaj »prigospodarilo« ...

Zakopano vino.

Iz Bele Krajine. — Spisal Matija Malešič.

Včasih je človek jezen sam nase in se mu zdi, da je na svetu sam, sam kaj Bog v nebesih brez brata. Zamudiš se v zidanici, ko se oglasijo mejaši in znanci, pognati jih iz zidanice ne moreš — nikdar, ni zadnjega berača ne moreš pustiti žejnega iz zidanice; trtje ti ne bi rodilo, da koga ne postrežeš, — zamudiš se in prideš pozno domov. O, to ti jih nabruna žena! In deca,

imela deca hlebčke iz domače moke. Pa bi pritekkel v trtje, objel najljubšo, najbolj negovano trto in jo s svojim telesom branil, da je ne bi oklestila mrzla jeza božja. Bi prinesel v jeseni vsaki hčerki vsaj po en grozd domov in jim povedal, da ima oče trtje, lepo trtje, le Bog ni hotel, da bi letos obrodilo. Ali pade palež na trtje! Pri sosedih ga ni! Delal, gnojil, škropil si pa trtje ko drugi!

M. Gaspari: Pred zidanico v Beli Krajini.

vseh pet hčerk te gleda, ko da nisi njihov oče. Komu se tedaj potožiš? Oče spijo smrtno spanje v Vojni vasi, mati spijo v Vojni vasi poleg njih. Edina, ona, ki ji moreš v težkih trenutkih zaupati, te vpricho hčerk grdi in kara. Kako bi torej ne bil jezen sam nase in žalosten ob misli, da nimaš žive duše, ki bi te razumela?

Včasih je človeku hudo pri srcu, da bi podvomil nad samim Bogom. Toča. Pa moliš vsak dan pri »Zdravi Mariji«, da bi ti Bog obvaroval žitno polje in vinsko goro. Pa ne veš ob hudi uri, čemu ni Bog uslišal tvoje iskrene molitve. In bi stekel na polje, pokril s svojim telesom nekaj klasov pšenice, da bi vsaj za Božič

Včasih pa je človeku, da bi vriskal in na kolenih pel hvalo Bogu. Ne veš, kako bi ga zahvalil, kako bi mu pokazal, da ti je hudo, ker si dvomil nad njim. Res ne veš, ali si sploh vreden, da te ima tako rad.

Mate, ali si vreden, da te ima Bog tako rad? Glej, še sam se veseli tvoje sreče in veselja! Kak dan! Ni oblačka na nebu, pripeka solnce. Vročina v teh dneh, to je božja mana zorečemu grozdu!

Zahvaljen, stokrat zahvaljen Bog, ki si neskončno dober! Samo včasih malo nerazumljiv!

Gleda Mate s praga zidanice. Najrajši bi zavriskal. In bi zavriskal, čisto gotovo bi zavriskal, da nima Barice, hčerkice, najstarejše, s seboj. Naj bi pohitela

M. Gaspari: Belokranjska šolarica.

srčna radost od trte do trte, od vinograda do vinograda, od zidanice do zidanice, od hrama do hrama, po vsej gori, po vsem vencu gor tu okoli naj bi hitela! V dolino naj bi zakipela vse do samotnega svetega Sebastijana tam med brezami in še čez, do Črnomlja, do Vojne vasi. O, da bi mogli čuti vrisk oče v grobu in seznaniti, da bo ostalo njihovo ime pri hiši! Da bi mogli čuti mati!... Še čez Vojno vas, še naprej naj bi pohitel vrisk! Po vsej krajini tu doli naj bi segel, vse tam doli do Kolpe in čez. In tam od Smoka do Žežlja nad Vinico in od teh vinskih gričev vse tja na metliško stran, do Treh far in čez, med tiste solnčne cerkvice po gričih in tiste vinorodne gorice, ki se izgublajo tam na obzorju! Povsod naj bi šel in oznanjal: Mate je vesel, hvali Boga za srečo. Saj zavriska, ne more drugače! Pa naj misli Barica, da vriska vino iz njega!

Smok! Boža pogled cerkev na hribu nad Semičem. Tja je šlo prvo romanje k Mariji. Težko je šlo iz srca in sitno je bilo povedati ženi. Barica je tedaj že hodila, Katica je poskušala stati brez opore in brez

pomoči stopiti prve korake. A ženi ni šlo od srca, s težavo jo je pregovoril in sta šla na Smok prosit Marijo, da bi bil tretji — sin. Na svet je prišla Anica.

Žeželj! Zaplava pogled tja na konico zvonika, ki ga komaj razločiš med drevjem. Tja sta romala z ženo, ko je poskušala shoditi Anica. Prosit sta šla Marijo za sina. Na svet je prišla Micika.

Tri fare! Nad metliško stranjo se raduje pogled. Tja sta romala, ko se je Micika še plazila po vseli štirih in ni še poskušala stati na nogah. Prosit sta šla Marijo za sina. Bog jima je podaril Tončko.

Plove pogled po tistih blagoslovljenih, v solncu žarečih gričih tam za Metliko. Tam za tistimi griči je Marija Bistriška. Plove pogled po Gorjancih. Tam za njimi, tam nekje je Žalostna gora, je Zaplaz, je Brezje. Nikamor ni hotela žena, ko je shodila Tončka. »Kar Bog da, pa bo!« je odločila žena. Pa niso pomogle nobene prošnje — o, tako se je bal Mate, da bi ne ostalo njegovo ime pri hiši! Nista šla — nerazumljivi Bog, s čim je Mate zaslužil, da si ga uslišal?

Zavriska, zavriska Mate — pa naj ga zatoži Barica doma! In že odpira usta. Pa se hipoma domisli in se lopne z dlanjo po njih. »Da privabiš že sedaj soseda? Prej ko skrivaj odkoplješ vino?«

»Barica, hočeš mesa? Belega kruha? Potice?«

»Imam je še! Glejte!«

»Niti načela je še nisl! Zakaj ne ješ? Ali ni dobra?«

»Je! Ali grozdje je boljše!«

»Le zoblji ga, le zoblji.« Ne ve Mate, kako bi ji dopovedal, da bi prihodnje hipe ne pritekla v zidanico. In da bi zadržala mejaša in popotnika vsaj za hipe, da bi ne vstopil v zidanico. »Voliča privežem sem k lipi. Pojdi v trtje in se nazoblji do mile volje!«

Barica že teče v trtje.

»Ne bo je tako kmalu! Prej opravim! Voz zapeljem čisto pred vrata! Čez voz ne bo nihče lezel v zidanico in me motil. Če me mejaš zunaj pozdravi, skrijem, prej ko mu odprem.«

Zapelje Mate voz s sodovi tesno k vratom, zleze čezenj v zidanico in zapre vrata za seboj.

V poltemi delo ni lahko; oprezen moraš biti, da ne suneš v steklenico in je ne razbiješ. Ne daj Bog te nesreče! Čemu je ležalo sedem let vino zakopano v pesku? In čemu je vpilo iz temnega kota, kadar si stopil v zidanico? Misli si nanj podnevi in ponoči. Kadar si zahrepenel po sinu — vsa ta leta si vsak hip hrepenel po njem —, si se domislil svoje skrivnosti. Da bi sedaj, ko je prišel dolgo in težko pričakovani trenutek, z nerodno kretnjo uničil ženi vse veselje?

Previdno, s tresočimi se rokami grebe Mate s prsti in žepnim nožem po kupčku peska v temnem kotu. Burno mu bije srce. Ko da koplje po skritem zakladu. In srečno izkoplje iz peska steklenico. Stisne jo k sebi nežno, ko je včeraj pritisnil sinčka na srce. In mu je pri srcu skoro čisto tako, ko mu je bilo včeraj, ko je držal težko, težko pričakovanega v rokah.

O, to bo gledala žena in se čudila! Več ko besede ji bo povedalo to vino, kako je hrepenel po sinu. Z besedami ji tega ni mogel dopovedati. In ji ne bi nikdar dopovedal. Ni besed za nekatere srčne utripe.

Sedem let je bila zakopana steklenica v kleti. Pred osmimi leti je bila vinska letina! V nebesih bi pili tisto črnino! Ko se je rodila Katica, je natočil steklenico črnine in jo zakopal v kleti. Pohajala je že črnina, tista sladka, iskra, nagnjen je bil že sod. Reklo mu je nekaj, da ne bo kmalu tako dobre vinske letine! Ženi je pa hotel dati na botrinji ob sinovem rojstvu boljšega vina! Tri botrinje so bile v hiši, odkar je zakopal steklenico z iskro črnino! Bile so vesele — ali vse od veselja je uhajala Mateju misel na zakopano vino. In črv je glodal v srcu: Kaj bo res za zmeraj zakopano? In ga bo Bog zna kedaj odkopal zet in se čudil in ne bo razumel, kaj je mislil rajni tast, da je zakopal v pesek to iskro črnino tistega letnika, o katerem govore stari ljudje z občudovanjem.

Mate spoštljivo obriše steklenico, odpre vrata in jo dvigne proti solncu. Črno, črno je v steklenici, ko so bile črne misli na zeta, ki bi prinesel tuje ime k hiši. O, dobra je bila tista črnina pred osmimi leti, svetniki bi jo pili! Kaka, le kaka mora biti šele sedaj? Žena, to ti zapolje kri po žilah! Mate, ali se ti ne bo samo smejalo, ko ti bo v hvali ponudila čašo?

Ne, ne, ne! Ni kapljica tega vina ne bo kanila na Matejev jezik. Nihče, nihče ga ne bo pokusil razen nje! Tako je bilo določeno že pred osmimi leti. Tako gotovo ga ne bo pokusil nihče, razen nje, kakor gotovo ne zve nihče razen nje, da je bilo zakopano sedem let, sedem dolgih let, in čemu je bilo zakopano in čemu sedaj odkopano. Misli Mate. Grešil bi, smrtno bi grešil nad svojim silnim hrepenenjem, če bi ga pokusil. In še to mu završi po glavi — Bog ve odkod —: Ne bilo bi v srečo sinu, da pokusi kdo drugi vino razen matere, pa naj bo rodni oče! Zanj, za njeno veselje, njej v zahvalo je bilo zakopano! In nihče drugi nima pravice do njega. Samo ona!

Skrije Mate steklenico. E, prišel bi radoveden mejaš. Pa bi silil, silil v človeka. Pa da se človeku zareče beseda? Pa da čuje o tisti črnini pred osmimi leti...?! Skrije Mate steklenico, tja v dno košare jo položi in jo pokrije z grozdi, ki jih je natrgal za Katico, Anico, Miciko, Tončko. In odpre na stežaj vrata. In odpelje voz izpred vrat. Pridite sedaj, mejaši, sosodje, žejni popotniki! Pridi kdorkoli, Mate te napoji! Mate te nasiti! O, koliko je nakuhala in napekla soseda za botrinjo ob sinovem rojstvu! In mu zložila v košaro in jo položila na voz, ko je zapregel vola, da pojde po vino za botrinjo in odpelje v zidanico sode za skorajšnjo trgatav! Pridi popotnik, pridí mejaš! Mateju je mehko pri duši, rad bi se porazgovoril! Pridi!

Hipoma Mateja toplo stisne pri srcu. Da prideta, o, ljubi Bog, da prideta mimo po poti, lačna, žejna, utrujena; berača bosih nog, v raztrganih, capastih ob-

lekah; zapuščena, da bi se ju človek, ki ju ne pozna, ne doteknil iz strahu pred ušmi. Sključen, zgrbljen, plešast starček s sivo, razmršeno brado, ki se je drži slama iz hleva, v katerem je prespal noč; visok, vitek njegov spremljevalec, z dolgimi lasmi in rdečkasto brado, utrujen, da omagaže in se opoteka; skriva si oči, ker kdor mu pogleda čisto od blizu v oči, ga mora prepoznati, njemu pa ni do tega, da ga kdo prepozna. O, da prideta... Da pride vsaj eden... Da pride tisti vitki!... Da pride vsaj starec! Saj ne hodita vedno skupaj, pripovedujejo ljudje... Vitkega samega so v starih časih videli ljudje omahovati po strmih potih, pripovedujejo. Beraču, staremu, nadložnemu, razcapanemu beraču so že stregli po zidanicah. In ko se usmiljeno srce ni balo, da bi se našlo uši od njega, so mu zableščale solze hvaležnosti v očeh! In je rodil tisto leto vinograd, da je bilo premalo domačih sodov v zidanici. Šele tedaj so sprevideli, komu so postregli. O, da prideta, da prideta...

Mate silno zahrepeni in premisli, kako bi bilo: Delal bi se, ko da ju ne pozna. Postregel bi jima, o, tako postregel, da se ne bi mogel premagati tisti vitki, da bi ne rekel ob slovesu: »Imaš kako željo, Mate?«

»Sin naj bo srečen...«

O, da prideta danes! To bi jima danes postregel Mate, ko je na mizi vsega...

»Ali bi jima dal poskusiti tudi tiste sedemletne starine?« pride od nekod misel in se zagriže v možgane.

M. Gaspari: Belokranjski deček z vrčem.

M. Gaspari: Belokranjska deklica.

»Tista je za ženo!« se brani Mate in se hoče otresti te misli. Ali bolj se je otresa, bolj ga vznemirja. »Kaj bi berači s takim vinom?! Vesela bi bila, da žejna dobita kapljico vode, nikar še tega lanskega vina, ki tudi ni slabo! Tista črnina je za ženo! Pa saj sem rekel, da se ne bi izdal, da ju poznam. Kako bi mogla berača vedeti za skrito vino?«

Bedak si, Mate! Ali ne veš, da vitki berač vse vidi in vse ve? Tudi Peter, stari berač, je velik gospod v nebesih in veliko ve in vidi. Pa bi se potuhnil pred njima? Misliš, da te ne bi spregledala? Kaj bi napravil, Mate, da te poprosita za kozarec sedemletnega vina?

»I,« misli Mate, »da zaprosita zanj, bi se razodela! Potem pa jima ne bi bilo treba hoditi v razcapanih, beraških oblekah! In bi ne skušala sočutja ljudi s svojo lakoto in žejo in utrujenostjo!«

Ali, Mate, ali nisi čul, da nista vedno taka, ko ju vidiš v duhu? Pride včasih berač, nadložen, bolan, sestradan, da se mu šibe kolena. Ni podoben staremu, niti zdaleč ni podoben vitkemu. Pa da se zgrudi pred zidanico in zaječi po kapljici črnine, ker mu sicer zgori drobno? Ne veš, Mate, kako se včasih spremenita i vitki i stari? Ni zdaleč ne bi slutil, kdo je pravzaprav razcapani berač.

»Tako je bilo včasih, v davnih dneh sta hodila po svetu! Dandanes ne hodita več!«

Ker ti je žal za osemletno vino, misliš tako, Mate!

»I, za ženo je to vino! Dal bi mu lanskega vina, do grla bi ga napojil, najostudnejšega berača, pa da je ves

v ranah, pa da mu teče gnoj iz sto ostudnih ran, ne bi se mi studil, kozarec bi mu nesel k ustom, če ga ne bi mogel sam.«

Misliš, Mate, da bi bilo za sinčka kaj boljšega na svetu, ko da pomisli nanj tisti vitki berač in mu določi življenjsko pot? Ali da poprosi zanj tisti stari, bradati, plešasti berač? Ali da pomoli zanj skrivnosten berač, ki bi nenadoma prišel mimo... Nikdar ga še nisi videl. Ni iz naših krajev. Nikdar ga ne boš več videl. Ves skrivnosten je in zelo, zelo in ostudno bolan, da ti vzbuja strah in gnus...

»Za ženo je bilo zakopano in je čakalo sedem let!« si skuša izbiti iz glave to misel. Pa ne gre in ne gre.

Ali sinček, sinček! Kaj bi mu mogel dati lepši dar v njegovo zibelko, ko molitev skrivnostnega berača?

Boj bije sam s seboj Mate. Sinček, sinček! Taka prošnja skrivnostnega berača je blagoslov božji!

Sinček, sinček!

Razneži se Mate. Plaho vstaja misel: »Da pride, da pride skrivnostni berač, o, natočil bi mu kupico tiste sedemletne starine...«

Res, Mate, res bi mu jo natočil? V vsakem beraču tudi ni tisti vitki, ni tisti stari.

»Da!« Krepko in jasno se odloči Mate in spregovori glasno. In udari z nogo ob tla. In se siloma trudi, da odžene iz srca dvom in upanje, da berač morda ne pride.

O, kako zakipi v srcu veselje, ko spozna, da je sklep trden in neomajen! Da je premagal dvom!

In zavriska Mate.

Sam Bog mora biti vesel njegovega vriska.

Pa če ga zatoži doma Barica? Naj ga! Razloži ženi, čemu je zavriskal. Ali mu bo mogla reči očita-jočo besedo?

M. Gaspari: Belokranjca v narodni noši.

Pregled slovenske umetnosti.

Viktor Steska.

Wolfova doba.

Leta 1871 je odšel Janez Šubic v Benetke na zavod Accademia di belle arti k prof. Molmentiju. Tu je kmalu začel izdelavati kompozicije po svojih osnovah. Prvo večje delo je bil karton »Betlehemski detomor«. Na tem delu je sicer še nekaj hladnih prizorov, v podrobnostih pa opazujemo že dokaj lepote učinkov. Leto pozneje je že tekmoval za darilo imenovane akademije. Narisal je karton »Rafaelovo smrt« ter dobil soglasno prvo darilo. S tem delom je pokazal, kaj more človek doseči s pridnostjo in vztrajnostjo. Ta karton je resnično umetnina. Risba je izvršena s toliko ljubeznijo in tolikim čutom, kakršnega opazujemo le pri pravih umetnikih. Bržkone je iz te dobe tudi osnutek za Emilijo Galotti, last slikarja Bradaške v Kranju.

Leta 1871 je naslikal za Javorje nad Škofjo Loko podobo sv. Egidija za glavni oltar in manjšo sv. Družine za medaljon.¹² To leto je z brati poslikal strop svetišča v cerkvi na Žalostni gori¹³ pri Preserju in svetišče v Sorici.

V Benetkah je imel mnogo stroškov; zato se v pismu z dne 3. avgusta 1872 priporoča v Zgodnji Danici za delo:¹⁴ »Meni se tu slabo godi in bolj kot kdaj sem zdaj potreben pomoči.« L. 1872 je naslikal za cerkvico na Hribcu pri Škofji Loki sv. Petra iz Alkantare. Isto leto je prevzel njegov oče poslikanje stene za glavnim oltarjem pokopališke kapelice sv. Roka v Starem trgu pri Ložu. Izvršil je delo s svojimi sinovi. Gotovo je sodeloval tudi Janez.

Leta 1873 je napravil oljno sliko za Podgrad pri Novem mestu. Župnik piše 17. aprila: »Te dni sem dobil iz Benetk lepo sliko sv. Mohorja, kako Loko blagoslavlja.«¹⁵

Leta 1874 je naslikal za Poljane Kristusa na križu¹⁶ in za Šent Lenart pri Poljanah Brezmadežno in morda tudi Križanega.

V Benetkah je pridno kopiral slike velikih mojstrov. Te kopije je prodal, samo gornji del kopije Tizianove Assunte hranijo še v domači hiši v Poljanah. S tem kopiranjem je mnogo pridobil, izpopolnil svojo tehniko in se temeljito seznanil s skrivnostnim kolo-ritom benečanskih mojstrov.¹⁷

Leta 1875 je prišel v Rim, da bi si ogledal dela najveljavnejših mojstrov. V Rimu je delal dve leti zelo

marljivo in ustvaril tu svoje najboljše slike. Dne 28. januarja 1875 je že pisal staršem obširno pismo.¹⁸ Stanoval je v Palazzo Venezia.¹⁹ To leto je dobil naročilo za križev pot pri Sv. Juriju ob j. ž. Leto pozneje je bil dovršen; 7 postaj je napravil doma, 7 pa v Rimu. Stal je 420 gld.²⁰

Leta 1876 je bilo posebno blagoslovljeno. Napravil je sliko: »Sv. Martin ozdravlja bolnico« za glavni oltar v Šmartnem pod Šmarno goro. Slika je bila v Ljubljani razstavljena na ogled.²¹ Za Horjul je dovršil oltarno sliko sv. Marjete za 250 gld. Tedanji bogoslovni profesor in horjulski rojak Andrej Zamejic se je z njim pogodil za poslikanje svetišča v Horjulu. Dogotovil je tudi oltarno sliko sv. Marjete za Šmarjeto²² na Dolenjskem (160 gld.) in dve sliki za Čemšenik: sv. Mihaela in sv. Notburgo. Obenem je prenovil križev pot.²³ Tudi za cerkev sv. Valentina pri Javorju je naslikal l. 1876 nekaj podob.

Sliko sv. Martina za Šmartno so naši listi laskavo ocenjevali.²⁴

Ob svojem bivanju v Italiji je obiskal tudi druga mesta, n. pr. Florenco in Neapol.

Leta 1877 je šel na Dunaj. V Italiji se mu je zadnje čase »tako tesno godilo, da se ni mogel dlje muditi, ako bi prav hotel.«²⁵ Že 22. marca 1877 naznanja Zg. Danici²⁶ svoj naslov na Dunaju.

Leta 1877 je naslikal za ljubljansko frančiškansko cerkev Marijo z Detetom v naročju. Pri sestavi se je naslonil na Ittenbachovo sliko. Dne 9. julija 1877 pa je bil že v Horjulu, kjer je pričel slikati svetišče.²⁷ Pomagali so mu bratje Jurij, Valentin in Pavle. Delo so dovršili 20. oktobra 1877. Naslikal je na evangelijski strani zaslišanje sv. Marjete pod Olibrijem, na epistelski strani njeno mučeniško smrt, na stropu pa štirinajst pomočnikov v sili, med njimi sv. Marjeto.²⁸ Te freske pa niso imele sreče, ker je cerkev zelo vlažna. Zato so barve zginevale.

¹⁸ Zg. Danica, 1875, 62, 63.

¹⁹ Zg. Danica, 1875, 69.

²⁰ Stegenšek, Zgod. pobožnosti sv. križevega pota, 125. — Zg. Danica, 1876, 87.

²¹ Zg. Danica, 1876, 276.

²² Zg. Danica, 1876, 273, 382. — Volčič, Življenje prebl. D. M., V., 268, in Zgod. šmarješke fare, 44.

²³ Zg. Danica, 1876, 399.

²⁴ Slov. Narod 22. avgusta. — Laib. Zeitung 23. avgusta. — Slovenec 26. avgusta.

²⁵ Zg. Danica, 1876, 276.

²⁶ Zg. Danica, 1877, 96.

²⁷ Zg. Danica, 1877, 146.

²⁸ Zgod. Zbornik, 787.

¹² Zg. Danica, 1871, 316.

¹³ Zg. Danica, 1872, 272.

¹⁴ Zg. Danica, 1872, 258.

¹⁵ Zg. Danica, 1873, 165.

¹⁶ Zg. Danica, 1874, 101.

¹⁷ Dom in svet, 1892, 146.

Leta 1878 je dogotovil 1 m visoki križev pot za Jurklošter pri Laškem.²⁹ Slikal ga je doma v Poljanah za 550 gld. To leto je naslikal za Šmartno pod Šmarno goro štiri oljne slike: štiri latinske velike cerkvene očete, za Šturije pa sv. Trojico. Za glavni oltar v Radovljici je naslikal Kristusa, ko izroča sv. Petru ključe nebeškega kraljestva.³⁰

Ko je bival Šubic še v Rimu, so ga naprosili za sliko Žalostne Matere božje na Breznici. Slika naj bi soglašala z oltarjem, ki ima romanske okraske, in naj bi bila na zlatem dnu. Šele l. 1879 jo je mogel dogotoviti. Za to sliko je rabil žive barve. Središče podobe sta Jezus in Marija. Njiju kolorit je svetel, topel, vse drugo je temnejše.³¹

Leta 1878 bi moral njegov brat Jurij napraviti sliko za glavni oltar v Voklem. Toda ob izbruhu bosanske vojne je moral v Bosno. Načeto delo je zato dovršil Janez.³²

Kmalu, ko je prišel Janez Šubic na Dunaj, je vstopil v delavnico tedaj slovečega slikarja Hansa Makarta. Tu je delal izprva studije in manjše kompozicije, ki jih je prodajal umetniškimi zavodom na Dunaju in drugod. Tu je nastala tudi salonska slika sv. Magdalene za župnika Tavčarja na Raki, sedaj v lasti rodbine dr. Tavčarjeve. Ocenjevalec hvali globoko čustvo, mirno vzvišenost, pravilno risanje in krasen kolorit. Istodobno je naslikal portret svojega bratranca Ivana Šubica, ki je tedaj na Dunaju z njim skupaj stanoval. Za Stritarjev »Zvon« je narisal po Levstikovi pesmi sliko »Ubežni kralj« in po Jenkovi pesmi »Studenca« sliko, predstavljajočo »Ločitev«.³³

Ob cesarjevi srebrni poroki l. 1879 so Dunajčani priredili velikanski slavnostni sprevod. Hans Makart je tedaj naprosil Janeza, naj mu pomaga risati kostume za sprevod. Oba sta več tednov marljivo risala historične obleke in delala priprave za zanimivo slovesnost. Dunajsko mesto je izdalo v spomin na to slavnost album. Zanj je risal Janez Šubic karton »Trgovstvo«. Ocenjevalci so med prvimi pohvalno naglašali Šubičeve risbe. Slikar je bil srečen, ker je poleg pohvale tudi gmotno dosti zaslužil.³⁴

Domači župnik v Poljanah je tedaj naročil tri slike za podružnico sv. Volbenka, in sicer: sv. Petra, sv. Matijo in Brezmadežno. Prvi dve kažeta dovršeno tehniko, zadnja pa izredno ljubezniv izraz na obličju sv. Device.

Čehi so zgradili v Pragi novo narodno gledališče. Poklicali so Janeza, naj bi sodeloval pri okraševanju te stavbe. Leta 1881 je odšel v Prago in začel po Ženi-

škovem kartonu slikati stropno podobo v zbirališču gledališča »Propad« in luneti »Otava« in »Žalov« iz cikla M. Aleša. Izmed štirih velikih slik na stenah v zbirališču je izvršil umetnik dve: »Življenje« in »Zgodovino«. Delo je želo brezpogojno priznanje zlasti radi fine risbe in prijetnega kolorita.

Ob poroki cesarjeviča Rudolfa so češki umetniki poklonili cesarjeviču v dar album, za katerega je naslikal Janez Šubic vodenko: »Vprašanje«, uprizarjajočo mlado deklico, ki se pogovarja z Amorjem.

Ko je dovršil praška naročila, se je slikar povrnil na Dunaj in potem domov v Poljane. Tu je slikal razna dela.

Leta 1883 je bil zopet povabljen v Prago, da bi popravil po požaru pokvarjene freske v narodnem gledališču. Radi srečno uspelega dela mu je praški mestni svet izročil še okrasitev pročelja nove vodarne. S slikarjem Ženiškom je napravil tam osem slik, predstavljajočih razne dogodke iz časov švedske vojske. Istočasno je ustvaril med drugimi deli sliko: »Prodajalka sadja«, ki jo je kupil neki dunajski bankir.

Iz Prage se je Šubic povrnil na Dunaj; toda kmalu je odšel domov, ker se je lotila očeta smrtna bolezen. Tu je naslikal sv. Notburgo za cerkev na Bukovem vrhu in po očetovi smrti (9. junija 1884) sliko sv. Antona Pad., namenjeno kot dar rajnega očeta kapucinski cerkvi v Škofji Loki. Ker pa na sliki sv. Anton nima kapucinske kapuce, je kapucini niso sprejeli; zato jo je daroval frančiškanom v Ljubljani.

Poleti 1884 je bil pozvan za učitelja dekorativnega slikarstva na novo postavljeni obrtni muzej v Kaiserslauternu v Renski Palaciji. Dne 14. avgusta 1884 se je od doma napotil. Bavarska vlada mu je naročila, naj olepša vežo, lože in strop velike dvorane obrtnega muzeja z raznimi slikami. Delo je bilo ogromno. Že v obeh ložah je bilo 56 ovalnih in 112 okroglih tabel. Za vse te je slikar sestavil primerne podobe, zajete iz svetovne zgodovine, iz duševnega in političnega razvoja najvažnejših narodov. Dovršil je tudi dve veliki sliki: »Moč« in »Izobilje«. Pri delu so mu pomagali starejši učenci na zavodu in drugi pomočniki. Ko je 12. decembra 1885 požar pokončal zahodno ložo, se je delo iznova pričelo. V 18 mesecih je umetnik obnovil poškodovane slike.

V tej dobi je kazal slikar najvišjo delovno silo. Vlada ga je poslala v Dörsbach, da je prenovil dve stari gotiški sliki na mokrem ometu. Za razstavo v Antwerpenu je leta 1885 okrasil razstavni paviljon tvrdke Stumm iz Neunkirchena. Za isti namen je izvršil veliko dekorativno sliko: »Delavci v kovačnici«. Vmes je dogotovil več portretov. Poleg vsega tega je pouk v šoli vzorno vodil. Vlada je vse to priznala in mu s 1. januarjem 1886 podelila osebno doklado 500 mark, v pričetku šolskega leta 1885/86 pa ga je imenovala za stalnega učitelja. Leta 1886 je vodil na

²⁹ Zg. Danica, 1878, 317. — Stegenšek, Izpovednice itd., 100. — Zgod. pobožnosti sv. križevega pota, 125.

³⁰ Zg. Danica, 1878, 397.

³¹ Zg. Danica, 1879, 212.

³² Lavtižar, Dekanija Kranj, 89.

³³ Dom in svet, 1892, 147.

³⁴ Dom in svet, 1892, 148.

razstavi v Monakovem vsa razstavna dela iz Renske Palacije in je zato bival v Monakovem več mesecev. Počitnice je porabljal, da je potoval po Nemškem in obiskoval umetniška središča. Vsako leto pa je prihajal na počitnice tudi domov, kamor ga je vlekle vedno hujske domotožje. »Kakor mladenič je sanjal noč in dan o tratah in vodah rodne vasi, o njenih lepota in njenem ljudstvu,« kakor omenja Ivan Šubic.³⁵

V tej dobi je dovršil sliko: »Umetnosti se klanjajo Carnioli« za tedaj novo ljubljansko muzejsko poslopje. Slika krasi svod stopnišča.

Za delo: »Die österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild« je narisal več ilustracij: Kmečko svatbo, Prodajavca v Gorici, Hribovca s košem in mehomo, Dvokolesni volovski voz, Kmetico iz goriške okolice in Furlanko pri vodnjaku. Na počitnicah je slikal svoje sorodnike: očeta, mater, sestre, brate razen Jurija, strica Janeza, podobarja v Škofji Loki, in njegovo ženo, posestnika Čadeža iz Poljan in ženo, posestnika Kalana na Visokem in njegovo ženo — vse dokaz, da je tudi počitnice uporabljal za svoje umetniško delo.

Spomladi l. 1889 se je na izletu v okolici Kaiserslauterna prehladil in je dne 25. aprila l. 1889 umrl. Pokopan je v tuji zemlji. Ravnatelj umetno-obrtnega muzeja mu je na grobu govoril in se v prav genljivih besedah poslovil od njega.

Razen tu omenjenih del je dovršil Janez Šubic še mnoga druga.

V Bakru je slikal cerkev na mokri omet; za Poljane je naslikal Žalostno Mater božjo in Smrt sv. Jožefa; za Žalostno goro pri Preserju³⁶ Jezusovo in Marijino Srce; za Šenčur pri Kranju Brezmadežno l. 1884,³⁷ za Ledine sv. Jakoba star. in Mater božjo;

za Krašnjo sv. Tomaža; na Vačah je poslikal neko znamenje.

Narodna galerija je kupila leta 1921 v Pragi tele Šubičeve slike: 1. Marijo z Detetom, 2. Ljubimca pri mizi, 3. akt. Vizitko s puttom in z napisom: »Bog živi na mnoga leta« je kupila neka ondotna gospa. Iz zapuščine Janeza in Jurija Šubica je kupila Narodna galerija l. 1925³⁸ 48 vodenk, 238 risb, 30 osnutkov in

Janez Šubic: Potrpežljivost. Osutek slike v Kaiserslauternu.

17 oljnih skic; dalje dve pokrajinski sliki: Blegaš in Rimsko pokrajino (olje); l. 1924³⁹ pa dve sliki: 1. Pokrajino, 2. Putifarko. Vladni svetnik dr. Fr. Vidic ima Šubičev osutek za friz v Kaiserslauternu (12×30 cm). Več lepih osnutkov hranita tudi Strahlova zbirka in ljubljanski muzej.

Janez Šubic je bil ljubezniv značaj, mehka duša, kar spričujejo zlasti njegova pisma.

(Dalje prihodnjič.)

³⁵ Dom in svet, 1892, 243.

³⁶ Bogoljub, 1904, 292.

³⁷ Lavtižar, Dekanija Kranj, 66.

³⁸ ZUZ, 1925, V., 180.

³⁹ ZUZ, 1924, 154.

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Deseto poglavje.

»Da bi se svet po njem zveličal.«
Jan 3, 17.

Taurus Antinor se je poslovil pri gospodarju in ostalih gostih ter odšel.

Nobene besede niso več izpregovorili o Cezarju ali njegovem mogočem nasledniku. Zarotniki so nekoliko streznjeni pustili prefekta proč, ne da bi ga bili še količkaj skušali pridobiti za svojo reč. Odgovor so bili dobili. Dasi mnogo njih ni docela razumelo popolne globine njegovega pomena, so bili vendar zadovoljni, ker je bil dokončen. Mirno in brez sovraštva so se poslovili; misel na morilski načrt jim je za trenutek ušla iz spomina in spor med Hortenzijem Marcijem in prefektom rimskega mesta je bil po vsej priliki najvažnejši dogodek tega večera.

Taurus Antinor je zapustil sam stebrsko dvorano Gajeve hiše. Po veži se je potikala kar cela vojska sužnjev, ki so bili last raznih gostov; razgovarjali in smejali so se med seboj ter se gostili z ostanki s patricijske mize, katere so jim donašali strežaji iz dvorane. Kakih štirideset nosilnic je delalo napotje; toda Antinor se ni zmenil zanje, stopal je skozi množico brbljajočih moških in ženskih proti stopnicam, ki so držale na ulico.

Dan je minil, minil je bil že zdavnaj; oblak zvezd se je že zgrinjal nad spečim mestom in daleč proti vzhodu, onstran pozlačene strehe Augustove palače, je zahajajoči mesec, svetel in miren, obrobiljal rezbarije na številnih templjih s tenkim, zlatim pramenom in razsvetljeval bronaste podobe, ki so venčale Kapitol.

Taurus Antinor je nekoliko časa postal in užival nočni mir. Iz širokih prsi se mu je izvil dolg dihlahaj bujne vzhičenosti ob izbrani vonjavosti zraka. Kako daleč se mu je tedaj videla tista dolga, razkošna sobana z omadeževanimi prti in zmečkanimi blazinami, z nizko mizo, ki je ječala pod ostanki minule gostije, in vrstami ležišč, ki so vabila k mirnemu počitku. Za hip so bili celo prepiri Nepotovih gostov, njihovi sebični nameni in lažnivi jeziki kakor pomaknjeni v daljavo. Tukaj pod zvezdami je vladal mir in pokoj.

Rahla sapica mu je od daljnih gričev pihala v čelo in hladila silni utrip v sencih. Iz bližine mu je cvetje nežnih heliotropov (cvetic), ki ga je podila sapica, donašalo blagodišeč prašek v nosnice.

Ozrl se je krog sebe in strmel z začudenimi očmi na mogočno mesto, ki je spalo na sedmih holmih, po sijajnih Tiberijevih in Kaligulovih palačah ter umazanih kočah daleč na Aventinskem griču, po mogočnih templjih z zlatimi strehami in doli po

areni, ki je bila sedaj zapuščena in tiha, kjer pa se bodo drugi dan trgali ljudje in zveri na kosce v zabavo gospodarju sveta.

Ko so mu nemirne oči švigale po okoliški pokrajini, so se obrnile proti kraju, kjer je v senci palač Tiberija in Augusta stala hiša Dee Flavije. Njena pozlačena vrata so odsevala sijajni svit zahajajočega meseca in visoko zgoraj na strehi so velikanske bronaste skupine redkih, spačenih živali gledale proti nebeškemu obloku nalik pošastim.

V mogočnem zidovju je vladala tema in tišina; v bližini veže sta dve stari cipresi tvorili naraven obok in tik njiju je v nežnih vejah skupine akacij nočna sapica otožno šepetaje vzdihovala med listjem.

Taurus Antinor se je nagiboma okrenil, da bi naredil nekoliko stopinj proti hiši, in kmalu je došel do kraja, odkoder je videl vežo in njen tlak z mozaiki, ki je ležal nekoliko niže pod ulico. Nekje v bližini so razne cvetice širile blagodišeč vonj po zraku, dasi jih ni videl.

Iz daljave, kjer so se razprostirale neizmerne močvare proti morju, je prihajal otožni glas bobnarice, ki je klicala odsotno družico.

Neko čudno hrepenenje je zavrelo v prsih krepkega možaka. Iztegnil je roke proti temnemu, z zvezdami posutemu nebesu, in iz priprtih ust se mu je izvil vzdihlahaj, nekoliko nestrpen, docela otožen.

Oči so mu skušale prodreti skozi marmornato zidovje, za katerim je cvetela krasna lilija.

Popolnoma zoper njegovo voljo so mu misli pletele nazaj k oni poldanski uri, ko je pred njim stala Dea Flavija v vsem sijaju svoje mladosti in miline. Kako krasna je bila in kako slovesna je bila njena osamljenost sredi tolike krasote!

Celo sedaj je mislil nanjo, ko je morebiti spala nekje v tej veličastni palači — povsem sama, čeprav jo je obdajalo na tisoče sužnjev, brez prijateljev, čeprav je bila iz hiše Cezarjev, na katero je bila tolikanjan ponosna.

Skozi eno malih oken se je zasvetila migljajoča luč. Taurus Antinor je ugibal, ali je tod mogoče njena spalnica. Zamižal je in si jo slikal počivajočo na blazinah, s čipkami obrobjenih, z valujočimi lasmi okoli obličja. In ugibal je, ali ji je v spanju rosna solza mogoče položila dragocen demant na trepalnice.

V srce so mu vrele nazaj bridke misli na moža, ki jih je bil pravkar zapustil. Imeli so namen, narediti iz tega mladega dekleta orodje, ki bi jim pomagalo kovati njihove častihlepne naklepe.

»Augusta naj izbere enega izmed nas za soproga in njega potem pozovemo, da vzame žezlo Cezarjev v roke.«

Enega izmed njih za soproga! Enega teh pohotnih samoljubcev, ki bi jo uporabljal za sredstvo v dosego svojih namenov in ki bi jo potem, ko bi dosegel po njenih nežnih rokah najvišjo oblast, vrgel proč kot nepotrebno orodje in ji strl srce, preden bi se zavedela, da ga sploh ima.

Od misli na krasno dekle mu je duh poletel kakor po naravnem nagonu nazaj v ono čudno dobo njegovega življenja — v one nepozabne dni v Judeji, ki so bili kakor nekak preobrat vsega njegovega bivanja. Poklical si je v spomin vsak trenutek onega pomembnega dne, ko je stal med množico na pustih galilejskih tleh in zavil v črn plašč molče poslušal besede in nauke, o kakršnih se mu poprej niti sanjalo ni.

»Samo da bi Te bil mogel takrat bolje razumeti,« je mrmral; »ako bi bilo več Tvojih besedi doseglo moja ušesa . . . , tedaj bi ji bil povedal nekaj tega, kar si Ti govoril . . . , našel bi bil besede, da bi razumela . . . Toda sedaj sem neveden in beden . . . O Galilejec! Tako kmalu si umrl . . . in pustil toliko nas, da tavamo v temi . . . Ti, Sin božji, vrni se k meni, čeprav samo v sanjah . . . , pokaži mi pot, resnico, luč; pokaži mi zvezdo, o kateri pravijo, da je vodila pastirje k Tvojim jaselcam . . . , daj mi Svoj križ in daj, da bom še kedaj stopal po Golgoti k Tebi!«

Ko so mu te besede strastnega hrepenenja napol slišno prišle iz ust, so se mu pomikale oči po sedmih holmiš rimskega mesta, in iznenada se mu je najvišji grič za forom zazdel v noči spremenjen. Spomin je hitro odgrnil zaveso sedanosti in mu v prividu pokazal sliko iz preteklosti. Marmornati templji poganskih bogov so izginili, grič je postal samotni, teman, zapuščen. Okrog in okrog je vladala velika tišina, samo iz daljave se je včasih čulo daljno bobnenje groma. Nebo je bilo zaoblaceno, velike kope oblakov svinčene barve s krvavordečimi sviti v silnih nedrjih je gnal vihar naglo po nebesu.

Tedaj se je iz doline spodaj začul neki glas, iz početka nerazločno oddaljen, a zatem vedno glasnejši, kakor bi mogočen hudournik drl nizdol. In ko se je Taurus Antinor sedaj ozrl na tisti grič, mu je spomin pokazal tisoče in tisoče človeških glav, ki so valovale kot razburkano morje in vse vrele proti vrhu griča.

Prihajali so v veliki množini, prihajali, venomer prihajali, in kakor se orjaški valovi razlivajo po gladkem obrežju, tako so se valovi človeških bitij razkropili in razpršili po griču.

Med njimi pa je stopal sam s sklonjenim hrbtom in s trnjem ovenčano glavo, ki se mu je skoraj do praha pripogibala, Človek s križem na rami . . .

Taurus Antinor Ga je videl sedaj, kakor Ga je bil videl tedaj, ko sta mu kri in pot kapljala s čela: potrpežljivo obličje mu je bilo jasno in vedro, priprte oči so se mu navzlic skrajnim bolečinam svetile v neizrekljivi ljubezni in v popolnem miru dovršene žrtve.

In v morju obrazov, ki so gledali to samotno postavo, je Taurus Antinor spoznal samega sebe.

Videl se je takega, kakršen je bil takrat: sirov pohotnež, brezmiseln, čuteča žival, ki je dotlej živela prazno, varljivo življenje, v katerem je dan za dnem, leto za letom jedel, pil, spal in zopet bedel. Videl je samega sebe, kakršen je bil tisti dan, eden med tisoči in tisoči radovednežev, ki so gledali triurni smrtni boj pravičnega Človeka na križu.

Spominjal se je vsake minute tistih treh ur, ki mu jih je grič cesarskega Rima sedaj slikal kakor v sanjah.

Stal je takrat ondi sam med veliko množico, zavil v temen plašč, nespoznan in nepoznan, ampak napenjajoč vse živce, da bi ujel besede, ki so prihajale iz tistih umirajočih ust. Slišal je bridki klic: »Moj Bog! Moj Bog! Zakaj si me zapustil?« in oni klic neskončne ljubezni in največjega odpuščenja: »Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!«

Nebo se je stemnilo vse naokoli, ozračje je postalo mirnejše, samo okrog one umirajoče postave se je svetil obsij, ki ga večina ni videla; saj ko bi ga bili videli, kakor ga je takrat Taurus Antinor, bi bili gotovo vedeli, bi bili razumeli.

In ob vznožju tistega križa so stali možje in ženske ter plakali, in brezmiselni vojaki so sipali žalitve na svojega umirajočega Gospoda. Ustnice, ki so izpregovorile zgolj besede polnega usmiljenja, je žejalo po kapljici vode; gobo, namočeno s kisom, so mu zasmehljivo pritisnili nanje.

Toda roke so bile še vedno iztegnjene, kakor da bi v svoji vsemogočni ljubezni hotele objeti vso tisto valujočo človeško množico, vse one, ki so upali, kakor tudi one, ki so dvomili, one, ki so Ga zasmehovali, in one, ki so Ga oboževali.

Tedaj se je v Tauru Antinorju oglasila vsa moška narava in ga pozvala, naj gre in se sam bori zoper vso množico, otrese moč Rima in kljubuje ljudski volji, naj plane k tistemu križu, ki se je vzdigoval nad ostala dva, da s krepkimi prsti izdere krute žeblje, da zavije sveto Telo v mehka, hladeča oblačila in poljublja vse rane, dokler se ne zacelijo.

Celo sedaj, po tolikih letih, so trdemu vojaku gorela lica od sramu slabosti.

Gledati tako žrtev in biti brez moči, da bi jo ustavil! Gledati tako smrt in še vedno živeti slep, še vedno neveden, dasi je Učitelj, ki je prišel učiti, vzdihnil, preden je umrl: »Končano je!« In vendar se je Taurus Antinor, zroč na svoj nekdanji jaz, zavedal, da mu je tisti čas vzlic vsej grozoti, usmiljenju in žalosti prevzemal srce občutek sreče, celo nejasno čuvstvo zmagoslavja.

Kar je videl tamkaj z očmi, ki niso razumele, je vedel, da je bilo, ker je moralo biti, ker je bilo naprej določeno in izvršeno po Njem, čigar volja je mogočnejša od smrti. Dasi je z boleznim

srcem in posušenimi očmi gledal vsako minuto smrtne-
nega boja, mu je vendar nekaj v njem celo takrat
pravilo, da so vse te minute smrtne-
nega boja bile žrtev,
ki ne bo zaman. In ko je v svoji slabosti stokal od
gorečega čuvstva nad vsem, mu je srce vendarle
utripalo v čudni radosti in z onega križa so mu
v vsesplošni tišini zadonele na uho poslednje besede
popolne dovršitve, popolne žrtve:

»Končano je!«

In ko so te besede iznova zvenele Tauru Anti-
norju v ušesih, je izgnila strašna tema tiste po-
membne ure na griču, ki so mu ga prikazale sanje.
Golgota s svojimi tremi visokimi križi je izgnila pred
njegovim zamaknjenim pogledom. Iznova so pred njim
vstali marmornati templji poganskega Rima, ki so
venčali Kapitol — sijajni maliki, pokriti z zlatom,
ti namišljeni bogovi, pred katerimi je najmočnejše
cesarstvo sveta zadovoljno poklekalo.

In v prefektovem sanjavem srcu je vzkliklo isto
sladko, otožno hrepenenje.

»Samo da bi bil mogel češče slišati Tvojo be-
sedo... Da bi se bil vsaj doteknil Tvojih rok, potem

se mi dozdeva, da bi bil razumel... Ampak sedaj...
sedaj je še vedno sama tema pred menoj... in pot
je tako težavna.«

Komaj mu je vzdihljaj ugasnil na ustnicah, je od
zadaj začul glasove dolgega, hripavega smeha, za
njimi pa odlomke neke pivske pesmi in glasno kli-
canje sužnjeve in nosilnic.

Gostje Kaja Nepota so navsezadnje zapuščali
gostoljubno hišo. Pijani od vina, prenasičeni cvetic,
polni vsakega epikurskega veselja so odhajali sedaj
domov. Nemara so že pozabili, da so kovali zaroto,
da umore Cezarja in se za vsako ceno sami povzpnejo
do oblasti in moči, celo ako bi jih to stalo morje krvi
in razvaline Rima.

Petje in smejanje se je kmalu izgubilo v daljavi.
Taurus Antinor je razločeval glas Hortenzija Marcija
in glas Ancyra starejšega. Vzdihljaj žalosti se je
spremenil v vzdihljaj bridkosti, roke so mu visele
ob strani in oster, zaničljiv krik se mu je izvil iz
sesušenega grla.

»O Galilejec,« je zamrmral, »ali si umrl tudi za
take, kakor so ti?«

(Dalje prihodnjič.)

Oreh.

(Legenda iz cikla: Kras.)

Zasadil je stari Torkar
oreh. Dvajsetleten bil je takrat,
pa se že mu je vsesala
v dušo grenka žalost
in z bridkostjo ga pojila...

Pa je prišel v šestdeseto,
zagorelo je v poljanah,
zagorelo je po mestih. —

Pa se hrbet mu skrivil je,
pa so mu zobje izpali
in lasje se pobelili
(bili so kot bela volna),

stari Torkar pa kot jagnje
čakal tolažnice Smrti.

Ali glej: nenadoma —
kaj prihaja s svetlim ognjem,
kaj prihaja z blaznim vriskom?
Svoboda vihra na konju,
vsa goreča, vsa bleščeča
(tla pod njo so vsa goreča),
na ognjenem zlatem konju.

In v oktobrskem večeru,
ko da duše izprašuje,
je viharilo v drevesih,

dvigalo je skednjem strehe
in divjalo in divjalo
in še oreh je izrulo.

Pa nenadoma je prišlo
kakor črn oblak. In Torkar
reče sinu: »Vsadi oreh,
o, mogoče še dočakaš,
kar nekoč sem čakal jaz...«
In izdihne. — Mraz pritiska,
mraz pritiska na ves Kras,
tam pa raste grenki oreh.

Rasti, rasti, grenki oreh!

Srečko Kosovel.

Tri vrbe nad potokom.

Tri vrbe nad potokom trudno
se sklanjajo... samevajo
in z listi ovenelimi
bolestno podrhtevajo —

kot z ustnami brezkrvnimi
tri starke, sključene od bede...
ki sklepajo roke k molitvi
vse tihe, žalostne in blede...

A nekdanj — ah!... S smehljajem bridkim
iz blodnih sanj se zdrznejo.
Jesen je zdaj. Večeri zlati
nazaj se več ne vrnejo —

Tri vrbe nad potokom bolno
roke v daljino prožijo,
ihtijo, mro od hrepenenja
in tožijo in tožijo...

Miroslav Kunčič.

P I S A N O P O L J E

Po okrogli zemlji.

Dogodki na daljnem Vzhodu in Evropi.

J. B. Šedivý.

Rusija.

Boljševiška Rusija je na svojem ozemlju sijajno rešila narodnostno vprašanje. Kakor Wilson s svojo zahtevo o samoodločbi narodov, pa hoče biti tudi sedanja Rusija dobronik majhnih narodov. Razlika je v tem, da Rusija bolj vsestransko pojmuje življenje in se ne zadovoljuje samo s po-

tega leta pa so sklicali celo veliki turkološki sestanek v Baku. Prišli so zastopniki iz Krima, Uzbekistana, Tatarije, Kazakstana, Jakutije, Baškirije in Turkmenistana. Ta sestanek je imel namen, položiti temelj prosvetnemu delu med narodi iz teh pokrajin. S skupno abecedo, ki so jo sprejeli na tem sestanku, naj bi se obdržala nekaka skupnost med temi sorodnimi narodi. Učenjaki pa so se bavili tudi z vprašanjem, kako urediti socialno in psihološko raziskovanje teh narodov. Dokler jih namreč Rusi ne bodo dobro poznali, jih tudi ne bodo mogli popolnoma prepoznati s svojim naukom.

Sedaj se še niti izdaleka ne more oceniti pomen kitajske univerze v Moskvi. Njen rektor je Karel Radek, eden izmed najbistroumnejših ruskih boljševikov. Ruska vlada sicer izjavlja, da se ta visoka šola vzdržuje iz dobrovoljnih prispevkov. Vendar je to zelo malo verjetno. Kajti ni si skoraj mogoče misliti, da bi znašali letni prispevki toliko, da bi bilo moči vzdrževati razkošno opremljeno poslopje z bogato knjižnico, z laboratoriji in seminarji in da bi lahko plačevali profesorje. Razen tega imajo vsi kitajski visokošolci zastoj hrano in stanovanje ter dobivajo še denar za zabavo. S pomočjo mladine hoče Rusija dobiti odločilen vpliv na ogromno kitajsko državo. Na Kitajskem, kjer so revolucije na dnevnem redu, se borita za premoč dve struji. Ena je proti socialnim reformam in se naslanja na evropske velesile, druga pa je popolnoma narodna, ki zahteva popolno neodvisnost Kitajske v političnem in tudi gospodarskem oziru. Narodna stranka je prešinjena s socialističnimi idejami in se opira na sovjetsko Rusijo. Ker se Rusija zaveda, da to narodno gibanje ni še dovolj močno in tudi ni še dovolj prepojeno z boljševiški idejami, zato mu še ne pomaga do odločilne zmage, temveč rajši z vso naglico pospešuje na kitajski univerzi vzgojo prosvetnih delavcev, ki bodo delovali v njenem duhu. Sovjetska propaganda ne nosi na Kitajskem znakov internacionalizma, ki ga je učil Marx, temveč je zelo pobarvana s fanatičnim nacionalizmom.

Ruski vpliv se močno širi v Perziji. Sedanji perzijski šah Riza Pahlevi ni sicer pristaš boljševizma, vendar pa bi težko dosegel prestol brez tajne ruske pomoči. Rusiji je uspelo v kratkem

času napraviti s pomočjo perzijskih izobražencev, ki so se šolali v tujini, pravi gospodarski prevrat. Namesto zastarelega načina obdelovanja polja se čim dalje bolj uporabljajo stroji in umetna gnojila. Začele so se izrabljati vodne sile. Po večjih mestih so razen perzijskih šol tudi šole, ki jih vzdržuje Rusija. Vojne umetnosti so se naučili Peržani od ruskih častnikov in tudi v orožju ne zaostaja Perzija za evropskimi državami, ako jih celo ne prekaša, ker so se najnovejši nemški izumi prenesli preko Rusije že tudi v Perzijo.

Novi dom boljševiške delavske zveze v Moskvi.

litičnimi sredstvi. Politika je pač samo majhen del človeškega udejstvovanja. Kdor si hoče pridobiti dušo človeka ali ves narod, ta mora postaviti svoje delo na trdne prosvetne, verske, gospodarske in socialne temelje.

Doslej so se edino misijonarji dejansko brigali za neizobražene narode. Katoliška Cerkev se je znatno razširila zlasti zavoljo tega, ker niso njeni misijonarji samo oznanjali krščanstva v jeziku domačinov, nego so jim pomagali ustvarjati tudi prosveto. Sestavljali so začetnice in knjige v domačem jeziku, ustanavljali šole in bolnišnice ter učili ljudstvo umnega poljedelstva in naprednih obrti. V najnovejšem času pa so se pojavili kot tekmeči ruski boljševiki. Med najmanjše narode pošiljajo učitelje z abecedniki in knjigami. Konec februarja

Mongolski poslanik (na sredi) izroči Čičerinu poverilne listine mongolske republike. Čičerin (ljudski komisar za zunanje zadeve v sovjetski republiki) je oblečen v mongolsko narodno obleko, ki mu jo je poklonil predsednik mongolske republike. Značilno je zlasti pokrivalo, ki je prav tako, kakor so bile še v srednjem veku krone mongolskih knezov.

Mogočno gibanje tristemilijonskega indijskega ljudstva za narodno in gospodarsko svobodo, dobiva vedno novega ognja od spretne ruske propagande. Dogodki v Egiptu, ki delajo Angležem toliko skrbi, imajo moralno oporo v boljševiški Rusiji. Francozi so pri Abdel-Krimovi vojski v Maroku zaplenili precej ruskih pušk.

Boljševiška Rusija razširja z veliko vnemo svoj vpliv izven mej svoje države, zlasti med dosedaj neprebujenimi narodi in dviga njihovo narodno zavest. S prosvetnim delom jih skuša pritegniti v krog narodov, ki odločajo

usodo človeštva. Značilno je, da se pri tem delu naslanja na njihove običaje, tradicije in celo na njihovo vero. Ker se zaveda, da preprosta vera vzhodnih narodov ne bo vzdržala znanstvene kritike, zato se Rusija ne bori naravnost proti nekrščanskim verstvom, temveč jih celo upošteva. Med vse narode pa seje nauk, ki bistveno nasprotuje krščanstvu, namreč sovražstvo do krščanskih narodov, zlasti do Anglije in Francije. Z vsemi najbolj uspešnimi sredstvi se bori tudi proti delovanju misijonarjev med temi narodi. ki razširjajo blagovest ljubezni do Boga in vsega človeštva. Tako pripravljajo Rusija na Vzhodu zvezo večine človeštva, ki ne bo več voljna pokoravati se angleški ali francoski samovolji. Z japonsko naglico se dvigajo vzhodni narodi na kulturno višino in se seznanjajo z najmodernejšim orožjem in z najnovejšimi načini bojevanja. Ako se ti narodi dvignejo pod vodstvom Rusije proti Evropi, jim bo ta težko kos. Gotovo pa je, da Evropa ne bo mogla več dolgo s samim orožjem držati vzhodnih narodov pod svojo oblastjo v narodni in gospodarski sužnosti.

Boljševizem se čim dalje bolj oddaljuje od komunizma, kar pa je tudi vzrok, da sta se začeli pojavljati dve struji. Čim bolj prihajajo najširše delavske in kmečke vrste v boljševizmu do veljave, tem bolj se opazata ti struji. Na letošnjem kongresu ob začetku januarja je bila že borba med obema strujama precej ostra. Leningradska skupina je mnenja, da se vrši socializacija industrije preveč počasi in da preveč hitro napreduje obogatitev velikih posestnikov. Moskovska skupina, ki je bila v ogromni večini, se izreka za dosedanje taktiko in naglašajo spričo očitkov leningradske manjšine, da je težišče pri srednjem kmetu in da se na kmetih ne more začeti boj na razredni podlagi. Manjšino je vodil Zinovjev. Po šestdnevni burni razpravi so se poročila sprejela. Pomirljivo so vplivali zlasti Leninov naslednik Rykov, Kalinin in Stalin. Na pomirjenje je posebno vplivalo poročilo komisarja za zunanje zadeve, Čičerina, ter njegovega pomočnika Stalina. Pod vtiskom teh referatov so izvolili v izvršilni odbor tudi zastopnike leningradske opozicije Zinovjeva, Kamenjeva in Sokolnikova.

Kljub navideznemu pomirjenju pa traja boj med obema strujama dalje. Večina hoče končno veljavno poraziti manjšino z uspehi v inozemstvu, manjšina pa hoče dokazati svojo sposobnost prav tako zlasti z uspehi izven

državnih mej. Čim večja pa bodo nasprotstva med obema strujama, tem živahnejše bo delovanje med vzhodnimi narodi. Tako ograža boljševiška Rusija čim dalje bolj svetovni mir. Ker pa uporablja predvsem duševna sredstva, zato je treba tudi delo za svetovni mir nasloniti na širjenje krščanskih idej o bratstvu vseh narodov in z razširjanjem praktičnega krščanstva širiti ljubezen in pravico tamkaj, kjer razširja Rusija sovražstvo. A tudi v Rusiji sami je treba širiti pravega krščanskega duha. Ideja cerkvenega zedinjenja je sedaj bolj času primerna kakor kdaj prej. Od nje je v veliki meri odvisno ne samo misijonsko delovanje katoliške Cerkve, temveč tudi svetovni mir in rešitev zapadnoevropske omike in civilizacije. Bodočnost pa bo pokazala, ali se bo Evropa še dalje vdajala misli, da more ohraniti svetovni mir samo s pomočjo Zveze narodov in s političnimi sredstvi, ali pa bo spoznala, da ni boljše bodočnosti, dokler ne bo pravičnost zakraljevala vsem narodom, tudi zaostalim, in dokler se čim več posameznikov in narodov ne nasloni na trdne temelje Kristusovih nauk.

Mednarodni kongres knjižničarjev in knjigoljubcev v Pragi.

Ob zvokih narodne himne, ki jo je zapel zbor praške »Tipografije«, se je letos 28. junija dopoldne v slavnostni dvorani češkega narodnega muzeja otvoril mednarodni kongres knjižničarjev in knjigoljubcev. Bil je v resnici mednarodni. Svoje zastopnike so poslale tele države: Anglija, Belgija, Bolgarija, Danska, Egipt, Estonija, Francija, Nizozemska, Latvija, Palestina, Poljska, Portugalska, Avstrija, Rumunija, Rusija, Severna Amerika, Španija, Švedska, Švica in Turčija. Nemci so sicer par tednov prej imeli svoj lastni kongres knjižničarjev na Dunaju, ko so slavili dvestoletnico dunajske nacionalne (prej dvorske) knjižnice, vendar so poslali posebno deputacijo, med katero je bil tudi predsednik društva nemških knjižničarjev; nemški knjižničarji češko-slovaške republike so bili navzoči polnoštevilno. Našo kraljevino so zastopali trije oficijelni delegatje: Uroš Džonič, ravnatelj belgrajske vseučiliške knjižnice; Franjo Fancev, ravnatelj zagrebške vseučiliške knjižnice, in Joža Glonar, bibliotekar državne licejske knjižnice v Ljubljani. Tako se je v pozdravnih govorih na slavnostni otvoritveni seji čul pravi mednarodni Babilon. Poleg znanih

svetovnih jezikov se je čula tudi la-tiščina, hebrejščina in — pač prvič na kakem mednarodnem kongresu — lužiščina. Častitljivemu Muki se je na glasu poznalo, kako ga je ganilo, da se sme na mednarodnem kongresu v svoji materinščini oglasiti tudi — »slovanski Benjamin«. Posebno pomembna pa je bila izjava voditelja nemške delegacije, ki je v imenu društva nemških bibliotekarjev, ki obsega vse bibliotekarje nemške narodnosti na nemškem etnografskem ozemlju, izjavil, da je ta organizacija pripravljena sodelovati pri vseh onih podjetjih, ki delajo na tem, kar človeštvo druži.

Ta lepi akord, ki je zazvenel v otvoritveni seji, se je takoj naslednjega dne v pomembni obliki oglasil znova. Predsednik zveze francoskih knjižničarjev je v prvi sekciji predložil, naj se osnuje stalen mednarodni odbor iz zastopnikov posameznih knjižničarskih organizacij, ki naj bo nekaka mednarodna reprezentanca knjižničarstva. Skrbel bi naj za prireditve mednarodnih kongresov, za varstvo stanovskih pravic, za izdajo mednarodnih pomožnih knjig za bibliotekarje, pred vsem pa bi naj delal na to, da stopi v zvezo in stike s sorodnimi organizacijami, kakor je n. pr. Društvo narodov ali Zavod za intelektualno kooperacijo. Skratka, delal bi naj na to, da se mednarodna organizacija knjižničarjev tudi formalno pridruži delu onih zavodov, ki so nastali po vojni kot nekaka reakcija, kot organizacija duha proti organizaciji sirove sile in materije; v tako organizacijo so bibliotekarji že po naravi svojega dela naravnost poklicani. Ko se je v ta namen predložil pripravljani odbor, sestavljen iz po enega Francoza, Angleža, Šveda, Čeha in Poljaka, je vstal zastopnik Nemcev in vprašal predsednika, ali ne obstaja mogoče želja, da se v ta pripravljani odbor izvoli tudi kak zastopnik Nemcev. Po kratki pavzi, ki je bila nekoliko mučna, je vstal referent in predlagatelj, Francoz, in izjavil: »Taka želja, gospoda moja, ne obstaja — obstaja marveč naravnost potreba.« Razen skrbi za to mednarodno reprezentanco je prva sekcija obravnavala še druge probleme mednarodnega značaja: mednarodno zameno publikacij, dublet raznih knjižnic, mednarodno zameno profesorjev knjižničarskih šol in knjižničarjev ter mednarodno statistiko knjig.

Razprave druge sekcije so bile bolj tehničnega značaja in so za javnost manj zanimive; govorilo se je o raznih

sistemih katalogizacije in bibliografije. Videlo se je, da stojijo na tem polju med vsemi Slovani najviše Poljaki.

Tretja sekcija je bila posvečena zgodovini knjig in knjižnic. Vršila so se predavanja o maloruski lepi knjigi, o zgodovini slovanskih tiskov v petnajstem stoletju, o razvoju hrvaškega knjižničarstva (beseda »knjižnica« se pojavi najprej v kajkavščini v šestnajstem stoletju), o zgodovini poljskih knjižnic, o čeških kancijonalih v poljskih zbirkah itd.

V četrti sekciji so se čula poročila o znanstvenem knjižničarstvu današ-

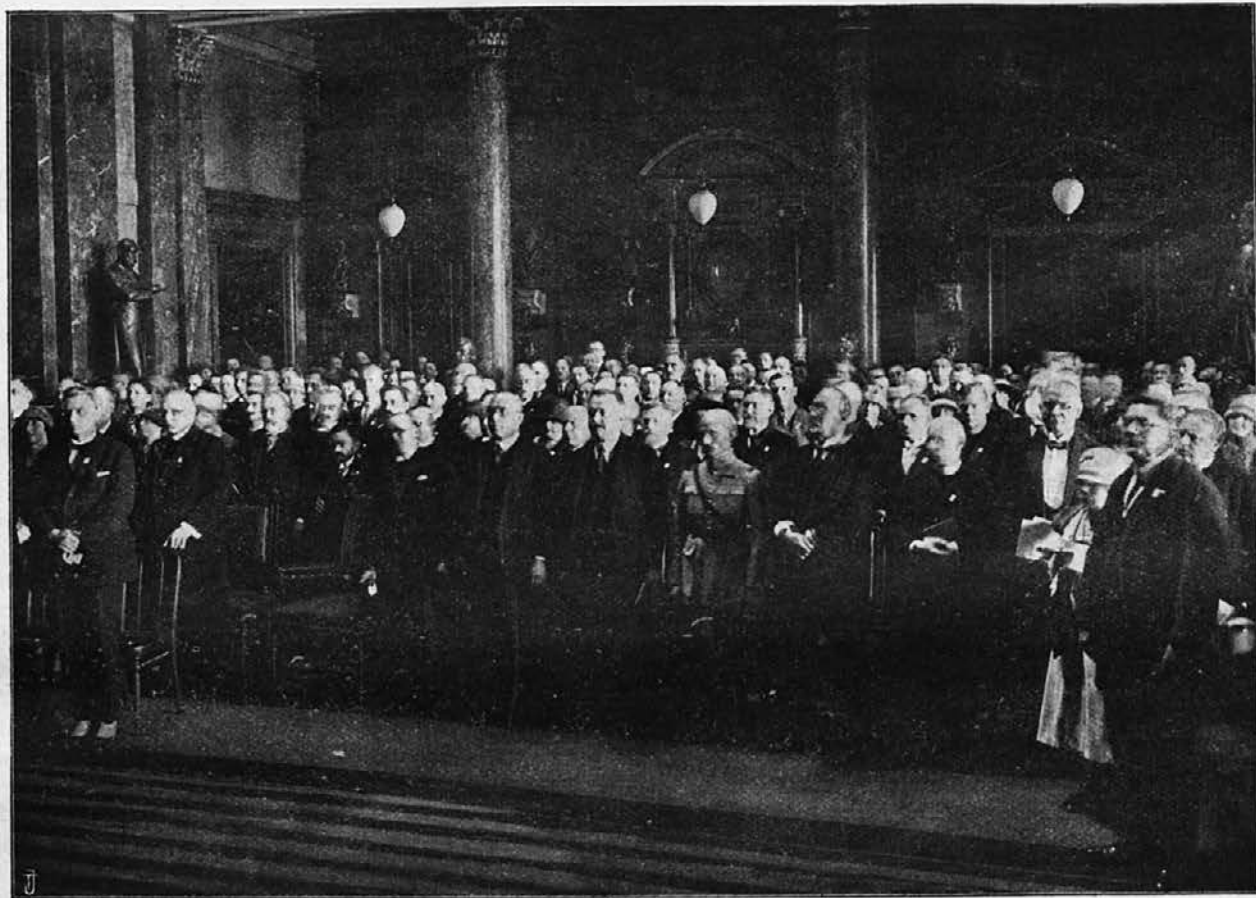
Ta velikanski program se je obravnaval tri dni dopoldne in popoldne; neizogibna, dasi neprijetna stvar je na takih kongresih, da zborujejo razne sekcije ob enem, tako da je človek v vednih zadregah, kam bi šel, ker ga vse miče. Poleg obravnav pa je namenom kongresa služila tudi cela vrsta razstav, ki so njegove obravnave ilustrirale. Vse znamenitejšje češke biblioteke so na te razstave poslale svoje znamenitosti. Za širšo javnost so se odprle tudi sicer teže dostopne knjižnice, kakor n. pr. prekrasna knjižnica premonstratov v Strahovu pri

Nove knjige.

Sveti Alojzij Gonzaga, zaščitnik krščanske mladine. Za dvestoletnico kanonizacije 1726 — 31. dec. — 1926. Sestavil dr. Jože Debevec. Založil Glasnik. Tiskalo Tiskovno društvo v Kranju. Dobiva se v Ljubljani pri upravi Glasnika, Zrinskega c. 9.

Sveti Alojzij. Studije in pesmi. Silvina Sardenko.

Dve knjigi — istega naslova, a vsaka zase posebnost. Izšli sta ob 200letnici, odkar je bil Alojzij proglašen za svetnika. Prva knjiga je zgodovinski živ-

Zborovanje knjižničarjev v Pragi.

nje dobe po raznih državah, o telesnih in duševnih pogojih za knjižničarski posel, o novih tipih visokošolskih knjižnic, o vodstvu znanstvenih knjižnic itd.

Za širšo javnost so bile posebno važne obravnave pete sekcije, določene za probleme ljudskih knjižnic in o tisku in knjižnicah za slepce. Če bi hotel samo našteti naslove predavanj, bi daleč prekoračil skopo mi odmerjeni prostor. Ko bo izšlo poročilo o kongresu v tisku, bom o obravnavah te sekcije poročal posebe.

Šesta sekcija se je bavila s tehničnimi problemi tiska, s problemi lepe knjige in knjigoljubstva.

Pragi. Ob enem si lahko ogledoval kompletne izložbe čeških založnikov, se zamišljal nad modeli in statistikami ljudskih knjižnic v češki provinci, občudoval silni razmah maloruskega in beloruskega slovstva po vojni, in se trudil, kako vsaj v naglici in za silo urediš obilico novega in lepega, s čimer si napasel oči.

Znana češka organizatorična spretost in ljubezniva, ne vsiljiva gostoljubnost pa sta pomogli, da noben udeleženec kongresa pod obilico dela ni omagal, in da se vsak teh lepih praških dni spominja z veseljem zadovoljstvom in v živi zavesti, da so bili resnično plodni.

G. Kifeljč.

ljenjepis. Toda ni običajen, vsaj v našem slovstvu ne. Pozna se mu, da ga je pisal mož, ki je po Danteju v Italiji doma in ki pozna ono dobo, v katero je moral ob spisovanju posegati. Pozna se mu, da je pisatelj točen poznavavec starih pisateljev in pesnikov, grških in latinskih, ki so jih baš v dobi pred Alojzijem in ob njem kakor vnovič izgrebli iz prahu in posebno mnogo čitali. Tudi je novo v spisu, da pisatelj ob dogodkih, ki se po vsakdanjem mišljenju zde »čudni«, ki so nam res teže umljivi, sam obrazloži, kako jih je umevati in razlagati. S tem pa pridobi spis potrebno živahnost in zanimivost, katero podpira lep jezik, ki

nikdar ne utruja. Najboljša ocena za knjigo je pa dejstvo, da se mora pripravljati že drugi natisk, pri katerem naj se nekatere tiskovne pomote iztrebijo in pri avtorju, ki v Slovincih njegovo ime že toliko velja, da nam ni treba še stanu podčrtavati, gimnazijski profesor črta. (Zašel je baje preko avtorjeve volje tja na naslovno stran. Sploh naslov in čast ne jamčita nikdar, da bi bila knjiga »bolj polita in boljš'ga žita«.) Ta prva knjiga pa je za vse, ki niso še brali Alojzijevega življenjepisa, potrebna, da gladko umejo drugo, *Silvino v Sardenko* o sv. Alojziju. Ob tej knjigi človek očaran obstane, ko jo prime v roko — zaradi zunanje oblike. Knjiga je po svoji opremi zares bela vrana v našem tisku. Vsa resna imenitnost, ves čudoviti mir in neka topla preprostost ti zaveje iz take knjige. »To pa je samo za psalme ali za Sirahovo modrost,« je bila prva misel, ko sem knjigo odprl. Priznati moram, da je Sardenko v tej knjigi podal sv. Alojzija čisto od posebne strani, na način, kot doslej ni bil doumevan še noben svetnik med nami. Ni ga prikazal kot človeka, ki je tako od nas in nad nami, da obupan odložiš knjigo in pomisliš: Kaj bi? Ta ni hodil po zemlji. Čemu bi mi bil? Je v knjigi doživljanje svetnikovega življenja, je umevanje njegovega heroizma (junastva), ki je bil doslej kajkrat tako zmotno in blede umevan. Vsa vsebina je razvrščena po rasti Alojzijeve duše v učenca, viteza, angela, apostola, mojstra, romarja, mučenca, redovnika, svetnika, vzornika. Tem razmišljanjem odmevajo v drugem delu zbori pesmi. Brez dvoma je ta zamisel izvirna in mladim dušam v sedanjosti bližja, ker poglobljena, seveda za vsesplošno umevanje nekaj težja. Zato so v pomoč umevanja dodatki, ki pesmi osvetlujejo z zgodovinskimi dogodki, ki so nagibi za te pesmi. So med njimi, ki jih ne pozabiš in ti ob prvem branju zažare z veliko otroško ljubeznijo. So pa tudi težje, premišljujoče, ob katerih se moraš ustaviti — in so ti bolj duhovno berilo nego pesem. Veselo dejstvo je: dve novi knjigi imamo, ki naj bi šli v naše družine. V dobi, ko sport in goja telesnosti ni več samo pot k namenu, ampak namen sam, ko tekma za zgolj materielne dobrine od riva duševnost, ko gre skozi roke in srce toliko sirovega čtiva, je branje take knjige res kakor bi si človek umil dušo z božjo roso. R. C.

Mladim in starim »trudoljubivim peresnikom«.

Ob versko pesem bi postavil tudi prigodnico, ki jih kajkrat dobiva uredništvo. Prigodnice peti — je nekako potrebno rokodelstvo. Ko sta sedela Ivan Cankar in Dragotin Jesenko v kavarni, je pristopil dimnikarski mojster in je poprosil: »Gospoda, ki znata pesmi zlagati, naredita mi vsak eno pesem za novoletno dimnikarsko voščilo!« Ivan Cankar je bil dobre volje. »Mož, koliko plačate za pesem?« Mojster: »En goldinar za tri kitice; če je daljša, tudi več!« Cankar: »Jesenko, ti naredi pet kitic, ker si že oženjen, jaz pa tri.« In pri priči sta jih zložila in spravila honorar. Ivan je večkrat pravil o teh pesmih »na vatle«. Vemo pa, da so najboljši pesniki zlagali tudi prigodnice: Prešeren, Župančič itd. Toda vsaka ima v sebi življenjsko moč in, dasi prigodnica, ne bo nikdar umrla. To so pač dela mojstrov. Vsakdanje prigodnice (za cerkvene, narodne in osebne slovesnosti) so ob prazničnem razpoloženju družbe redno jako burno pozdravljene, kar marsikoga zavede, da ponudi pesem listu. Taka pesem pa nima nobene vrednosti za splošnost in je list tudi priobčevati ne more in ne sme.

Naj navedem nekaj primerov:

Novomašniku.

Vornar v nevihti imajoč težkoče,
prišedši v luko, drago mu zavetje,
v varnem mestu gledajoč imetje,
goreče tebe moli, večni Oče!

Samo ta kitica zadošča in razodeva vso pesniško revščino tega soneta. (Še to: soneta se loti ne-pesnik, ko se ga resnični pesniki boje. Ni mnogo Prešernov in Petrark in Dantejev na svetu!)

Pravtako druga prigodnica za isto slavje:

Orglje so bile se mogočne oglasile,
zbor pevcev v pozdrav je zapel:
Novomašnik, bodi nam pozdravljen,
od Boga si nam poslan.

Iz src zbranega ljudstva prihaja isti
pozdrav;
Novomašnik, bodi nam pozdravljen!

»Otmi, otmi nas, Bog!« — samo to
molitev ima Krivogled ob takih verzih.
Ali pa tale:

Manom pisatelja F.D.

Gromko zadoneli so
bronasti zvonovi,
ali razumeli so
naši jih domovi?

Bim, bam, bim, bom,
počival bom;
bom, bim, bam, bom,
saj mir želim itd.

Res, da je v pesnitvi nekaj verzov
boljših, toda te dve kitici iztisneta
iz prsi: »Otmi, otmi nas, Bog...«

Še eno:

Spominčica za god.
Življenje naše — temna noč
(saj ni res!)

in polno potov zmote,
ki vodijo v grehote;
ogniti nam se ni jih moč.

(Tako? Ali verujete v kismet? Ste
Turek?)

Teh zgledov naj bo dovolj za to
stroko. Veljaj: ne mučite Krivogleda
s temi nadlogami, ima drugih za po-
trebo dovolj.

Podobna bridkost kot s prigodnicami
je tudi z domorodnimi pesmimi. Vsak
narod je preživljal dobo nacionalnega
prebujenja. V tej dobi je tudi vsak nar-
od pel o domovini, o rodu, o zemlji
domači, o zgodbah svojih dedov, o
junakih in borcih za osvobojenje. Za
tako dobo so bile domorodne pesmi
potrebne in so marsikatere take, da
so preživele čas prerojenja in so še
danes branja vredne, in še druge, ki
so ponarodele ali so postale narodne
himne (»Naprej zastava Slave«, »Lepa
naša domovina«, »Kje dom je moj«,
»Buči morje adrijansko« itd.). Pre-
pričan sem, da je tudi danes »domo-
rodna« pesem še uvaževanja vredna,
in resnično je le vesel pojav, da take
pesmi prihajajo iz vrst preprostega
naroda, ki z njimi dokazuje, da je
narodno-zavedno čustvovanje pro-
drlo od prvih nekdanjih klicarjev
in buditeljev že v najširše plasti. Se-
veda nekaj drugega je, ali se taka
pesem posreči, ali je tiska vredna.
Le prerada izzveni politično; še zme-
raj pa velja: politična pesem — grda
pesem.

N. pr.: Tožba.

Da težko mi je v srcu,
to sam najboljše znam.
Da pelina dosti je v vrču,
skrbi že narod mi neznan (?).

Pa tudi lastni narod
za dobičkom hrepeni.
Za ideje, srečen zarod
pa malokdo sedaj stremi.

Če daš mu cvenka dosti,
obljube in ministra stol,
izvedel kmalu boš novosti,
da v Beograd sam hiti že dol.

Da nas bi vodil ideal,
ljubezen, spoštovanje do jezika,
ne bil naš Bog bi materijal,
berač bi bil vladika.

A vsaki zdaj le čaka,
da zlato se v naročje suje,
na to mu sveta stvar je vsaka,
a narod, narod pa glada.

To je narodno-socialno-politična
»pesem« — in vendar ni pesem. Vse-
bina je pripravna za časopisne članke,
za govore na shodih, za dnevno stran-
karsko borbo, ni pa za pesem. — Ali:

Moja bol.

Slovenija!
Ko bila si še hči,
te srce je bolelo,
da ti še bolj ni.

Zdaj nisi samo pastorka;
še manj ko dekla si.
Znoj in solze so tvoj delež.
Slovenija trpi!...

Izrazito politična pesem: politisch
Lied — ein garstig Lied. — Ali:

Klic iz zasuznjenih (?) grobov.

Oh, čuj peti (?) rodne brate,
ki jim rodovitne trate
tujec tlači žalostno.

Čuj njih klice po pomoči,
ki glase se v vsaki noči,
čez prostrano temno plan.

Naj ti zgledi zadoščajo. Ponovim: So
veseli dokazi o živahnem razmahu in
poglobitvi narodne zavesti, o trdnem
prepričanju, da politične meje medse-
bojne ljubezni med brati ne zaduše, da
je delo za narodno prebujenje med
nami dovršeno in je že doba, ko se na-
rod kot samostojna, zavedna enota po-
svečuje delu za višje kulturne dobrine.

S temi splošnimi ugotovitvami naj
bi bilo odgovorjeno tudi na mnoge
druge pošiljatve, ki spadajo v te sku-
pine. Vsak si bo sam ustvaril sodbo.

Uredništvo še opozarja: Teh roko-
pisov naj nihče ne zahteva nazaj. Kdor
hoče imeti »za spomin« pesemco, naj jo
ima doma prepisano. Uredništvu jih je
nemogoče vračati. — Mnogo pesem
pa imamo, na katere bomo odgovorili
kesneje — posamič, ko še prej v pri-
hodnji številki zapišemo nekaj misli
o erotičnih pesmih.

F. S. F.

Mladika 1926.

Naše slike.

Dne 3. oktobra 1926 poteče 700 let,
odkar je umrl »ženin svete revščine«
Frančišek Asiški. Pri vseh krščanskih
narodih slave 700letnico tega moža,
ki je z nepopisno preprostostjo in
brezmejno ljubeznijo do Boga in bliž-
njega prestvaril tedanjo zelo propalo
človeško družbo. Najslovitejši umet-
nik, ki je bil rojen nekaj let po Fran-
čiškovi smrti (1266) in se od pastirčka
popel do umetnika in preslikal zgorn-
njo in spodnjo cerkev sv. Frančiška
v Assisiju, je Giotto di Bondone. Iz
njegove mladostne dobe, ko je bil
spomin na Frančiška še tako živ, je
28 slik v zgornji cerkvi, iz kesnejše
dobe so slike na mokri omet v spodnji
cerkvi sv. Frančiška v Assisiju. Giotto
je slikal mnogo v Rimu, tudi v Na-
poliju. Leta 1334 je bil poklican v
rojstno mesto Firenco, kjer je vodil
stavbo stolnice. Pokopan je v tej cer-
kvi, ko je l. 1336 ob načrtih za zvo-
nikovo pročelje umrl. Mladika prinaša
njegovo sliko, ki predstavlja sanje Ino-
cencenca III., ko je videl papež, kako se
podira cerkev sv. Petra, pa jo opre-
slaboten menih ter jo otme, da se ne
zruši. Druga Giottova slika kaže Fran-
čiška pred očetom, ko mu vrne obleko
in denar in gol veselo vzklikne: »Sedaj
ne bom več rekel: oče Bernardone,
marveč Oče naš, kateri si v nebesih.«
— Slika Frančiškova, ki je v spodnji
cerkvi, je izpod čopiča Simona Mar-
tinija in velja za najlepši portret svet-
nikov.

Bela Krajina. Opozarjamo na M. Ga-
sparijeve risbe iz Bele Krajine v pri-
čujoči številki Mladike. Predočujejo
nam domove, zidanice in ljudi iz tega
božjega vrtička, o katerem je izpre-
govoril Belokranjec Matija Malešič z
»Zakopanim vinom« tako toplo besedo.

Slovníški in slovarski brus
knjižne slovenščine.

I. Koštiál.

svota (shrv.) * vsota, znesek.**svrha** (shrv.) * namen; v svrhu pro-
daje * za prodajo.**širokejši** * širši.**šlem** (č., iz germ.) * čelada (it., a ljud-
stvu domača beseda).**špranja** (nemški) * razpoka, razporek,
reža, vrzel.**štampa** (it.) * tisk, časniki.**štediti** * varčevati.**štedljiv** * varčen.**štetí** v neprehodnem pomenu * šteti
se, veljati; n. pr. »tu šteje vsaka
ura mnogo« * velja; službena doba
mi šteje od... * se všteta, se šteje.**števniki glavni nesklanjani** * se mo-
rajo sklanjati; n. pr. kapital štiri-
deset milijonov * štiridesetih; v sta-
rosti trideset let * tridesetih; iz
sedem farâ * sedmih.**števniki glavni pri samostalnikih brez
ednine** * ločilni: dve sani * dvoje
sani; tri vrata * troja; med dvemi
vrati * dvojimi; sedem ust * sed-
mera usta.**števniki ločilni** * glavni v takih pri-
merih: preden mine troje dni * pre-
den minejo trije dnevi.**štrena** (nemški) * pramen, predeno.
ta (zaimek): a) edn. dajalnik in mest-
nik ženskega spola **ti** * tej; pri ti
priliki, pri ti ženski * pri tej; po
ti poti * po tej; — b) edn. orodnik
moškega in srednjega spola **s tim**
* s tem.**tekem** * med, v; n. pr. tekem leta * med
letom; tekem štirih let * v štirih
letih.**temelj** (shrv. iz gršč.) * podstava, pod-
laga, osnova, vklada.**temeljít** * korenit.**temu** ni tako (po nemšč.) * (to) ni
tako, stvar ni tako.**tičeč** se (od tikati se, -čem se) * tičoč
se.**tičoč** (od tičati, -im) * tičeč.**tirjati kaj od koga** * terjati koga za
kaj.**tja: do tja** v časovnem pomenu * do-
tlej, do tedaj.**tla;** množ. orodnik: **nad tlom** * nad
tlemi.**tolikanji, -a, -e** * tolik(šen); s tolikanjo
vztrajnostjo * s tolik(šn)o.**tolovaj** (madž.) * razbojnik, ropar.**Tolstój:** rod. in tož. **-toja**, or. **-tojem**,
daj. **-toju**, mest. pri **-toju** * Tol-
stega, -tim, -temu, -tem.**topova krogla** * krogla iz topa (topov-
ska krogla).**toraj** * torej (iz to-že-j).**toževáti, -ujem** * tožiti, obtoževati.**tožilnik edninski srednjega spola enak
rodilniku** (pri imenih živih bitij) * enak
imenovalniku; n. pr. X. zavrne pre-
živega dekleta (gorenjski provinci-
jalizem) * X. zavrne preživo deklet;
tistega teleta je Balant že prodal
* tisto tele.**tožilnik kot predmet pri povratnem
glagolskem načinu** * mora biti ime-
novalnik (osebik) ali pa naj se sta-
vek izrazi po tvornem načinu: tam
se dobi steklenico rakije * stekle-
nica (ali pa: dobiš, je dobiti stekle-
nico); bitje, ki se ga mora krotiti
* ki se mora (ali ki ga je treba
krotiti) ali ki ga moraš ali moramo
krotiti; naj se ju obesi * naj ju obe-
sijo; kar se jih je vprašalo * kar so
jih vprašali (sodniki).

tožilnik kot **predmet** pri **povratnih glagolih** * rodilnik; n. pr. »da se je je lotevala omotica« * da se je je lotevala; parada, ki se jo je udeležil kralj * ki se je je udeležil.

tožilnik (predmetni) **namesto rodilnika** (»delnega«) v takih primerih: Orehe smo smeli jesti, kolikor se nam je poljubilo * orehov.

tožilnik: predmet v tožilniku v nikalnem stavku * mora stati v rodilniku (izjeme: nič, kaj, nekaj, kar); n. pr. Jeanne ni opazila kri * krvi; ni znala premeriti dolžost skoka * dolžosti; ni mogel razumeti ta način boja * tega načina.

tožilnik prosti (nezavisni) * s (z); n. pr. živali sta se naskočili, prsa ob prsa * s prsmi (ž. sp.) ob prsi; v srcu upanje, se je vrnil M. v hribe * z upanjem v srcu se je vrnil; mož je stal, oči obrnjene proti oltarju * z očmi, obrnjenimi.

trd: 2. stopnja **trdejši** * trši.

trebat * (po)treba biti; n. pr. državi trebajo sposobni delavci * državi je treba sposobnih delavcev (država potrebuje ...).

tresaje (od tresti se!) * tresoč se.

trpni deležnik glagolov I. vrste: a) s sičniško osnovo, stvorjen s **šumevcem** * s sičnikom; n. pr. prinešen, pomolžen, popašen, zagrižen * prinesen, pomolzen, popasen, zagrižen; — b) z ustniško osnovo, stvorjen z **-lj-** * brez **-lj-**; n. pr. oskubljen, izdolbljen * oskuben, izdolben.

trpni deležnik neprehodnih glagolov * II. tvornopretekli deležnik; n. pr. lepo (z)raščen ali (z)rasten mož * (z)rastel, (z)rasel; zamrznjeno jezero * zamrzlo; nagnito sadje * nagnilo; zgnil zajec * zgnil (segnil); otrpnjeno mesto * otrplo; vojaki so bili opešani * opešali; zatečeni prsti * zatekli; pretečeni četrtak * pretekli.

trpni način s predlogom od * tvorni sklad: zmagán je bil od I. * I. ga je (bil) premagal; K. je bil ubit od delavcev * K—a so ubili delavci.

tuljenje * tuljenje.

tuhtati (nemški) * modrovati, mozgati.

tutorstvo (lat. tutor) * váruštvo.

u- (predponka) v besedah, ki izražajo gibanje v kaj (noter) * v-; n. pr. utis * vtisk; utikati se * vtikati se; uprežni psi * vprežni; udihavati * vdihavati; umešati se * vmešati se. Prav pa se piše: umesiti kruh, ker služi tu predponka u- le v to, da se iz nedovršnika mesiti napravi dovršnik; uvod, uvajati, uvesti, ker stoji predponka pred v.

učiti se čemu * česa.

ugasniti, -snem luč, svečo * ugasiti, -sim (sveča pa ugasne).

ugašati v neprehodnem pomenu * ugasovati ali gasniti; n. pr. ugašajoča žerjavica * ugasujoča. (Ugašati je prehodni glagol: ugašamo sveče.)

ukiniti (shrv.) * razpustiti, razveljaviti, opustiti, ustaviti, odpraviti.

ukvartirati * nastaniti (-im), dati stanovanje.

umiljavati se (shrv.) * dobrikati se, prilizovati se.

umreti na jetiki, vsled naporov, na vnetju * za jetiko, za vnetjem, od naporov.

umreti nasilne smrti * storiti nasilno smrt.

uni, -a, -o * oni.

upiti, upitje * vpiti, vpitje.

upleniti koga, kako mesto * opliniti (upleni se pa plen).

usmev (češki) * smehlaj.

usodepol(e)n * usoden.

usojati si * usojati se (iz shrv. usudivati se).

ustmen * usten.

utemeljen * obrazložen, osnovan, upravičen.

uvideven (shrv.) * razsoden.

uvideti * spoznati, spredvideti.

v- predponka v besedah, pri katerih si ne moremo misliti gibanja v kaj (noter) * u-; vležem se, vleči se; * uležem se; vsesti se * usesti se; vstaviti koga v diru, vstaviti se (= ne iti dalje) * ustaviti; vloviti * uloviti; vjeti * ujeti; dež se vlije * ulije (toda: vlitoli olje v ogenj). Prav pa je: vstati, vžgati (ker sta nastala iz vz-stati, vz-žgati); vstaviti (zaplato v rjuho).

vajen temu, na to * tega.

varjem, varvati * várujem, várovati.

včera, zvečer, včera, ponoči * sinoči.

varovati se pred čim (po nemšč.) * česa.

več * nekaj, nekoliko, nekateri; n. pr. čez več dni sta bila spet pri močvirju * nekaj. — **Več** naj se rabi zgolj v pomenu pravega primernika (2. stopnje): mi smo se učili več ur kakor vi.

več, sklanjano * se ne sklanja; n. pr. na večih krajih, v teku večih let * več (če misli pisatelj 2. stopnjo); nekaterih (če ne misli 2. stopnje, ampak le: na več kot enem kraju, v več kot enem letu).

vedeti, vem (in zloženke), II. tvornopretekli deležnik (za)vedla, (za)vedli * (za)vedela, (za)vedeli.

velelnik dovršnih glagolov v prepo-vedu in svarilu * velelnik nedovršnih glagolov; n. pr. nikar me ne vprašaj * ne vprašuj; ne prisezi po krivem * ne prisegaj!

velelnik glagolov na -ijem: pite, pokrite, nalite, zavite, razbite, zašite * pijte, pokrijte, nalijte ...

vendar v vprašanjih (za nemški doch) * pa, neki; n. pr. kako bolezen je imel vendar? * kako bolezen je pa (neki) imel?

verjeti, verovati na kaj * v kaj.

ves, vsa, vse. Napačne oblike: edn. im. in tož. sr. sp. vso * vse; edn. or. m. in sr. sp. vsim * vsem (tako tudi množ. daj. vseh sp.); množ. or. vseh sp. vsimi * vseimi; množ. rod. vseh sp. vsih * vseh.

veša (čarovnica; nočni metulj) * vešča.

vešč laščini * laščine.

vezhati (shrv. od »vješt« = vešč) * uriti, vaditi.

vidé * videč.

vidši * videvši ali bolje: videč (ko je videl).

vinotoč * vinotočnica, vinarn(ica).

vitezki, vitežstvo * viteški, viteštvo.

viž * vidiš (skrčeno: viš).

vočigled (po nemšč.) * spricho.

vodena površina * vodna površina (ali površina vode).

voz: množ. **vozi** * vozovi.

vpogled * pogled (v kaj).

vprašalni zaimki in prislovi se rabijo po krivem namesto oziralnih v takihle stavkih: »človek ali kaj je že bilo se je moral prikristi« * kar; »v Bistrici ali kje je bilo so videli divjo mačko« * kjer.

vragoljast * poreden.

vrdevati * vardevati.

vrvti * vrveti.

vs- (predponka) * vz- (brez ozira, ali se izgovarja zvočno vz- ali nezvočno vs-); n. pr. vshod, vstrajen, vsklikniti * vzhod, vztrajen, vzklikniti.

vsak za predlogom »brez« * kak, noben, najmanjši; n. pr. brez vsakega dvoma * brez kakega (nobenega, najmanjšega) dvoma; brez pomoči vsakega drugega čuta * kakega (katerega) koli.

vseeno v pomenu »vendar« * vendar, le.

vsesti se * usesti se.

vseučilišče * vseučilišče.

vsikdar * vsekdar.

vsled (po nemšč.) * po, zaradi, iz, od; n. pr. oba sta vsled lakote slabela * od lakote.

vštevši: do vštevšega (!) 15. decembra * do vštetega ...

vtis (utis) * vtisk. V glagolu II. vrste vtisniti je **k** izpal pred **n**, v samostalniku pa ni vzroka za izpad.

vzeti k sebi jed * použiti.

vzeti si kaj k srcu * gnati si ...

vzhičen (shrv.) * zamaknjen; navdušen, zavzet.

vznojiti se * uznojiti, oznojiti se.

vzor-žena, vzor-mož (po nemšč.) * žena vzornica, vzorna žena, vzor žene ...

(Konec prihodnjic.)

GOSPODAR IN GOSPODINJA

O lepem vrtu.

Roža — kraljica vrtov.

Inž. Ciril Jeglič.

Spenjavke sadimo po navadi spomladi, preden začno odganjati. Kakor vse vrtnice, imajo tudi spenjavke najrajši močno ilovasto (ne pretežno glinasto) zemljo, ki je dobro obdelana in rahla. Ako zemlji primanjkuje apna, ji moramo primešati pred saditvijo apnenega prahu, presejano sipo od starega zidovja ali pa cestno blato, predelano v kompost, itd. Prav bujno in krepko se bodo razvijale rastline, ako denemo v izkopano jamo ob straneh ali pa tudi na dno nekaj dobro dozorlega gvojelega gnoja, tako da stare korenine ne stoje neposredno na njem, ampak se šele pozneje vrastejo vanj nove mlade koreninice. Pri saditvi korenine nekoliko prirežemo in moramo paziti, da se zlasti finejše koreninice ne sprimejo vkup, ampak da se razprostro po jami lepo na vse strani. Če hočemo posajenim spenjavkam še boljše pogoje, denemo okrog posajenih rastlin približno dva prsta debelo plast preperlega hlevskega gnoja. Pri pomladanski saditvi rastline takoj prav na kratko obrežemo, tako da kmalu krepko odženejo. In čeprav tedaj ne cveto takoj prvo leto, kakor bi želeli, se pa v tem času okrepe in bodo tem bogateje cvetele v prihodnjih letih.

Vrtnice-spenjavke nastavijo največ cvetja na enoletnih poganjkih, torej na tistih krepkih šibah, ki so vzrastle v teku prejšnjega leta. Pri obrezovanju spenjavk pa marsikdo napravlja hude napake, ker poreže in odstrani baš tiste divje poganjke in pusti le starejši les. Če hočemo imeti vedno bogato cvetoče in krepke spenjavke, moramo pravilno obrezovati. Že poleti, ko odcveto, odstranimo star, odcveteli les, kolikor je nerabnega, ter napravimo prostor letošnjim dolgim poganjkom (šibam), ki bodo cveteli prihodnje leto. Na ta način lahko starejše spenjavke prav lepo pomladimo. Spomladi jih ponovno očistimo, zlasti če je bila zima neugodna in so poganjki nazeblji. Zdravih mladih poganjkov pa prav nič ne skrajšamo.

Vrtnarji večinoma tudi spenjavke cepijo na šipek, in sicer nizko, tik nad koreninami divjaka, ki ga vzgoje iz semena. Potrebno pa to cepljenje ni. Prav tako dobro in lepo se razvijajo

spenjavke, ako jih razmnožujemo kar s potaknjenci, tako kakor vzgajajo kmetska dekleta mesečne rože.

S potaknjenci se razmnožujejo spenjavke na dva načina. Poleti, v juliju in avgustu, napravljamo zelene potaknjence od mladik, ki so dovolj olesenele. Potaknjencec naj ima vsaj tri očesa. Spodnji del potaknjenceca odrežemo tik pod očesom, kjer je vsajen pecelj lista, katerega popolnoma odrežemo, a daljnja dva lista nekoliko prikrajšamo. Te potaknjence moramo potakniti v pesek ali v prav peščeno prst pod steklom (v topli lehi, rastlinjaku, v kakšni posodi, s steklom pokriti, itd.) ter jih moramo imeti v vlažnem zraku zaprte, dokler ne poženejo korenin. Za preproste razmere in za ljudi, ki se le bolj mimogrede utegnejo baviti z vrtnicami, je pa ta način razmnoževanja preveč zamuden in zvezan s stroški.

Mnogo bolj praktičen in silno preprost, pa tudi zanesljiv je tale način razmnoževanja s potaknjenci:

Od vrtnic spenjavk narežemo v prvi polovici oktobra po 20 do 30 cm dolge potaknjence, ki pa morajo biti že oleseneli. Spodaj jih odrežemo tik pod kakšnim očesom, odstranimo jim liste ter jih v razdalji 30 do 40 cm do polovice potaknemo na dobro pripravljeno vrtno gredico, kjer smo zemljo globoko prekopali in premešali s preperelim gnojem. Ko pritisne hud mrz, zavarujemo potaknjence še s tanko plastjo igličevja ali drobnega gnoja. Spomladi ti potaknjenci poženejo korenine in ozelene. Na jesen ali naslednjo pomlad jih pa presadimo na stalno mesto.

Za nekatere namene, zlasti za okras na pokopališču, se najlepše podajo spenjavke, vzgojene v obliki visokostebelne žalujke. Tu je pa treba cepiti na šipek. Jeseni, v oktobru, nakoplji v goščavi lepe, krogi dva metra visoke in ravne šipke ter jih presadi na določeno mesto. Vsajen divjak položi na zemljo in ga pokrij s prstjo, da ga ne posuše zimski vetrovi. Ko začne spomladi odganjati, ga dvigni in priveži h kolu. V drugi polovici julija ali v avgustu okuliraj na speče oko. V divjak vstavljeno oko bo tedaj odgnalo prihodnjo pomlad. Za cepljenje (okulacijo) uporabljaj le dobro razvita očesa. Na visokostebelni šipek cepljena spenjavka napravi s svojimi tankimi visečimi vejami vrbi žalujki podobno krono. Toda za to obliko niso vse

spenjavke enako sposobne. Crimson Rambler in njej slične sorte z debelejšimi, pokončnimi poganjki niso prikladne za cepljenje v krono, pač pa sorte z vitkimi, mehкими poganjki, zlasti križanke Wichurove rože (n. pr. Excelsa, Dorothy Perkins i. dr.).

Po naših krajih mislijo ljudje, ki se bolj malo ukvarjajo z vrtnicami, da so spenjavke uporabljive le za okras hišnega zidovja. Toda povedali smo že, da se zlasti Crimson Rambler, speljana v kakšnem zakotju na brajdo ob hišnem zidu, redkokdaj dobro počuti in da najdemo na takšnih krajih pogostoma le slabotne in bolehnne rastline. Spenjavkam se hoče svobode v prostoru, da morejo v svobodi in svežem ozračju razvijati vso svojo bujno rast in cvetenje.

Koliko hvaležnih možnosti se ti povsod nudi za spenjavke! Lepo se podajo spenjavke, napeljane v loku nad vhodom v cvetlični vrtič, na vrtnih lopah, ob potih in nad poti, kot pergole, posebno pa še pokažejo vso svojo krasoto, ako jih pustimo, da se neprisiljeno v solncu razraščajo preko vrtno ograje ali čez kakšno škarpo, ki jo prekrijejo in odenejo z bujno čarobnim cvetjem.

Prav lepo učinkujejo spenjavke, ako jih posadimo posamič na kakšni trati in jim naravnamo rast v obliko cvetočega stebra ali piramide. V zemljo utrdiš v obliki kroga nekaj 3 do 4 m dolgih kolov, katere na vrhu skupaj zvežeš, in ob njih gojiš spenjavke. Posebno lepa je v takem cvetočem stebru Dorothy Perkins s svojim mogočnim obiljem žarko rožnatega, dehtivega in jako trpežnega cvetja.

Nižje sorte spenjavk s tanjšimi in vitkimi mladikami (n. pr. Hiawatha) so prav pripravne, ako jih zasadimo na kakšnem praznem pobočju, ki se najde v marsikaterem vrtu, ali pa na pokopališču na gomilah. Naših umrlih, ki jih ljubimo, bi se vse bolj morali spominjati z rožami, rdečimi in gorečimi...

* * *

Ali ste si že oskrbeli gnoj in kompost; pognojili in globoko prekopali grede, da razzebejo čez zimo; posadili peteršilj, zeleno, drobnjak v lončke in zabožke za vsednjo rabo pozimi? Visoke rože odvežite, da bodo varne pred nenadnim snegom. Iz zemlje vzemite gomolje kan, dalij ter gladiolusove čebule. Debla sadnih dreves namažite,

O prehrani.

Piše dr. Anton Brečelj, zdravnik v Ljubljani.

10. Dopolnila.

Bilo je že omenjeno, da človeku ne zadoščajo za zdravo življenje telotvorne in silotvorne snovi ali hraniva v ožjem pomenu besede. Ako bi dajali človeku dovolj vode, rudninskih snovi, beljakovin, toščice in sladkornin, kar jih potrebuje za sestavo svojega telesa in opravljanje notranjega in zunanjega dela v kemično čisti obliki, bi se mu jedača in pijača kmalu uprla, da bi jo s studom zavračal. Kemično čista voda je zoprna, ker je brezokusna, še bolj pa organske snovi. Zato je nujna potreba, da so hraniva okusna, da torej vsebujejo poleg telotvornih in silotvornih snovi še take, ki ugodno vplivajo na naše živčevje, pred vsem na okus in voh, ter tako vabijo na uživanje in s tem pospešujejo prebavo. V vsakem naravnem hranivu je nekaj *poživil* v kakršnikoli obliki, studenčnica je vabljiva ne samo po svoji hladosti in soleh, marveč po vsebini ogljikove kisline; mleko ima svoj prijeten okus in vonj, še bolj pa različne zelenjave, pred vsem plodovi. Kako slasten je dobro pripravljene kruh, posebno v skorji! O okusnem in zdravem pripravljanju jedi ali kuharski umetnosti pride razgovor na vrsto v posebnem poglavju.

Zadostna, to je glede množine hraniv popolna in okusna hrana pa še vendar ne zadošča. Človek, ki bi se hranil s tako hrano, bi kmalu obolet s hudimi motenji svojega zdravja in pri daljšem nedostajanju potrebnih dopolnil tudi umrl z znaki *razkroja*. Več takih razkrojnih bolezni je bilo znanih že iz davnine, kakor skorbut, omehčanje kosti in beriberi. Proučevanje teh bolezni in iskanje njihovih vzrokov je dovedlo neutrudne učenjake do odkritja in spoznanja prav posebnih snovi, ki so jim vzdeli ime najprej *vitamini* (glej poglavje št. 2 na strani 75), potem pa bolj splošen naziv *dopolnila*.

Znanje o dopolnilih v naši hrani je še prav mlado in nepopolno, a zelo zanimivo in glede prehrane izredno važno. Glavni in splošno priznani podatki o dopolnilih so tile:

Dopolnil je več vrst, ki se bolj ali manj razlikujejo med seboj po učinkih in nahajališčih. Njihova sestava je po večini neznana, ker je njihova množina sploh neznana, še bolj pa zategadelj, ker so te snovi silno razkrojne, da se raztvorjajo že pri navadnih kemičnih preskušnjah.

1. Dopolnilo »A« je raztopno v toščici, na zraku se polagoma razkroja, dobro pa prenaša vročino. To dopolnilo oskrbuje presnovno kosti in delovanje maščobnih žlez ter vzdržuje ali zvišuje odpornost telesa zoper okuženja.

Nedostajanje dopolnila »A« povzročuje splošno onemoglost, zmeščanje kosti, izsuševanje oči in zvišuje sprejemljivost za okuženja. Sporno je vprašanje glede rahite ali angleške bolezni, ali je ta v vzročni zvezi z dopolnilom »A« ali ne; mnogi učenjaki jo spravljajo v zvezo z menom rudninskih snovi.

Dopolnilo »A« se nahaja v obilni množini v rumenih živalskih toščicah (maslo, rumenjaki, ribje olje), v zelenih rastlinskih delih in rumenem korenju, pa tudi v rdečih paradižnikih. Malo ali skoraj nič ni tega dopolnila v slanini ali salu ali rastlinskih toščicah ter v gomoljih, žitnem zrnju ali stročnem semenu.

Dopolnilo »A« razvija uspešno svoj zdravilen učinek samo v zvezi z dopolnilom »B«.

2. Dopolnilo »B« je raztopno v vodi in prenaša kratkotrajno in ne previsoko vročino. To dopolnilo omogoča uspešno prebavljanje in prisnavljanje hrane, ker budi delovanje prebavnih žlez, zato *pospešuje rast*. Brez tega dopolnila zastane rast in nastopi hiranje. Dopolnilo »B« deluje uspešno samo z dopolnilom »A«, torej nekako v en jarem vprežena dvojica volov.

Dopolnilo »B« se nahaja v zadostni množini skoraj v vseh naravnih hranivih, največ sevé v rastlinskih; v žitnem zrnju samo v kali in zunanjih plasteh (»otrobi«), ni ga pa mnogo ali nič v mesninah, v »beli«, otrobov in kali očiščeni moki, v zglajenem rižu in raznih shrankih (konservah).

3. Dopolnilo »C« je v vodi raztopno ter je zelo občutno zoper izsuševanje, zrak, lugaste snovi in dlje trajajočo vročino (kuhanje). To dopolnilo ohranja kri v pravšni sestavi; hrana brez dopolnila »C« napravi v krvi razkroj, bolezen, ki ji pravijo *skorbut*.*

* Skorbut se javlja v krvavičnosti, izredni občutljivosti za poškodbe in okuženja. Takemu bolniku žile ne drže krvi, izprva se pojavljajo majhne krvavitve iz žilic, kesneje tudi iz večjih žil. Vidne so krvavitve v koži, na sluznicah — zlasti v ustih v dlesni okoli zob —, nahajajo se pa tudi v drobju, v kosteh in členkih. Bolnik je zelo ogrožen po vsaki okvari, najbolj nevarna so pa okuženja. Tudi do-

Dopolnilo »C« se nahaja v obilni množini v vseh zelenih rastlinskih delih in paradižnikih, v sadju (zlasti v citronah in malinah, manj v drugem sadju) in v izkaljenem žitnem zrnju, izgublja pa se to dopolnilo pri izsuševanju, kuhanju in drugačnem shranjevanju hraniv, zato ga ni nič ali skoraj nič v posušenem sadju, žitu, stročju ali drugače shranjenem hranivu (konservah).

To dopolnilo je izmed vseh najbolj občutljivo in pokvarljivo, dasi je izredno važno.

4. Dopolnilo »D« je v vodi raztopno in je občutno za vročino. To dopolnilo posreduje pravšno oskrbo mišičja s hranilnimi snovmi; brez tega dopolnila opeša mišičje. Skoraj vsa naravna hraniva vsebujejo dovolj tega dopolnila, ni ga pa v sredini semenskega zrnja in v shrankih (konservah), pravilo, ki velja za večino drugih dopolnil, saj je z njimi združeno v delovno skupnost.

5. Vitamin, izmed dopolnil prvi odkrit in raziskan, je zelo občutljiv nasproti vročini. To dopolnilo se nahaja v zadostnih množinah skoraj v vseh naravnih hranivih, ni ga pa v semenski moki in živalskih shrankih.

Vitamin omogoča pravšno delovanje živčevja; brez vitamina hranjeni ljudje obolevajo na hudi živčni bolezni, ki jo imenujejo v Indiji beriberi, na Japonskem pa kakke. Pojavlja se ta bolezen pri ljudeh, ki se hranijo z oluščanim rižem. Glavno hranivo vzhodnoazijskih narodov je riž, ki ga uživajo v bolj naravni obliki in pri tem dobro uspevajo. Ko so pa začeli tudi tamkaj uživati oluščeni riž (sadovi moderne kulture), so se pojavila huda obolenja pri ljudeh, ki se hranijo večinoma samo z rižem. Taka obolenja so učenjaki tudi umetno povzročili na živalih. Krmili so na primer golobe izključno z oluščanim rižem in vodo. Taki golobi so kmalu oboleti, oslabei so in medleli, nato so dobivali krče in v njih poginjali. Golobjo bolezen beriberi so učenjaki brž ozdravili, ako so dodajali golobom riževe otrobe ali samo izvleček iz otrobov, kar je izpričalo obstoj in učinkovitost vitaminov.

jenci dobivajo časih skorbutu zelo podobno bolezen. — Svoj čas je bil skorbut zelo razširjen in zelo strahovit, posebno pri mornarjih na dolgotrajnih vožnjah, pri kaznjencih in v vojskah. Tudi v svetovni vojni se je pojavil skorbut, in sicer v srbski vojski pri umikanju čez albanske gore in pri angleških četah v Mezopotamiji, ki so se hranile večinoma ob mesnih shrankih ter beli moki.

Kosmetika.

Piše Lea Fatur.

Oko.

Vitamin uspešno deluje samo v družbi z dopolnilom »D«, torej jaremska dvojica, kakor pri dopolnilih »A« in »B«.

Razpredelnica na strani 357 (glej štev. 9) nam nudi pregled pravkar omenjenih dopolnil in kako so porazdeljena v posamičnih hranivih. Priporočam vsem gospodinjam in kuharicam, prav posebno pa materam, naj pazno in večkrat proučujejo to razpredelnico, ako hočejo pravilno hraniti svojo družino, zlasti pa otroke, ki rastejo in so najbolj potrebni dopolnil.

Vsebina razpredelnice se da kaj lahko doumeti in zapomniti po tehle vidikih:

a) Dopolnila so življenju nujno potrebne snovi, ki se nahajajo v neznatnih, a vendar še zadostnih množinah v vseh naravnih hranivih. Čim bolj je katero hranivo predelano ali umetno obdelano in čim dlje je shranjeno, tem manj ima dopolnil v sebi. Umetna hranitev nujno povzroča raznovrstna obolenja — razkroj telesnih sestavin. Shranki ali konserve hraniv v kakršnikoli obliki so splošno manj vredni ko sveža hraniva in naj veljajo samo kot namestitki za naravno hrano. Vsaj nekaj dopolnil naj dobiva človek redno, prav posebno v dobi rasti!

b) Najbolj občutno in tudi najbolj potrebno dopolnilo »C«, ki odločuje pravšno sestavo krvi, je obilno zastopano v listnatih hranivih, v krompirju, korenju in paradižniku ter nekaterih sadovih, torej v hranivih, ki imajo povprek malo hranivne vrednosti. Dopolnilo »C« daje tem sicer manj vrednim hranivom izredno, nenadomestno vrednost.

c) Dopolnili »A« in »B«, ki razvijata svoj vpliv na splošno rast, sestavo kosti in odpornost zoper kužne bolezni, se nahajata v istih hranivih kakor dopolnilo »C«, vrh tega v živalski tolšči, nastali v žlezah, ter rumenjaku. Obilo dopolnila »A« ima ribje olje (napravljeno iz ribjih jeter) in pa drožje ali krušni kvas, ki sestoji iz samih glivic.

č) Dopolnilo »D« in vitamini, neobhodno potrebni za oskrbovanje mišičja in živčevja, se nahajajo v mleku, v jedrnih plodovih, v zunanjih plasteh žitnega zrnja, v zeljnatih hranivih, gomoljnicah in paradižniku, v neklih sadnih vrstah in mnogo v drožju.

d) Vsa dopolnila v najobilnejši meri vsebujejo špinača, zelje in posebno paradižnik (celó kuhan), zato naj se tudi gojenje in uporabljanje paradižnika, ki je zelo hvaležna rastlina, čim bolj razširi po naši domovini.

»Ličece gladko kakor jajčece« ima Ivka, in vendar ne sodijo fantje, da bi bila lepa. »Tako vodene oči ima.« pravijo. »Lepo dekletu pa gleda, kakor svečca gori.« In pogodili so. Bodi obraz še tako pravilen, prikupljiv ni, če ne gore iz njega žive oči, zrcalo duše in uma. Ni lepote brez lepih oči in grd ne more biti, kdor ima take. Lepo oči so skrivnost privlačne sile, ki jo ima marsikatera oseba s pohabljenim telesom.

Lepoto oči so opevali pesniki vseh časov in narodov, narodna pesem jih omenja tolikrat: usoda dveh src se odloči, ko »se srečajo oči«. »Naredila mu je z očmi, uročna je,« razlagajo čudna pota ljubezni. »Zaljubljene oči ima,« zmajujejo skrbno stare matere nad vnukinjo.

Kosmetika pa razsoja: Lepo je oko, ki je prav postavljeno in je po svoji obliki in barvi v skladu z obrazom; in je zmožno, da oživlja obraz z onim nepopisnim gibom zenice, ki mu pravimo pogled. Pri pogledu se udeležuje: duševna sila, ki žari iz vidnega živca, gibanje in napetost očesnih mišic, razmerje mokrote do punčice in njene okolice in kolikor toliko sodelovanje obraznih mišic. Duševna sila, ki jo imenujemo lahko tudi organskoelektrični tok (ali živčni fluid ali kakorkoli), se javlja po živcu, ki prihaja naravnost iz sredine možganov in se razširja po punčici; živec je ločen od zunanjega sveta s pretenko mrežnico in je zakrit od tmine v očesni votlini.

Obliki oči določajo veke, votlina, bolj ali manj ravna razpora, punčica in širina nosnega korena. Barvo oči določa šarenica ali mavrica, njih lesk je odvisen od prosojnosti optičnih kožic in od vlažnosti punčic.

Lobanje različnih človeških plemen se razlikujejo po obliki in zato imajo različna plemena tudi drugače vstavljene in oblikovane oči. Etijsko pleme ima širok nosni koren, oči stoje torej bolj daleč vsaksebi in vise posevno proti nosu. Praprebivavec Amerike skriva pod gostimi obrvmi svoje drobne, zaspane oči. Mongolska plemena imajo posevne, ozke razpore, ki so debelo obrobene, le Samojevi in prebivavci Kamčatke imajo razpore bolj ravne. Pri našem plemenu je naravna oblika: ravna razpora, ki je široko odprta in lepo podolgovato zaokrožena, v njej pa je jasno in živo oko.

Da je lepota oči popolna, morajo biti vsi očesni delci v nekem pravem razmerju; oko pa mora biti v pravem razmerju z obrazom. Ni lepo, če bodo drobne oči iz širokega obraza, ali če srepo gledajo debele iz drobcenega. Izbuljene oči, ki silijo izpod oblastnega čela v nos in so nekje daleč skrite, kakor bi utonile, predebele ali prekratke veke, prekošate ali prerredke obrvi — pokvarijo lepoto.

Barvo oči določa črna snov (pigment), ki pokriva notranjo votlino punčice. Kjer ni te snovi, sta rdeči punčica in mavrica in je oko občutljivo za svetlobo. Lepa barva oči je velikega pomena. Zmedena ali prebleda barva moti, posebno če se ne ujema z barvo las in polti. Tako na primer: lasje črni, polt rjava, oči kakor siratka. Občudovane so plavolaske z modrimi očmi in z dolgimi črnimi trepavnicami, in rjave oči z zlatimi trepavnicami. Črne oči in plave lase proslavlja Italijan: »Occhio nero, capelli biondi, bellezza del mondo.« (Črno oko in plavi lasje so največja lepota.)

Navadno se drži modro oko plavih las, črnih las pa črno, rjavo in sivo oko. Rdečelasci pa imajo oči, katerih modrina prehaja na zeleno. Take oči imajo morske deklice in so nevarne.

Kakor smo že omenili, so Slovencem najbolj ljube in lepe črne oči, ki so sladke kakor črešnja in »omamne kakor strup«. Sive oči so »mačje«. Vendar imajo tudi sive oči veljavo, če so čiste in globoke. Francozi in Italijani, pa tudi Nemci proslavljajo sinje »kosce neba«, »cvetke spominčice« itd. Slavne so bile globoko modre oči cesarja Jožefa II.; po teh očeh so posneli Dunajčani barvo in oblačili so se v sukno barve »Kaiseraugenblau«.

Mnogo junakov in vojskovodij je imelo oči »kakor jeklo«. Take oči so imeli tudi stari Ilirci; njih blesk je bil tako hud, da ga niso mogli prenašati sovražniki.

Pri nekaterih osebah pa ni barva oči stalna, zato Blaž odločno trdi, da ima Jelka modre oči, a Lipe pravi, da ima rjave. Barva oči se izpreminja v jezi, v žalosti, sploh ob globokem čustvovanju; bledejša postaja od boleznih in starosti, ko postajajo oči medle.

Svet rad sodi značaj ljudi po barvi oči. Toda značaj se zrcali v pogledu in ne v barvi; le pogled odkriva dušo. Sicer pravijo: »Modro oko zvesto oko, sivo zvito, črno zaljubljeno.«

(Dalje prihodnjč.)

Kuharica.

Svež goveji jezik v gobovi polivki.

Kuhan, osoljen in na kose zrezan jezik naloži na krožnik in ga oblij z gobovo polivko.

Gobova polivka.

Oснази gobe, jurčke; kar je slabega, odstrani ter jih zreži na liste, popari jih in urno odcedi, da se preveč ne napijejo vode. Za globok krožnik gob deni v kozo eno veliko žlico masti; ko je vroča, prideni drobno zrezane čebule in strok česna, odcejene in ožete gobe, prideni nekoliko soli, pokrij in praži, da se mokrota posuši, potresi jih z moko, prideni ščep popra in nekoliko juhe; ko gobe še nekaj minut vro, jim prideni nekaj žlic kisle smetane in nekaj kapljic limonovega soka.

Ostalo meso s papriko.

Četrť kilograma kuhanega ali pečnega mesa drobno zreži. Razgrej v kozo žlico masti in prideni drobno zrezano čebulo in zelenega peteršilja. Ko se nekoliko zarumeni, prideni zrezano meso in ga praži nekaj minut, prilij nekaj žlic juhe, prideni ščep popra in kuhaj nekaj minut, prideni še eno žlico na drobno zrezane paprike, ki si jo vzela iz kisa, in en debel olupljen, kuhan in na kocke zrezan krompir. Postavi kot samostojno jed na mizo.

Piška v obari.

Oснаženega piščanca zreži na dele (po udih), povaljaj vsakega posebej v moki in naloži kosce v kozo, košček poleg koščka, polij jih s segretim sirovim maslom, pokrij jih in duši na ognjišču. Ko so po eni strani zarumeneli, jih obrni in zalij z juho, da se počasi skuha. Med kuhanjem dodaj vejico majarona, košček limonove lupine in nekoliko soli. Ko je dovolj mehko, naloži v skledo, okisaj z limonovim sokom in postavi obaro s kuhanimi in odcejenimi, drobnimi rezanci na mizo.

Možgani z majonezo.

Možgane, goveje ali telečje, položi v vodo ter jih osnaži in kuhaj v slani, prav malo okisani zavreli vodi 15 minut. Kuhane položi na cedilnik, da se odteko, mrzle zreži na kosce, dva prsta široke, jih položi na krožnik ter polij z majonezo in okraši s kuhano cvetačo, s krljičkami v trdo kuhanih jajc, z nekaj koščki kuhane pese, s peresi zelenega peteršilja, s solato in motovilcem, zabeljenim z oljem in kisom, ter postavi možgane po juhi ali kakor samostojno jed na mizo.

Majoneza I.

Deni v lonček dva rumenjaka, žlico kisa in žlico vode; to mešaj na ognjišču z motičem, da se zgosti. Potem še mešaj, da se ohladi, in počasi prilivaj 3—4 žlice olja, soli, ščep popra, žlico limonovega soka in malo žličico gorčice, in če hočeš, tudi žličico drobno zrezanih kaper.

Majoneza II.

Mešaj v skledi tri sirove in tri kuhane rumenjake prav počasi; ko so dobro narastli, primešaj pol žličice soli, ščep popra, žličico gorčice in med vednim mešanjem prilivaj osminko litra olja, sok limone in 1—2 žlici pehtranovega kisa. To majonezo vliješ lahko na kuhano ribo, pečenko ali piščanca.

Štrukelj iz kravjega sira — kuhan.

Napravi vlečeno testo iz pol litra moke, osminke litra mlačne vode, soli, drobnega jajca in za oreh masla ali masti. Ko je testo vsaj pol ure počivalo, ga razvaljaj, pomaži z oljem, prav tenko razvleci in namaži s sledečim nadevom: Zmešaj v skledi 20 *dkg* kravjega sira, 2 rumenjaka, $\frac{1}{4}$ litra kisle smetane, ščep cimeta in sneg dveh beljakov; ko si testo s tem nadevom namazala, potresi nanj še za veliko pest krušnih drobtin. Nato zvij testo rahlo skupaj, ga zavij v namočen in ožet tenek prtič ter poveži narahlo z vrstico. Tako pripravljen štrukelj kuhaj v široki kozo v vrelem, osoljenem kropu (vode bodi za 2 do 3 prste) ter ga kuhaj pokritega pol ure. Kuhanega zreži na poševne kose in zabeli z maslom, v katerem si zarumenila žlico krušnih drobtin. Preden štrukelj zviješ, ga lahko potreseš tudi s pestjo rozin.

Štrukelj iz kravjega sira — pečen.

Te ga napraviš prav tako kakor kuhanega, samo potresi ga z veliko pestjo rozin, nekoliko sladkorjem ter drobno zrezano limonovo lupino. Zvit štrukelj položi na pomazano pekačo, ga pomaži s smetano ter peci pol ure.

Bosenska kostanjeva torta.

Mešaj četrť ure 6 rumenjakov, 3 *dkg* sirovega masla in 12 *dkg* sladkorja. Nato prideni sneg iz 5 beljakov in 12 *dkg* moke. Ko si vse narahlo premešala, stresi v dobro pomazan in z moko potresen tortni model in jo peci pol ure. Ohlajeno torto po sredi prereži in jo nadevaj s sledečim nadevom: Stepaj v kotliču 4—6 žlic sladke smetane, prideni 5 *dkg* sladkorja in 15 *dkg* kuhanega in pretlačenega kostanja. Po vrhu pa oblij torto z bledordečim ledom.

Želé iz kutin.

Zrele, neuležane kutine obriši in razreži na krlhlje; peške in muhe odstrani. Na krlhlje nalij toliko vode, da se bodo prav narahlo kuhali; kuhaj jih počasi, da se ne razkuhajo. Nato odcedi in precedi sok, ga zmeri in deni v kotliček za 1 *l* soka 60 do 70 *dkg* sladkorja, ki ga polij s 3 desetinkami litra vode ter ga pusti, naj vre in postane bel in gost kakor kaša. Nato sladkor odmekni in zlij vanj sok ter mešaj toliko časa, da se sladkor nikjer ne bo držal kotliča. Potem pa porini kotliček nazaj na vroče ognjišče, da bo med večkratnim mešanjem hitro in neprestano vrelo toliko časa, da se kapljica, ki jo deneš na krožnik, ko je ohlajena, strdi. Tako pripravljeni želé zlij še vročega v ogrete kozarce. Drugi dan želé po vrhu potresi s salicilom in zaveži s pergamentnim papirjem. Kutine pa porabi za mezgo.

Kutinova mezga.

Ko si odlila sok od kutin, porabivši ga za želé, te kutine pretlači skozi sito. V kotliček pa deni za 1 *kg* pretlačenega soka, 80 *dkg* sladkorja, politega s $\frac{3}{8}$ *l* vode, ki ga gošto skuha; nato prideni pretlačeni sok, potegni kotliček, ali v kakršni posodi ga kuhaš, na kraj ognjišča in dobro mešaj sladkor s sokom toliko časa, da se sladkor nikjer ne bo držal kotliča. Potem porini kotlič na vroče ognjišče (pa ne na odprto), kjer naj hitro in neprestano med vednim mešanjem vre, toliko časa, da bo mezga dovolj kuhana. Da spoznaš, ali je mezga kuhana, je deni eno žlico na krožnik, ki ga postavi na hladno: ko se ohladi, nagni krožnik in ako ne teče s krožnika, je zadosti kuhana. Kuhano mezgo še gorko nalij v kozarce, ki jih prej v pečici dobro segrej. Ko si na ognjišču nehala kuriti, postavi steklenice v pečico, da se po vrhu osuše. Po vrhu jih potresi s salicilom in drugi dan s pergamentnim papirjem zaveži.

Mešani kompot.

Kuhaj v 1 *l* vode $\frac{3}{4}$ *kg* sladkorja 5—10 minut. Nato prideni 1 *kg* olupljenih ter na krlhljčke zrezanih hrušk; ko 20 minut vro, prideni 1 *kg* olupljenih in na krlhljčke zrezanih jabolok in ko vro 10 minut, prideni 1 *kg* olupljenih češpelj (da se češplje laže lupijo, jih poprej z vrelo vodo popari). Vse skupaj narahlo premešaj in kuhaj še 10 minut. Nazadnje prideni 3 *g* salicila ter napolni kozarce še z gorkim sadjem; ko se ohladi, potresi še vsak kozarec po vrhu s salicilnim praškom. Zaveži jih s pergamentnim papirjem in shrani.

Š A L E I N U G A N K E

Za smeh.

Sodnik: »Gospodična, Vi ste navedli napačno starost.«

Gospodična: »Nikakor, gospod sodnik, tolako sem bila res stara...«

Sodnik: »Hm, pred desetimi leti?«

Dama (sinček svoje prijateljice, ki je na obisku): »Ali hočeš malo torte?«

Sinček: »Ne!«

Dama: »Kaj pa bi rad?«

Sinček: »Veliko!«

Gost: »Na vsakem krožniku se vidijo odtiski Vaših prstov.«

Natakar: »Odtiske mojih prstov lahko vidi vsakdo, ker sem poštenjak od nog do glave.«

Punčka: »Danes ne morem v šolo.«

Mati: »Zakaj ne?«

Punčka: »Se ne počutim dobro.«

Mati: »Kje se ne počutiš dobro?«

Punčka: »V šoli!«

Milica: »Na tej klopi sem se ločila od Ljubomira.«

Malica: »Ali je bilo zelo dramatično?«

Milica: »Ne prav posebno. Njega ni bilo in zato sem šla še jaz.«

Prehitro.

Predstojnik: »Kako se pa vedete? Ali ste mogoče Vi šef podjetja?«

Uradnik: »Ne, gospod šef!«

Predstojnik: »No torej, potem se Vam ni treba vesti tako neumno.«

Rajši oba skupaj.

Gospa gre k slovitemu slikarju in ga vpraša:

»Kolik honorar bi zahtevali, gospod, če bi me portretirali?«

»6000 dinarjev!«

»In če bi portretirali mojega fantka?«

»Prav tolako, 6000 dinarjev.«

»Četudi je tako majhen?«

»I, seveda!«

»Potem pa naredite eno samo sliko! Fantka bom držala v naročju.«

Častnik naroča slugi: »Tu sta dva kovača; za tega mi kupi vardaric, za tega pa slanine in črne kruha.«

Sluga se zbežan kmalu vrne: »Gospod podporočnik, kovača sem dejal v žep in zdaj ne vem, za katerega naj kupim cigaret in za katerega slanine?«

Trde besede.

Jernej Prekla, ki je ranil svojo ženo na glavi, je bil klican k sodišču, da se zagovarja.

»Kaj naj Vam rečem, gospod sodnik,« je rekel Jernejček tako ponižno in nedolžno kakor kak samostanski brat, »nič hudega ni bilo, samo lahek prepirček, nekaj besed. Moja žena in sosedje pretiravajo.«

»Nekaj besed, kakopa,« ga zavrne osorno sodnik, »mar je njena rana na čelu zgolj od besed?«

Jernejček pa nedolžno in mirno kakor prej: »Res je, zgolj od besed, kakor sem rekel; bile so samó besede, samó besede, gospod sodnik...«

Žena (mu hitro in jezno seže v besedo): »Seveda besede, ampak v Pleteršnikov slovar vezane.«

Radovedneža.

Zdravnik: »Kaj pa Vam je?«

Bolnik: »To bi rad tudi jaz vedel, zato sem pa prišel.«

Znati je treba.

Peter Samasamič je star fant, ima štirideset let in, odkar je bil pri birmi, zmeraj slabo uro. Po poklicu je uradnik in mora, dasi nerad, vsak dan ob osmih v pisarno. Ker Peter v jutranjih urah dobro spi in se zbudi le s težkim trudom, si je nabavil budilko, ki je sicer prav dobra, pridna in poštena ura, toda kaj pomaga, ko pa jo gospodar tolikokrat pozabi naviti. Peter rad ponočuje in ko pride pozno v noč domov, budilka stoji, žepna ura pa — ne gre in Samasamič ne ve naravnati budilke ter je v skrbeh, kdo ga bo zjutraj zbudil, da pojde pravočasno v urad. V takem primeru si mož pomaga takole: Gre še enkrat pred hišo in zaloputne na vso moč hišna vrata, tako da se strese do tal vse poslopje. Tedaj pa se odpre v prvem nadstropju okno, v katerem se pojavi plešasta glava vpokojenega davkarja Ščetine, ki vpije na vse grlo: »Sram Vas bodi! Ura je že dve, pa še vedno ni miru! Salamenski krokarji!« Peter se smeje sam pri sebi, gre v svojo sobo, navije budilko in zaspi...

Otročje.

»Mama, ali smem papigo, ki si jo včeraj kupila, tudi tikati?«

Čarodejev kotiček.

Mrtvaška luč.

Na krožnik nalij vinskega cveta in primešaj soli in zdrobljenega žvepla. V to tekočino namoči stenj iz pavole. Ko je zadosti moker, ga prižgi. Vsi navzoči obrazi dobe mrtvaško barvo.

Goreča voda.

Porcelanasto posodo napolni z vodo in vrzi vanjo košček sladkorja, katerega si prej namočil v fosforovem etru. Površina vode se bode svetila kakor ogenj. Če pihaš nanjo, se bo gibala kakor plameni.

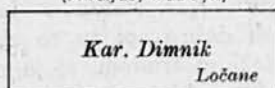
Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italia.

1. Podobnica. (Štefan Jerko, Črnuče.)

2. Posetnica. (Miroljub, Kočevje.)

Kaj je ta gospod v zvezi z „Mladiko“?

3. Skrit pregovor.

(Rihteršič Boris, Celje.)

- o • ek, m • • o, • • g,
- i • ak, hl • • • v • t,
- go • • do, pre • • r.

Namesto pik vstavi črke, da dobiš samostalnice. Vstavljene črke dajo pregovor.

4. Črkovnica.

(Rihteršič Boris, Celje.)

S A O S I A E
V V O K L S V
A E E T O I L
N J Č T R M Š

5. Čarobna podobnica.

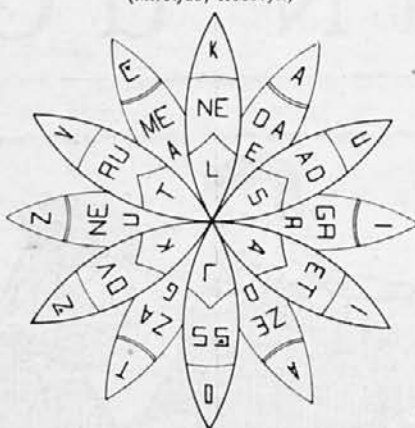
(Rihteršič Boris, Celje.)

1	2	3	4	5	6	7	8
a	a	a	a	a	a	a	č
d	e	e	e	e	e	e	
i	i	i	i	i	i	i	
l	l	l	n	o	o		
r	r	s	s	t	u	v	v
9	10	11	12	13	14	15	16

Besede pomenijo: 1—13 del voza, 2—14 drevored, 3—15 sovražnik divjačine, 4—16 vrsta pesnitve, 5—9 uslužbenec, 6—10 mesto v Rusiji, 7—11 nebesna stran, 8—12 ameriška država.

6. Zvezda.

(Miroljub, Kočevje.)

7. Ptiček.

(Plašnik, Škofja Loka.)

8. Razvalina.

(Stric Jože, Bloke.)

9. Zlogovnica.

(Miroljub, Kočevje.)

Rojstni kraj slov. pisatelja, vzrok odlikovanja, kraj ob Soči, slov. pisatelj, slov. časopis, hrvatski ban, slov. časopis, češki skladatelj, žensko ime, tvarina za pokrivanje streh, slov. pesnik, števnik, slovniški izraz.

Uredi zloge: bi, čič, dost, e, ga, glas, go, ja, ja, je, krat, kse, la, lja, lo, mla, mu, na, ne, ni, nik, nit, o, pod, ra, se, slu, sme, stri, ta, tar, ter, tri, va, za, žič v gorenji lik tako, da dobiš besede poleg stoječega pomena. Črke, ki jih dobiš namesto pik, povedo ime slov. pisatelja in naslov njegovega dela.

Razpis nagrad.

Prva nagrada: za pravilno rešitev vseh ugank Silvina Sardenka najnovejše Studije in pesmi; druga nagrada: za pravilno rešitev šestih ugank žepna elektr. svetiljka. Ako bo več rešivcev, določi žreb. Vse rešitve — tudi iz inozemstva — je treba poslati vsaj do 20. oktobra 1926 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava »Mladike«, Prevalje.

Rešitev ugank v 9. številki.

1. Steklenice. Črke na steklenicah so začetnice besed, ki imajo toliko črk, kakor značijo števila, ter dajo rek:

Žganje pogubi jih več
kakor kuga, glad in meč.

2. Zgodovinska uganka:

H	r	a	b	r	i	b	r	a	n	i	t	e			
l	g	e	i	k	o	l	i	č	Z	r	i	n	j	s	
N	u	b	i	l	k	e	u	n	m	a	r	s	m	a	r
k	r	š	t	i	d	e	n	e	o	s	m	b	r	a	
m	e	g	a	s	e	p	t	e							

Hrabri branitelj Sigeta Nikola Šubić Zrinjski je umrl junaške smrti dne osmega septembra (1566).

3. Računska naloga: 6, 28, 486, 8128.

4. Črkovnica: godec, stolp, dlesk, pluta, tožba, perut, sreda, rkeli, pisun, knuta, jelka. Pregovor:

Goste službe, redke suknje.

5. Dragoceni nakit. Vzemi najprej večje črke — na pravo in narobe, potem manjše, nazadnje spodnje. In sicer spodaj in nasproti, na desni in nasproti, na levi in nasproti. Razbereš:

Iskrenost se družil s preprostostjo.

6. Podobnica: Okrožni urad za zavarovanje delavcev.

7. Kuharica. Začni z D v prvi vrsti, pojdi takoj na sredo RUŽ, dalje na prvi I v tretji vrsti, nato na zadnja N v prvi in I v tretji vrsti, potem na D v drugi vrsti, kjer preskočiš na A v isti vrsti, ter pojdi na J v tretji vrsti, itd. Dobiš:

Družini daj pravice,
a ne prepolne žlice. (Slomšek.)

8. Tovarne. Okna in dimniki tovarn odgovarjajo črkam označenih mest (v sredini Zagreb, levo zgoraj za Smederovo, desno zgoraj za Prištino itd.). Vzameš črke, ki jih označujejo dimniki, in sicer v istem redu, kakor so dimniki oddaljeni od opazovalca, in dobiš: Brez dela ni jela.

9. Ograja:

k	A	v	v	A	e	A	o	n										
J	o	s	j	u	r	č	i	č	d	e	s	e	t	i	b	r	a	t
n	a	z	n	a	t	l	r	h										
I	v	a	n	M	e	n	c	i	n	g	e	r	a	b	a	d	o	n
a	t	l	e	a	t	s	z	d										

Jos. Jurčič, Deseti brat.
Ivan Mencinger, Abadon.

10. Spremenitev:

sonet	kolar	sloka
ponev	bojar	slama
poliv	vojak	plima
polje	vosek	ulica
Celje	Sisek	Užice.